

Załącznik

do uchwały Nr

Zarządu Województwa Lubuskiego

z dnia..... 2021 r.

PROJEKT INTERWENCJI PROGRAMU REGIONALNEGO NA LATA 2021-2027

Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027

Wrzesień 2021

Projekt programu skierowany do konsultacji społecznych zgodnie z art. 19a w powiązaniu z art. 6 ust. 4-6 Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Zawartość

1. Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju i odnośne rozwiązania polityczne	5
2. Priorytety inne niż pomoc techniczna	15
Cel Polityki 1 – Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)	15
Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka	15
Cel Szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	15
Cel Szczegółowy (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	20
Cel Szczegółowy (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	26
Cel Szczegółowy (iv) Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	29
Cel Polityki 2 – Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej	35
Priorytet 2. Zielone lubuskie	35
Cel Szczegółowy (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	35
Cel Szczegółowy (ii) Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/200, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	40
Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	44
Cel Szczegółowy (v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej ..	48
Cel Szczegółowy (vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	51
Cel Szczegółowy (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	54
Cel Szczegółowy (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	56
Cel Polityki 3 – Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)	61

Priorytet 3. Transport.....	61
Cel Szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	61
Cel Polityki 4 – Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego).....	66
Priorytet 4. Infrastruktura społeczna	66
Cel Szczegółowy (ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online.....	66
Cel Szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne.....	70
Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne – CS (iv) będzie realizowany, jako komponent CS (iii).....	70
Cel Szczegółowy (v) Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej....	73
Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	76
Cel Polityki 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (Europejski Fundusz Społeczny)	79
Priorytet 5. Wsparcie obywateli – rynek pracy	79
Cel Szczegółowy (a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej.....	79
Cel Szczegółowy (d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia	83
Priorytet 5. Wsparcie obywateli – edukacja.....	87
Cel Szczegółowy (f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe	

kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.....	87
Cel Szczegółowy (g) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej	94
Priorytet 5. Wsparcie obywateli – włączenie społeczne	96
Cel Szczegółowy (h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	96
Cel Szczegółowy (i) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów	100
Cel Szczegółowy (k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej;	102
Cel Szczegółowy (l) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	106
Cel Polityki 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego).....	111
Priorytet 6. Lokalne lubuskie	111
Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	111
Cel Szczegółowy (ii) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	114
Priorytet pomocy technicznej	117
Plan finansowy	121
Warunki podstawowe	122
Instytucje programu	122
Komunikacja i widoczność.....	122
Spis skrótów	124

1. Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju i odnośne rozwiązania polityczne

Program regionalny Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (FEWL 21-27) został przygotowany w oparciu o zapisy art. 21 i 22 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (rozporządzenie ogólne).

Interwencja funduszy unijnych w ramach FEWL 21-27 jest regionalną odpowiedzią na cele Komisji Europejskiej ujęte w pakiecie legislacyjnym dla okresu programowania 2021-2027. Proces projektowania programu uwzględnił wytyczne KE dla Polski określone w załączniku D do Sprawozdania krajowego – Polska 2019 (Country Report – Poland 2019) oraz w Sprawozdaniu krajowym – Polska 2020.

Logika interwencji, poza uwzględnieniem oczekiwań KE, konsumuje najważniejsze cele krajowe zdefiniowane na poziomie dokumentów strategicznych i planistycznych, w tym przede wszystkim Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR), a także z wizją rozwoju przedstawioną w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR).

Przed wszystkim jednak Program, łącząc w sobie cele i wyzwania stawiane przez KE, dokumenty szczebla krajowego z kierunkami rozwoju zapisanymi w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 (SRWL 2030), uwzględniając deficyty regionu i opierając się na jego potencjałach, daje realne narzędzie realizacji wsparcia odpowiadającego na potrzeby regionu i jego mieszkańców.

FEWL 21-27 jest programem dwufunduszowym, w ramach którego interwencja będzie realizowana ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wsparcie programu obejmie działania zdefiniowane w 5 celach polityki (CP) dla polityki spójności na lata 2021-2027, tj.

- CP (1) – **Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa** dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej
- CP (2) – **Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa** dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej
- CP (3) – **Lepiej połączona Europa** dzięki zwiększeniu mobilności
- CP (4) – **Europa o silniejszym wymiarze społecznym**, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych
- CP(5) – **Europa bliższa obywatelom** dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych.

Zakres interwencji w celach polityki wynika z opisu celów szczegółowych określonych w rozporządzeniach kierunkowych dotyczących EFRR, EFS+¹ i włączonych do FEWL 21-27.

¹ ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności
ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+)

Zakres wsparcia uwzględnia w sposób szczególny wymiar terytorialny, który odpowiada na wyzwania poszczególnych obszarów strategicznej interwencji (OSI) zdefiniowanych na poziomie KSRR oraz SRWL 2030 poprzez objęcie ich instrumentami terytorialnymi (IT), co ma prowadzić do zwiększenia spójności terytorialnej dzięki zmniejszaniu różnic rozwojowych wewnątrz regionu.

Interwencja w ramach programu będzie realizowana poprzez różne formy finansowania, w tym, w znacznie większym stopniu niż w okresie programowania 2014-2020 poprzez instrumenty zwrotne.

W ramach FEWL 21-27 przewiduje się wykorzystanie instrumentów zwrotnych, które co do zasady będą ukierunkowane na finansowanie przedsięwzięć generujących przychody. Działanie takie ma na celu zwiększyć efektywność wydatkowania środków publicznych oraz umożliwić zbudowanie podstaw finansowania inwestycji rozwojowych. Dodatkowym celem finansowania zwrotnego jest wzmocnienie finansowe podmiotów ubiegających się o takie wsparcie oraz ich potencjału rozwojowego, które nie byłoby możliwe bez takiego rodzaju pomocy.

Uzasadnienie planowanych form finansowania w poszczególnych celach szczegółowych zostanie uzupełnione na dalszym etapie prac.

Logika interwencji

SRWL 2030 identyfikuje szereg wyzwań w poszczególnych obszarach: społecznym, gospodarczym, przestrzennym czy zarządzania rozwojem. Wyzwania te powiązane z odpowiadającą im interwencją możliwą do podjęcia w ramach celów polityki na poziomie FEWL 21-27. Biorąc pod uwagę zakres interwencji określonej przez KE w rozporządzeniach ogólnym i funduszowych oraz alokację programu, wsparcie w ramach FEWL 21-27 będzie mogło stanowić odpowiedź jedynie na część wyzwań diagnozowanych na poziomie SRWL 2030.

Sfera społeczna

Wyzwanie 1. Przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym: • działania na rzecz zwiększenia dzietności, skuteczna polityka prorodzinna; • rozwój polityki młodzieżowej, ukierunkowanej na zwiększenie atrakcyjności województwa dla tej grupy wiekowej; • aktywizacja osób starszych na rynku pracy i w życiu społecznym; • przeciwdziałanie emigracji z regionu, w szczególności powstrzymanie odpływu młodzieży; • efektywna polityka imigracyjna.

Odpowiedzią na to wyzwanie będzie realizacja interwencji w ramach CP4, gdzie środki EFRR i EFS+ będą wzmocniały wizerunek regionu, jako miejsca atrakcyjnego dla mieszkańców oraz do zamieszkania (ciekawa oferta edukacyjna odpowiadająca potrzebom rynku pracy, programy profilaktyki zdrowotnej i usługi społeczne odpowiadające na potrzeby mieszkańców, działania na rzecz imigrantów), podnosząc jego konkurencyjność i przeciwdziałając niepożądanym skutkom zjawisk demograficznych.

Wyzwanie 2. Wysokiej jakości usługi publiczne i włączenie społeczne: • kreowanie atrakcyjnej oferty kształcenia, na wszystkich poziomach edukacji oraz odpowiedni rozwój infrastruktury; • wzmocnienie e-edukacji na wszystkich szczeblach nauczania; • wzrost dostępności do wychowania przedszkolnego i opieki nad najmłodszymi dziećmi; • kreowanie postaw sprzyjających uczeniu się przez całe życie; • integracja społeczna osób wykluczonych oraz imigrantów; • rozwój infrastruktury społecznej i jednostek reintegracji społeczno-zawodowej; • wzmocnienie sektora ekonomii społecznej w regionie; • dostosowanie opieki zdrowotnej i usług medycznych do potrzeb seniorów - starzejącego się społeczeństwa (w tym rozwój i modernizacja infrastruktury); • poprawa dostępu do wysokiej jakości usług medycznych oraz skuteczna profilaktyka (przeciwdziałanie chorobom cywilizacyjnym); • rozwój infrastruktury i usług kulturalnych oraz popularyzacja dziedzictwa kulturowego i efektywniejsze wykorzystanie go w ramach rozwoju turystyki kulturowej; • promocja i tworzenie infrastruktury oraz

oferty sportowo – rekreacyjnej dla aktywnego i zdrowego stylu życia; • wdrożenie działań niwelujących negatywne skutki sytuacji kryzysowych (klęski żywiołowe, epidemie i in.) w sferze usług społecznych.

Odpowiedzią na to wyzwanie będzie realizacja interwencji w ramach CP4, gdzie zarówno środki EFRR, jak i EFS+ będą kierowane na działania zmierzające do rozwoju i wzrostu jakości i dostępności usług społecznych, edukacyjnych i zdrowotnych. Wspólna interwencja CP4 i CP5 będzie skierowana na wspieranie inicjatywy w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego.

Wyzwanie 3. Aktywni mieszkańcy: • wzmocnienie i wzrost kapitału społecznego poprzez stymulowanie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego; • rozwój działalności organizacji III sektora; • kreowanie silnych więzi wspólnoty regionalnej, budowanie poczucia tożsamości lubuskiej; • budowanie zaufania mieszkańców do instytucji publicznych.

Odpowiedzią na to wyzwanie będzie realizacja interwencji głównie w ramach CP5, gdzie wsparcie będzie dedykowane przede wszystkim w oparciu o strategię lokalne i inicjatywy oddolne w możliwie najsilniejszym stopniu angażujące lokalne społeczności.

Strefa gospodarcza

Wyzwanie 4. Budowa gospodarki opartej na wiedzy i innowacji oraz rozwój regionalnych specjalizacji: • rozwój obszaru innowacyjności w obrębie regionalnych inteligentnych specjalizacji; • wzmocnienie koordynacji działań podmiotów działających w obszarze innowacji; • rozwój usług proinnowacyjnych oraz kreowanie i wspieranie regionalnych ośrodków innowacyjności; • sieciowanie współpracy pomiędzy sektorem B+R a biznesem oraz wzrost komercjalizacji badań; • wsparcie sektora akademickiego, w szczególności w obszarach tematycznych regionalnych inteligentnych specjalizacji; • internacjonalizacja podmiotów gospodarczych, w tym klastrów, IOB, placówek badawczo-rozwojowych, systemowe wsparcie usług na rzecz potencjału umiędzynarodowiania i aktywności międzynarodowej; • rozwój kształcenia odpowiadającego potrzebom rynku pracy; • zwiększenie uczestnictwa w kształceniu ustawicznym; • działania na rzecz podniesienia jakości oraz atrakcyjności szkolnictwa zawodowego; • poprawa zasobu miejsc pracy i zwiększenia aktywności zawodowej, zapewnienia wykwalifikowanych kadr; • rozbudowa infrastruktury turystycznej, szczególnie o wysokich standardach oraz o dużej liczbie odwiedzających; • rozwój gospodarstw ekologicznych i produktów regionalnych (m.in.: wina, miody, ryby, sery); • wsparcie i rozwój lokalnych rynków wysokiej jakości żywności; • tworzenie i wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie.

Odpowiedzią na to wyzwanie będzie realizacja interwencji w ramach CP1, która skupi się na 3 filarach: innowacyjności (B+R+I), wspieraniu rozwoju przedsiębiorstw (w tym internacjonalizacji, promocji gospodarczej, stwarzaniu warunków do rozwoju, w tym inkubacja, tereny inwestycyjne, wsparcie konkurencyjności lubuskiej przedsiębiorczości) w powiązaniu z inteligentnymi specjalizacjami regionu (w tym promowanie postaw innowacyjnych) oraz cyfryzacji zarówno w obszarze usług publicznych, jak i przedsiębiorczości.

Wyzwanie 5. Zielona gospodarka i zrównoważony rozwój zasobami naturalnymi: • wypromowanie, upowszechnienie i konsekwentne wprowadzanie gospodarki obiegu zamkniętego; • przejście na gospodarkę niskoemisyjną; • zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, w tym CO₂ i innych pyłów oraz gazów do powietrza, jako element proekologicznej restrukturyzacji gospodarki regionalnej; • większa efektywność wykorzystania energii; • wykorzystanie potencjału energetycznego OZE; • zrównoważone wykorzystanie lokalnych surowców naturalnych; • rozwój zrównoważonej konsumpcji i produkcji; • promowanie nowoczesnych i inteligentnych rozwiązań technologicznych przyjaznych środowisku naturalnemu; • efektywne gospodarowanie wodą i odpadami przemysłowymi; • rozwój turystyki pakietowej, wykorzystującej potencjały i położenie województwa.

Odpowiedzią na to wyzwanie będzie realizacja interwencji w ramach CP2. Wsparcie w ramach tego CP będzie kierowane horyzontalnie na działania zmierzające do poprawy środowiska i zatrzymania jego degradacji, poprzez wspieranie efektywności energetycznej, dążenie do gospodarki o obiegu zamkniętym i wspieranie rozwoju energii odnawialnej. Dodatkowo, interwencja CP2 będzie skupiona na poprawie gospodarki wodnej i odpadowej, a także na zielonych rozwiązaniach w miastach (transport, tereny zielone) czy zachowaniu i ochronie przyrody i bioróżnorodności. Uzupełniając działania w zakresie innowacji na rzecz zielonej gospodarki będą realizowane w CP1, a w wymiarze lokalnym – jako element interwencji CP5.

Sfera przestrzenna

Wyzwanie 6. Spójność przestrzenna – rozwój miast i obszarów wiejskich: • zintegrowany rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich i ośrodków subregionalnych; • wzmocnienie funkcji i roli ośrodków wojewódzkich, wraz z ich obszarami funkcjonalnymi, w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju; • zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych w ośrodkach subregionalnych i lokalnych; • wsparcie procesów ukierunkowanych na rozwój gospodarczy w ośrodkach miejskich i na obszarach wiejskich; • wprowadzanie rozwiązań typu smart city i smart village; • racjonalna polityka przestrzenna w miastach, zapobieganie niekontrolowanej suburbanizacji; • rewitalizacja obszarów zdegradowanych w gminach miejskich i wiejskich; • wspieranie przyjaznych środowisku form mobilności; • powiązania transportowe, w szczególności ośrodków miejskich z otaczającymi je ośrodkami wiejskimi, wspierające ich rozwój; • rozwój partnerskiej współpracy międzygminnej.

Szczególne znaczenie w kontekście tego wyzwania będzie miało szerokie zastosowanie wsparcia w ujęciu terytorialnym, w tym poprzez zastosowanie instrumentów terytorialnych dedykowanych OSI zdefiniowanym na poziomie KSRR i SRWL 2030.

Odpowiedzią na to wyzwanie będzie głównie połączona realizacja interwencji w ramach CP4 i CP5, ale również CP1 i CP2.

Wymiar społeczny spójności przestrzennej zostanie osiągnięty poprzez celowane wsparcie w ramach CP4 w działaniach związanych między innymi z dostępnością i jakością usług zdrowotnych, społecznych i edukacji, natomiast interwencja CP1 zapewni odpowiedź na poszerzenie oferty i dostępności e-usług społecznych.

Wsparcie mobilności miejskiej i w obszarach funkcjonalnych miast zapewni interwencja zaplanowana w ramach CP2.

Promowanie powiązań wewnątrzregionalnych (międzygminnych, synergii potencjałów miast i ich obszarów funkcjonalnych) będzie szczególnie istotne dla interwencji w ramach CP5 (w tym w obszarze rewitalizacji czy kultury).

Wyzwanie 7. Wzmocnienie dostępności i bezpieczeństwa sieci komunikacyjnych, teleinformatycznych i energetycznych: • wzmocnienie sieci drogowej o brakujące elementy infrastruktury drogowej, w szczególności obwodnice i mosty, poprawa stanu technicznego dróg o znaczeniu regionalnym oraz dużej części dróg lokalnych; • rozbudowa i modernizacja oraz dalsze inwestycje w sieć kolejową, stworzenie oferty kolejowej dla mniejszych miejscowości, ale również wzrost liczby połączeń dalekobieżnych i transgranicznych; • zintegrowany rozwój sieci dróg rowerowych w regionie, rozbudowa ciągów pieszo-rowerowych na obszarach miejskich i wiejskich, umożliwiających bezpieczny ruch; • rozwój i promocja publicznego transportu zbiorowego w szczególności na obszarach wiejskich, trudnodostępnych, peryferyjnych; • umiędzynarodowienie Portu Lotniczego Zielona Góra w Babimocie, zwiększenie liczby i kierunków krajowych i zagranicznych połączeń lotniczych oraz poprawa jego dostępności komunikacyjnej poprzez rozbudowę dojazdowej sieci

drogowej i kolejowej; • odbudowa transportu wodnego na potrzeby transportu multimodalnego oraz turystyki wodnej; • zwiększenie dostępności infrastruktury teleinformatycznej, w szczególności szybkiego internetu; • modernizacja i rozwój sieci energetycznych na rzecz zapewnienia ciągłości dostaw energii elektrycznej, paliw gazowych oraz ciepła systemowego, a także infrastruktury ciepłowniczej, w tym źródeł ciepła opalanych gazem ziemnym i biogazem.

Działania na rzecz spójności przestrzennej w jej wymiarze infrastrukturalnym zostaną zaadresowane w ramach CP3 (spójna i włączająca sieć transportowa w regionie). CP2 odpowiada zaś na wyzwania związane ze wspieraniem sieci ciepłowniczych oraz budowy ścieżek rowerowych w miastach.

Wyzwanie 8. Poprawa stanu środowiska naturalnego: • dalszy rozwój i modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, w szczególności na obszarach wiejskich; • przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatycznych, w tym ekstremalnych zjawisk pogodowych; • rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury na obszarach zurbanizowanych; • poprawa gospodarki odpadami; • zapobieganie powodziom i suszom; • zwiększenie retencji oraz zagospodarowanie wód opadowych; • edukacja ekologiczna i kształtowanie postaw prośrodowiskowych; • efektywna ochrona bioróżnorodności i ekosystemów oraz zwierząt

Odpowiedzią na to wyzwanie będzie realizacja interwencji w ramach CP2 poprzez wsparcie gospodarki wodno-ściekowej i odpadowej czy podejmowanie działań na rzecz uodpornienia na zmiany klimatu i zapobieganie jego skutkom (zapobieganie uszczelniania gruntów na obszarach miejskich, czy retencjonowanie i gospodarowanie wodami opadowymi). CP2 to również wsparcie działań z zakresu ochrony przyrody i bioróżnorodności.

Sfera zarządzania rozwojem regionu

Wyzwanie 9. Sprawne zarządzanie rozwojem regionalnym: • intensyfikacja współpracy jednostek samorządu terytorialnego w celu skuteczniejszego i efektywniejszego świadczenia usług publicznych; • rozwój e-administracji i e-usług; • dostarczanie wysokiej jakości usług publicznych na poziomie lokalnym i regionalnym, współdziałanie na rzecz bardzo dobrej dostępności i stworzenia szerokiej oferty usług publicznych w małych ośrodkach miejskich i na obszarach wiejskich; • wzmocnienie roli i integracji systemów zarządzania strategicznego oraz planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym; • rozwój instrumentów terytorialnych (w tym ZIT, RLKS, „Porozumienia Terytorialne”) oraz rozwój współdziałania partnerskiego, w tym w obszarach strategicznej interwencji; • stymulowanie, zachęcanie lubuskich beneficjentów do pozyskiwania funduszy unijnych z programów regionalnych, krajowych i zarządzanych centralnie przez KE; • efektywne, prorozwojowe gospodarowanie finansami publicznymi w dobie kryzysu związanego z COVID-19.

Odpowiedź na to wyzwanie ma charakter horyzontalny w kontekście planowanego w ramach FEWL 21-27 wsparcia. Racjonalne zaplanowanie środków Programu i silne powiązanie kierunków ich wydatkowania z celami rozwojowymi regionu, pozwoli wzmocnić efekt synergii wszystkich podejmowanych przez region działań w celu realizacji założeń SRWL 2030.

Wyzwanie 10. Aktywna współpraca na forum krajowym i międzynarodowym: • wzrost roli województwa w kształtowaniu współpracy międzyregionalnej; • wzrost znaczenia Biura Województwa Lubuskiego w Brukseli, aktywny udział w europejskich sieciach współpracy, konieczność aktywniejszej współpracy jednostek samorządu terytorialnego z BWL w Brukseli; • intensyfikacja współpracy transgranicznej przy zaangażowaniu Euroregionów w nowej perspektywie UE po 2020 r.; • aktywna współpraca terytorialna samorządów na forum regionalnym i krajowym; • promocja gospodarcza regionu mająca na celu pozyskanie kapitału, w tym zagranicznego; • podniesienie poziomu atrakcyjności inwestycyjnej regionu; • promocja na forum krajowym i międzynarodowym, wzmacniająca wizerunek województwa otwartego i przyjaznego zarówno dla

turystów, jak i potencjalnych nowych mieszkańców; • spójna promocja regionu - stworzenie zintegrowanego systemu promocji województwa uwzględniającego poszczególne kluczowe obszary rozwoju, w tym gospodarkę, turystykę, kulturę itp.; • wykreowanie silnej marki regionu rozpoznawalnej na arenie europejskiej.

Odpowiedzią na to wyzwanie będzie interwencja zaplanowana w ramach CP1 w zakresie promocji gospodarczej regionu, w tym umiędzynarodowienia oferty województwa. Ponadto, zacieśnienie współpracy na granicy Polsko-Niemieckiej w regionie daje możliwość podejmowania projektów o charakterze transgranicznym i bliźniaczym (w stosunku do inicjatyw realizowanych po stronie Niemieckiej), a także zapewnienie komplementarności do interwencji w ramach INTERREG.

Silna promocja partnerskiej współpracy w ramach realizowanych inicjatyw w ramach FEWL 21-27 będzie sprzyjała tej formie podejmowania działań.

Pandemia - nowe wyzwania

Wyzwanie 11. Zwalczanie skutków pandemii COVID-19 oraz zapobieganie epidemiom: • stałe doposażanie podmiotów leczniczych oraz wsparcie kadry medycznej, zgodnie z potrzebami; • wsparcie dla przedsiębiorców, których dotknęły obostrzenia związane z epidemią; • różnego rodzaju pomoc finansowa i rzeczowa dla gospodarstw domowych; • rozwój infrastruktury, systemów informatycznych i cyfryzacji usług publicznych, umożliwiających korzystanie z nich on-line w domu; • prowadzenie działań edukacyjnych związanych z chorobami zakaźnymi, w różnych grupach wiekowych; • wypracowanie i wdrożenie systemu i procedur szybkiego reagowania na pojawiające się zagrożenia związane z chorobami zakaźnymi.

Działania podejmowane w odpowiedzi na wyzwania wynikające ze skutków pandemii COVID-19 będą realizowane poprzez inicjatywy komplementarne i uzupełniające w stosunku do interwencji w ramach instrumentu REACT-EU i obejmą wszystkie CP w ramach Programu.

Struktura Programu

Alokacja programu (na podstawie projektu UP)	100% EUR 861 468 297,00 EUR	w tym 74,9% EFRR 645 506 882,00 EUR
		w tym 25,1% EFS 215 961 415,00 EUR
Koncentracja tematyczna (na podstawie ustaleń MFIPR)	Cel polityki 1 (EFRR)	14,84%
	Cel polityki 2 (EFRR)	33,23%
	Cel polityki 4 (EFS)	27,87% na włączenie społeczne

Cel polityki (CP)	Priorytet	Cel szczegółowy (CS)	Fundusz	Planowana alokacja ²
1 - Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej (CP 1)	1. Nowoczesna gospodarka	(i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	28 737 049,50
		(ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych		19 158 033,00
		(iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne		38 316 066,00
		(iv) Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości		9 579 016,50
		razem CP1		95 790 165,00
2 - Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej	2. Zielone łubuskie	(i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	EFRR	64 359 582,00
		(iii) Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/200, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju		21 453 194,00
		(iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego		17 162 555,20
		(v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej		21 453 194,00
		(vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej		10 726 597,00

² Ostateczna kwota na PT jest w trakcie ustalania, projekcja finansowa we wszystkich CP ma charakter wstępny i będzie podlegała aktualizacji.

transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej (CP 2)		(vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia		15 017 235,80
		(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej		64 359 582,00
		razem CP2		214 531 940,00
3 - Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności (CP 3)	3. Transport	(ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	EFRR	121 646 307,00
		razem CP3		121 646 307,00
4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (CP 4)	4. Infrastruktura społeczna	(ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online	EFRR	14 727 892,90
		(iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne		14 727 892,90
		(iv) Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne – CS realizowany, jako komponent CS (iii)		
		(v) Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej		46 287 663,40
		(vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych		8 415 938,80

		razem CP4 EFRR		84 159 388,00
4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (CP 4)	5. Wsparcie obywateli - rynek pracy	(a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej	EFS+	26 942 625,71
		(d) Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia		28 952 960,09
	5. Wsparcie obywateli - edukacja	(f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami		64 102 724,09
		(g) Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej		11 585 329,06
	5. Wsparcie obywateli - włączenie społeczne	(h) Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji		35 792 242,00
		(i) Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów		1 844 533,61
		(k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej		20 331 319,86

		(I) Wsparanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci		17 699 232,58
		razem CP4 EFS		207 250 967,00
5 - Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych (CP 5)	6. Lokalne Lubuskie	(i) Wsparanie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	EFRR	72 467 216,50
		(ii) Wsparanie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie		31 057 378,50
		razem CP5		103 524 595,00
n/d	7. Pomoc techniczna	n/d	EFS	25 854 487,00
		n/d	EFRR	8 710 448,00
		razem PT	34 564 935,00	
razem EFRR			645 506 882,00	
razem EFS			215 961 415,00	
razem FEWL 21-27			861 468 297,00	

2. Priorytety inne niż pomoc techniczna

Cel Polityki 1 – Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)

Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka

Cel Szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii

Uzasadnienie wyboru celu

Zwiększenie nakładów na działalność B+R powinno przełożyć się na intensywność prac B+R jako siły napędowej rozwoju regionu. Wyniki regionu w zakresie inwestycji w badania i rozwój, pomimo prowadzonych działań w tym obszarze, są nadal niezadowalające. Problem ten, jako jeden z istotniejszych w Polsce, został przywołany przez Komisję Europejską w Sprawozdaniu krajowym – Polska 2019, Europejski semestr 2019: Ocena postępów w zakresie reform strukturalnych, zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania oraz wyniki szczegółowych ocen sytuacji na mocy rozporządzenia (UE) nr 1176/2011 (dalej jako Europejski semestr 2019). Wskazuje się w nim, iż wyniki Polski w zakresie innowacji są znacznie niższe od średniej UE, co wynika z niewystarczających inwestycji w badania i rozwój, zwłaszcza inwestycji prywatnych oraz ograniczonej współpracy partnerów publicznych i prywatnych w zakresie innowacji. Ponadto, w ww. Sprawozdaniu - Europejski semestr 2019 wskazano, iż w celu zwiększenia potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystania nowoczesnych technologii konieczne są ułatwienia wdrażania inicjatyw i projektów opartych o współpracę nauki i biznesu w celu umożliwienia szerszej komercjalizacji wyników badań naukowych oraz zapewnienia innowacyjnych i opartych na badaniach naukowych rozwiązań dla przedsiębiorstw.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (dalej jako SOR) wskazuje, iż przyczyn niskiej innowacyjności polskiej gospodarki można dopatrywać się w wielu barierach m.in. w niewystarczającej koordynacji działań i instrumentów wsparcia, w niewystarczającej współpracy podmiotów na różnych szczeblach, niedoskonałych procedurach oceny innowacji. Nieefektywna komunikacja na linii nauka-biznes i nieadekwatna współpraca w obszarze działalności innowacyjnej skutkuje niewystarczającym potencjałem rynkowym prowadzonych badań, niewielkim zainteresowaniem przedsiębiorców pracami badawczymi świata nauki i ich wynikami, a w konsekwencji preferencją do wdrażania gotowych rozwiązań.

Natomiast Umowa Partnerstwa wskazuje, iż w dalszym ciągu wsparcia wymagają działania skoncentrowane na zwiększeniu wykorzystania zaawansowanych technologii w MŚP, zwiększenia znaczenia badań i innowacji w produkcji i usługach przedsiębiorstw. Ponadto konieczne jest wzmacnianie wciąż niewystarczającego potencjału regionalnych przedsiębiorstw na rzecz ich udziału w budowaniu współpracy w zakresie badań i rozwoju ze światem nauki, możliwości komercjalizacji wyników badań naukowych oraz większej niż dotychczas skali implementowania działań opartych na innowacyjnych rozwiązaniach w przedsiębiorstwach.

Umowa Partnerstwa wskazuje, iż zwiększanie produktywności Polskiej, ale też i Lubuskiej gospodarki wymaga całościowej interwencji zorientowanej na rozwój regionalnego ekosystemu innowacji. Ponadto działania w ramach przedmiotowego celu szczegółowego, zgodnie z UP powinny przyczynić się do zaangażowania w działalność innowacyjną większej liczby przedsiębiorstw. Dzięki stymulacji podaży prac B+R prowadzonych przy udziale przedsiębiorstw zwiększy się ogólny poziom nakładów na badania i rozwój.

Analiza dokumentów strategicznych na poziomie regionalnym oraz przeprowadzone diagnozy stanu innowacyjności województwa lubuskiego w ramach Programu Rozwoju Innowacji pozwalają wysnuć następujące wnioski:

- poziom innowacyjności regionu mierzony wskaźnikami dotyczącymi sfery B+R jest niski, a jego wzrost dość wolny,
- czynniki prezentujące się niekorzystnie, nawet w stosunku do innych polskich regionów, to wydatki na działalność badawczo-rozwojową w sektorze publicznym, udział innowacyjnych MŚP w populacji małych i średnich przedsiębiorstw, udział innowacyjnych MŚP współpracujących w zakresie innowacji, zgłoszenia patentowe do Europejskiego Biura Patentowego na miliard PLN PKB, udział MŚP wprowadzających innowacje produktowe lub procesowe oraz marketingowe i organizacyjne oraz udział przychodów ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przedsiębiorstwach,
- czynnikiem poprawiającym pozycję regionu są wskaźniki niezwiązane z działalnością B+R, takie jak produktywność i innowacyjność przedsiębiorstw,
- nieco wyższe wyniki w zakresie konkurencyjności osiągnięto w dziale infrastruktura, wydajność rynku pracy i gotowość technologiczna.

Jak wskazuje diagnoza do Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 (dalej SRWL 2030) warunkiem poprawy gospodarczej pozycji konkurencyjnej regionu jest odpowiednia realizacja polityki innowacyjnej, obejmująca wsparcie działalności badawczo-rozwojowej oraz wzmocnienie mechanizmów transferu innowacji.

Istotne znaczenie dla rozwoju województwa w sferze gospodarczej ma wykorzystanie innowacji oraz wyników badań B+R w generowaniu wartości dodanej przedsiębiorstw (m.in. wzrost efektywności i produktywności) i budowaniu potencjału lubuskich MŚP. W tym przypadku, ważne jest także inwestowanie w wartości niematerialne i prawne, które związane są bezpośrednio z działalnością badawczą lub wykorzystaniem wyników prac badawczo-rozwojowych.

Z uwagi na powyższe, poprawa krajowej i międzynarodowej pozycji konkurencyjnej i wzrost poziomu innowacyjności regionu, wymaga systematycznych i konsekwentnych działań, skoncentrowanych przede wszystkim na niwelowaniu przyczyn doprowadzających do niskiej pozycji regionu na tle kraju i regionów Europy. Proponowane rozwiązania, na których należy skupić interwencję w obszarze przedmiotowego celu szczegółowego, to m.in:

- wsparcie publicznej działalności B+R,
- wspieranie działalności badawczej i innowacyjnej w MŚP, w tym tworzenie sieci współpracy i kooperacji również z jednostkami B+R,
- inwestycje w środki trwałe w MŚP bezpośrednio związane z działalnością badawczą i innowacyjną oraz zakup aparatury specjalistycznej niezbędnej do prowadzenia prac badawczo-rozwojowych,
- inwestycje w wartości niematerialne i prawne w MŚP bezpośrednio związane z działalnością badawczą i innowacyjną,
- rozwój proinnowacyjnych usług świadczonych przez IOB dla MŚP,
- finansowanie usług proinnowacyjnych jednostek badawczych dla MŚP m.in. poprzez dystrybucję i realizację bonów na innowacje. Dzięki takiemu działaniu włącza się w proces kooperacji i rozwoju innowacyjności również lokalne jednostki B+R,
- włączenie w procesy innowacyjne dużych przedsiębiorstw, co może się przełożyć na rozwój MŚP w dziedzinach B+R i kooperację między przedsiębiorstwami.

Ponadto ważne jest, aby istniejąca infrastruktura badawcza, która była finansowana w okresie programowania UE 2007-2013 oraz 2014-2020, w dalszym ciągu odpowiadała potrzebom MŚP i procesom B+R. Należy mieć na uwadze, iż aby mogła ona być efektywnie wykorzystywana w ciągle zmieniających się warunkach i w korespondencji do rozwoju nauki i techniki, należy zadbać o umożliwienie ciągłego udoskonalania aparatury na rzecz prowadzonych badań. Wsparcie w tym

zakresie przełoży się na wzmocnienie kooperacji i powiązań przedsiębiorstw, uczelni oraz podmiotów B+R. Jak podaje UP wzrost innowacyjności przedsiębiorstw utrudniają wciąż słabe powiązania między przedsiębiorstwami a organizacjami badawczymi. Wyzwaniem pozostaje wsparcie całego procesu inicjowania, tworzenia, rozwoju i wdrażania innowacji, w szczególności prac B+R+I przedsiębiorstw. Ponadto, w obszarze organizacji badawczych wyzwaniem jest zwiększenie zarówno interdyscyplinarności badań, jak i znaczenia inteligentnych specjalizacji w procesie koncentracji wsparcia publicznego na wybranych obszarach. Interwencja planowana w celu szczegółowym (i) będzie realizowana wyłącznie w ramach Inteligentnych Specjalizacji Regionu. Specjalizacje będą wyznacznikiem dla zakresu i kierunku planowanych przedsięwzięć.

Nakładów wymagają również działania w zakresie budowy potencjału klastrów zlokalizowanych w regionie. Dotychczas, na przestrzeni lat, w województwie lubuskim odnotowano funkcjonowanie ponad 30 klastrów i inicjatyw klastrowych. Jednakże ich okres działalności wynosił od roku do 3 lat, po czym przechodziły one w okres uśpienia lub inicjatywy rozpadały się. Obecnie w regionie aktywne są 4 klastry, z czego jedynym, zweryfikowanym przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, jest Stowarzyszenie Lubuski Klaster Metalowy z siedzibą w Gorzowie Wlkp. Należy zatem skupić działania programu na pobudzaniu inicjatyw klastrowych, budowaniu powiązań i promowaniu współdziałania w już działających organizmach.

Główne typy projektów

- Wsparcie działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw oraz konsorcjów przedsiębiorstw z organizacjami badawczymi (projekty kompleksowe, w tym infrastruktura B+R, prace B+R, uzyskanie i ochrona własności intelektualnej, komponent wdrożeniowy); kompetencje jako możliwy element projektu.
- Inwestycje w infrastrukturę B+R przedsiębiorstw w ramach kompleksowego projektu lub jako oddzielny projekt, kompetencje jako możliwy element projektu.
- Budowanie potencjału regionu w zakresie wsparcia działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw oraz konsorcjów przedsiębiorstw z organizacjami badawczymi w formule: a) Wspólnych Przedsięwzięć, b) InnoRegioLab. Udział we wspólnych przedsięwzięciach (opracowanie i organizacja konkursu finansowanego z RP, ew. finansowanie łącznie program krajowy + program regionalny). Udział w projekcie InnoRegioLab – jako uczestnicy.
- Rozwój proinnowacyjnych usług dla przedsiębiorstw realizowanych przez akredytowane podmioty, m. in. ośrodki badawcze, IOB, w tym komercyjne, świadczone w systemie popytowym, w tym w formie bonów. Podmioty świadczące usługi – akredytacja na poziomie krajowym.
- Wsparcie rozwoju klastrów poprzez usługi klastrów (w uproszczonej formie wsparcia z zachowaniem formuły popytowej, np. bonów dla przedsiębiorstw).
- Rozwój publicznej infrastruktury organizacji badawczych spoza Polskiej Mapy Infrastruktury Badawczej (o wysokim potencjale badawczym), jako projekty służące realizacji agendy badawczej, której zakres jest zgodny z regionalną inteligentną specjalizacją, uzgodnione w ramach kontraktu programowego (kompetencje i cyfryzacja jako możliwy element projektu).
- Zakup aparatury specjalistycznej niezbędnej do prowadzenia prac badawczo-rozwojowych, uzupełniającej w stosunku do posiadanych zasobów, tylko jako element kompleksowego projektu B+R.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- przedsiębiorstwa,
- partnerstwa/zrzeszenia przedsiębiorstw, klastry,
- partnerstwa przedsiębiorstw z jednostkami naukowymi,
- Instytucje Otoczenia Biznesu prowadzące działalność B+R,
- jednostki naukowe, instytuty badawcze, ośrodki badawcze,

- uczelnie/szkoły wyższe oraz ich spółki celowe.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
001	Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	0%
002	Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w małych i średnich przedsiębiorstwach (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	0%
004	Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w publicznych organizacjach badawczych i instytucjach szkolnictwa wyższego bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	0%
005	Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	0%
006	Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w MŚP (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	0%
008	Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w publicznych organizacjach badawczych i instytucjach szkolnictwa wyższego bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	0%
009	Działania badawcze i innowacyjne w mikroprzedsiębiorstwach, w tym tworzenie sieci kontaktów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe, studia wykonalności)	0%
010	Działania badawcze i innowacyjne w MŚP, w tym tworzenie sieci kontaktów	0%
012	Działania badawcze i innowacyjne w publicznych organizacjach badawczych, instytucjach szkolnictwa wyższego i ośrodkach kompetencji, w tym tworzenie sieci kontaktów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe, studia wykonalności)	0%
013	Cyfryzacja MŚP (w tym handel elektroniczny, e-biznes i sieciowe procesy biznesowe, ośrodki innowacji cyfrowych, żywe laboratoria, przedsiębiorcy internetowi i przedsiębiorstwa ICT typu start-up, usługi B2B)	0%
015	Cyfryzacja MŚP lub dużych przedsiębiorstw (w tym handel elektroniczny, e-biznes i sieciowe procesy biznesowe, ośrodki innowacji cyfrowych, żywe laboratoria, przedsiębiorcy internetowi i przedsiębiorstwa ICT typu start-up, usługi B2B) zgodna z kryteriami redukcji emisji gazów cieplarnianych lub kryteriami efektywności energetycznej ³	40%
020	Infrastruktura biznesowa dla MŚP (w tym parki i obiekty przemysłowe)	0%
021	Rozwój działalności i umiędzynarodowienie MŚP, w tym inwestycje produkcyjne	0%
024	Zaawansowane usługi wsparcia dla MŚP i grup MŚP (w tym usługi w zakresie zarządzania, marketingu i projektowania)	0%
027	Procesy innowacji w MŚP (innowacje w zakresie procesów, organizacji, marketingu i współtworzenia, innowacje zorientowane na użytkownika i motywowane popytem)	0%
028	Transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i sektorem szkolnictwa wyższego	0%
029	Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i uczelniami wyższymi, koncentrujące się na gospodarce niskoemisyjnej, odporności i przystosowaniu się do zmiany klimatu	100%
030	Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami koncentrujące się na gospodarce o obiegu zamkniętym	40%

³ Jeżeli celem działania jest to, by w ramach działania przetwarzano lub gromadzono dane umożliwiające redukcję emisji gazów cieplarnianych, która prowadzi do wykazania znacznego ograniczenia emisji gazów cieplarnianych w całym cyklu życia lub jeżeli cel działania wymaga, aby centra danych przestrzegały „Europejskiego kodeksu postępowania w sprawie efektywności energetycznej centrów danych”

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/ Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	P	przedsiębiorstwa	
RCO 02	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji	P	przedsiębiorstwa	
RCO 04	Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe	P	przedsiębiorstwa	
RCO 06	Naukowcy pracujący we wspieranych obiektach badawczych	P	EPC	
RCO 07	Organizacje badawcze uczestniczące we wspólnych projektach badawczych	P	Szt.	Do dalszych prac.
RCO 10	Przedsiębiorstwa współpracujące z organizacjami badawczymi	P	przedsiębiorstwa	
RCR 01	Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach	R	EPC	
RCR 02	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym dotacje, instrumenty finansowe)	R	PLN	
RCR 03	Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe	R	przedsiębiorstwa	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS nie planuje się wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy

Cel Szczegółowy (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Istota obszaru interwencji CS jest podnoszona w dokumentach zarówno KE, krajowych, jak i regionalnych. Działania podejmowane w tym obszarze będą odpowiadały na wyzwania Agendy Cyfrowej Unii Europejskiej oraz prowadziły do przekształcania gospodarki regionalnej w kierunku gospodarki 4.0.

KE zarówno w dokumencie Europejski semestr 2019, jak i w Sprawozdaniu krajowym – Polska 2020 - Europejski semestr 2020: Ocena postępów w zakresie reform strukturalnych, zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania oraz wyniki szczegółowych ocen sytuacji na mocy rozporządzenia (UE) nr 1176/2011 z 26 lutego 2020 r., wskazuje, iż w celu lepszego wykorzystania możliwości płynących z cyfryzacji, w tym także w celu zmniejszenia skutków kryzysów, które mogą zaistnieć w kolejnych latach, konieczne jest podjęcie działań polegających na modernizacji i przyspieszeniu administracji elektronicznej, w tym e-zdrowia. Dodatkowo zwraca uwagę, iż należy wspierać technologie cyfrowe w przedsiębiorstwach, ponieważ działania te umożliwiają zwiększenie ich wydajności i efektywności, a polskie przedsiębiorstwa, zwłaszcza te małe, powoli wdrażają technologie cyfrowe. W mniej niż 8% małych przedsiębiorstw poziom transformacji cyfrowej jest wysoki w porównaniu z 50% dużych przedsiębiorstw.

SOR również podejmuje temat cyfryzacji i wskazuje, iż konieczna jest kontynuacja działań na rzecz tworzenia wysokiej jakości usług cyfrowych na rzecz obywateli, w tym także przedsiębiorców.

UP dodatkowo podkreśla, iż doświadczenia z czasu pandemii COVID-19 pokazały, jak istotny jest rozwój infrastruktury cyfrowej dla funkcjonowania gospodarki i społeczeństw w czasie tego typu zagrożeń w zakresie usług zdrowotnych, edukacji oraz administracji publicznej.

Rys regionalny obszaru: zgodnie z regionalnymi dokumentami strategicznymi województwo lubuskie należy do grupy województw, których mieszkańcy najczęściej korzystają z komputera oraz Internetu. Jednocześnie wciąż niewiele osób używa Internetu w celu kontaktowania się z organami administracji publicznej. Zgodnie z danymi GUS odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną na koniec 2019 r. wyniósł 32,8%, a od 2015 r. wzrósł o 9,4 pp.; zatem w dalszym ciągu wsparcia wymagają działania służące budowie e-usług w administracji.

Wykorzystanie zasobów cyfrowych przez mieszkańców województwa najczęściej polega na dostępie do usług lokalnej i krajowej administracji. Oferta samorządów w zakresie dostępu do zasobów i informacji powinna być rozwijana i odbywać się poprzez e-usługi lub aplikacje webowe. W dalszym ciągu komunikowanie się mieszkańca z organami lokalnej administracji jest niewystarczające, często wymaga bezpośredniego kontaktu z instytucją. Rozwój e-usług, wymiany informacji pomiędzy mieszkańcem a instytucją publiczną, a także pomiędzy instytucjami może zostać ułatwiony, a przede wszystkim przyspieszony, poprzez rozwój i zwiększenie jakości e-usług. Znaczącym utrudnieniem w działalności instytucji na szczeblu lokalnym jest również brak możliwości korzystania z informacji, danych, które są w posiadaniu innych podmiotów. Dostęp do informacji może znacznie polepszyć efektywność działania administracji. Działania związane z budową e-usług, systemu wymiany danych potrzebne są w samych samorządach, ale również w jednostkach im podległych (instytucjach kultury, szkołach, podmiotach opieki nad dziećmi i innych). Automatyzacja procesów, możliwość komunikacji mieszkańca i uzyskiwania informacji od jednostki samorządu sprzyja budowie zaufania do administracji i obniża koszty jej działalności. Ponadto dalszych inwestycji wymaga rozwój e-usług w obszarze zdrowia. Pozytywne efekty realizacji działań w zakresie budowy i rozwoju usług e-zdrowia, przemawiają za kontynuacją wsparcia tego obszaru cyfryzacji. Zmniejszenie kosztów funkcjonowania instytucji, dostęp i wymiana informacji poprawiają jakość opieki zdrowotnej. W przypadku

starzejącego się społeczeństwa przynosi to wymierne korzyści, prowadzące do podniesienia jakości opieki medycznej.

Biorąc pod uwagę przedstawione dane oraz problemy i potrzeby, które są wskazane zarówno w dokumentach opracowanych na szczeblu UE, jak i krajowym i regionalnym, zasadne jest zaplanowanie interwencji, która pozwoli na zaspokojenie zdiagnozowanych potrzeb i przyczyni się do osiągnięcia celów wynikających z zdiagnozowanych problemów w obszarze cyfryzacji zarówno w zakresie funkcjonowania mieszkańców regionu, e-usług, jak i działania lubuskich przedsiębiorców. Dlatego też w celu zwiększenia liczby osób korzystających z usług e-administracji, konieczne są działania budujące popyt obywateli na wykorzystanie e-usług publicznych. Dodatkowo, w celu polepszenia ich jakości planowane jest wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych pracowników instytucji sektora publicznego, istotnych dla sprawnego funkcjonowania współczesnej administracji oraz realizacji polityk publicznych. Oferta e-usług publicznych musi reprezentować odpowiednią jakość, aby mieszkańcy chcieli wykorzystywać zasoby publiczne. Wobec tego planowane są działania:

- Rozwój elektronicznej administracji w samorządach, w tym infrastruktura, cyfrowa standaryzacja zasobów oraz bezpieczne repozytoria cyfrowe.
- Tworzenie, standaryzacja i aktualizacja cyfrowych e-usług i referencyjnych zasobów cyfrowych, a także infrastruktury do ich realizacji.
- Platformy e-usług publicznych szczebla regionalnego/lokalnego.
- Udostępnienie zasobów JST lub jednostek podległych JST.
- Projekty wzmacniające bezpieczeństwo świadczenia e-usług poprzez budowę lub modernizację istniejących systemów o zasięgu regionalnym i lokalnym.

Z uwagi na szybki rozwój cyfryzacji konieczne, jest również wspieranie kompetencji cyfrowych pracowników instytucji sektora publicznego oraz pobudzenie rozwoju e-usług. Przyczyni się to do poprawy funkcjonowania administracji. W sytuacjach kryzysowych kompetencje pracowników instytucji publicznych oraz sprawnie działający aparat nabiera bardzo dużego znaczenia. Przekłada się to na efektywność współczesnej administracji i usług kierowanych do mieszkańców regionu.

Powszechne wykorzystanie Internetu i dostęp do danych publicznych oraz e-usług wymusza realizację odpowiednich działań związanych z bezpieczeństwem danych. Dlatego też planowane działania ukierunkowane będą na zwiększanie kompetencji w zakresie cyberbezpieczeństwa, rozwijanie świadomości społecznej w obszarze cyberhigieny.

Kryzys w obszarze zdrowia, wywołany pandemią choroby COVID-19, pokazał liczne problemy i trudności związane z opieką zdrowotną i możliwościami uzyskania wsparcia przez mieszkańców w obszarze ochrony zdrowia. Planowana interwencja będzie odpowiedzią na te problemy, planuje się m.in. rozwój systemu usług w zakresie e-zdrowia (konieczne zachowanie komplementarności/interoperacyjności projektów JST do krajowych platform e-zdrowia (MZ/CSIOZ)) oraz informatyzację jednostek funkcjonujących w systemie ochrony zdrowia. Działania te powinny zoptymalizować i zwiększyć efektywność opieki zdrowotnej.

Poprawiająca się jakość życia mieszkańców regionu, większy dostęp do usług administracji publicznej, konieczność zapewnienia efektywnych, jakościowo dobrych i tanich usług publicznych, wymusza wprowadzenie rozwiązań cyfrowych, polegających na optymalizacji różnego rodzaju procesów (m.in. w obszarach: inteligentne miasta, wsie i rolnictwo, edukacja, zdrowie, energetyka, ochrona środowiska, przedsiębiorczość, gospodarka morską), które będą odpowiadać na specyficzne i indywidualne potrzeby oraz problemy województwa lubuskiego.

Wsparcie dla przedsiębiorców powinno mieć na celu upowszechnienie zastosowania TIK, które doprowadzi do ich rozwoju i wzrostu efektywności działań MŚP również w obszarach cyfryzacji,

zwiększy zasięg działalności przedsiębiorstw oraz znacznie ułatwi współpracę między przedsiębiorstwami i klientami. Nowoczesne kanały komunikacji, automatyzacja wielu procesów i dystrybucji przyczynią się do zwiększenia konkurencyjności lubuskich przedsiębiorstw. Regionalne dokumenty strategiczne oraz obecna sytuacja gospodarcza wskazują, iż lubuskie MŚP powinny zwiększyć konkurencyjność, a w dobie pandemii powinny wypełniać nisze w łańcuchach dostaw, wdrażać nowe technologie oraz szukać nowych rynków zbytu w kraju i za granicą. Wsparcie procesu cyfryzacji przedsiębiorstw, zwiększenie wykorzystania najnowszych osiągnięć technologicznych i organizacyjnych przez lubuskie MŚP, przyczyni się do wzrostu potencjałów tych przedsiębiorstw oraz wpłynie na konkurencyjność całej gospodarki regionu. Pozwoli również na zwiększenie niezależności od wahań popytu na lokalnych rynkach zbytu. Ponadto, w obliczu obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej wywołanej rozwojem choroby COVID-19 przedsiębiorcy, także działający w tradycyjnych gałęziach gospodarki, będą zmuszeni coraz bardziej stawiać się przedsiębiorstwami cyfrowymi. Z uwagi na ryzyko kolejnych kryzysów, ale też konieczności sprostania konkurencji, przedsiębiorstwa chcące odnieść sukces w nowych warunkach będą potrzebowały dojrzałości cyfrowej, reagowania na potrzeby klientów, którzy już są w sieci cyfrowej. Dlatego też niezbędne jest zaplanowanie interwencji, która będzie odpowiadać na potrzeby lubuskich MŚP. Przede wszystkim planowane są następujące działania:

- Procesy informatyzacji wewnętrznej przedsiębiorstw i administracji publicznej, wykorzystanie najnowszych osiągnięć technologicznych i organizacyjnych dla wprowadzania procesów modernizacyjnych wspomagających bieżącą działalność firm (B2E) i urzędów (A2C).
- Wykorzystanie TIK w relacjach pomiędzy przedsiębiorcą a klientem (B2C) oraz administracją i klientem (A2C).
- Przedsięwzięcia z zakresu cyberbezpieczeństwa w MŚP.
- Wsparcie przedsiębiorstw w zakresie wdrażania technologii cyfrowych (w tym nowe rozwiązania oparte na robotyzacji, automatyzacji, itd.) oraz w zakresie możliwości wprowadzenia optymalizacji lub innowacji w sposobie wytwarzania produktów lub świadczenia usług opartych o przemysł 4.0 oraz wsparcie produktów i usług opartych na technologiach cyfrowych.
- Aplikacje w oparciu o dostępne cyfrowo ISP (informacje sektora publicznego).

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

Dla obywatela:

- Aktywizacja osób wykluczonych cyfrowo – budowanie popytu obywateli na wykorzystywanie e-usług publicznych.
- Platformy e-usług publicznych szczebla regionalnego/lokalnego.
- Udostępnienie zasobów naukowych, kulturowych i administracji podlegających JST.

Infrastruktura:

- Projekty wzmacniające bezpieczeństwo świadczenia e-usług lub systemów informatycznych poprzez budowę lub modernizację istniejących systemów o zasięgu regionalnym i lokalnym.
- Rozwój infrastruktury danych przestrzennych – projekty z zakresu cyfryzacji powiatowego i wojewódzkiego zasobu geodezji (wymagana opinia Głównego Geodety Kraju). Projekty z zakresu infrastruktury informacji przestrzennej leżące w zakresie kompetencji JST (bez opinii GGK).
- Rozwój systemu usług w zakresie e-zdrowia (z uwzględnieniem standardów wypracowanych na poziomie krajowym):
 - Wdrażanie TIK w podmiotach leczniczych innych niż na poziomie krajowym.
 - Cyfryzacja procesów back-office (działania związane z prawidłowym działaniem firmy m. in. obieg dokumentów, obsługa księgowo-finansowa, prawna, informatyczna, jak i zarządzanie kadrami, etc.).
 - Zwiększenie poziomu wykorzystania nowoczesnych technologii w systemie ochrony zdrowia – pilotażowe wdrożenie w POZ na poziomie regionalnym.
 - Rozwój telemedycyny – projekty pilotażowe (wdrażanie systemowych rozwiązań z zakresu telemedycyny).

- Zastosowanie sztucznej inteligencji.
- Poprawa dojrzałości cyfrowej placówek medycznych (infrastruktura IT, kompetencje cyfrowe oraz cyberbezpieczeństwo). Działania zapewniające interoperacyjność rozwiązań centralnych z istniejącymi i tworzonymi rozwiązaniami regionalnymi i lokalnymi. Doposażanie podmiotów leczniczych – wyposażenie podmiotów leczniczych w narzędzia informatyczne umożliwiające integrację z centralną architekturą informatyczną e-zdrowia.
- Dla przedsiębiorstw:
- Wdrożenie dostępnych technologii TIK w przedsiębiorstwach: wsparcie technologii cyfrowych możliwe do realizacji również jako element projektów z zakresu B+R w CS (i) lub w CS (iii).

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia oraz inne podmioty spoza sektora finansów publicznych,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- instytucje kultury,
- pozostałe jednostki sektora finansów publicznych,
- publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej,
- przedsiębiorstwa (MŚP),
- partnerstwa/zrzeszenia MŚP,
- podmiot wdrażający instrumenty finansowe.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
013	Cyfryzacja MŚP (w tym handel elektroniczny, e-biznes i sieciowe procesy biznesowe, ośrodki innowacji cyfrowych, żywe laboratoria, przedsiębiorcy internetowi i przedsiębiorstwa ICT typu start-up, usługi B2B)	0%
015	Cyfryzacja MŚP lub dużych przedsiębiorstw (w tym handel elektroniczny, e-biznes i sieciowe procesy biznesowe, ośrodki innowacji cyfrowych, żywe laboratoria, przedsiębiorcy internetowi i przedsiębiorstwa ICT typu start-up, usługi B2B) zgodna z kryteriami redukcji emisji gazów cieplarnianych lub kryteriami efektywności energetycznej ⁴	40%
016	Rozwiązania TIK, usługi elektroniczne, aplikacje dla administracji	0%
017	Rozwiązania TIK, usługi elektroniczne, aplikacje dla administracji zgodne z kryteriami redukcji emisji gazów cieplarnianych lub kryteriami efektywności energetycznej ⁵	40%
018	Usługi i aplikacje TIK w zakresie umiejętności cyfrowych i włączenia cyfrowego	0%
019	Usługi i aplikacje w zakresie e-zdrowia (w tym e-opieka, internet rzeczy w zakresie aktywności fizycznej i nowoczesnych technologii w służbie osobom starszym)	0%
036	TIK: inne rodzaje infrastruktury TIK (w tym zasoby lub wyposażenie komputerowe o dużej skali, centra danych, czujniki i inne urządzenia bezprzewodowe)	0%

⁴ Jeżeli celem działania jest to, by w ramach działania przetwarzano lub gromadzono dane umożliwiające redukcję emisji gazów cieplarnianych, która prowadzi do wykazania znacznego ograniczenia emisji gazów cieplarnianych w całym cyklu życia lub jeżeli cel działania wymaga, aby centra danych przestrzegały „Europejskiego kodeksu postępowania w sprawie efektywności energetycznej centrów danych”.

⁵ Jeżeli celem działania jest to, by w ramach działania przetwarzano lub gromadzono dane umożliwiające redukcję emisji gazów cieplarnianych, która prowadzi do wykazania znacznego ograniczenia emisji gazów cieplarnianych w całym cyklu życia lub jeżeli cel działania wymaga, aby centra danych przestrzegały „Europejskiego kodeksu postępowania w sprawie efektywności energetycznej centrów danych”.

037	TIK: inne rodzaje infrastruktury TIK (w tym zasoby lub wyposażenie komputerowe o dużej skali, centra danych, czujniki i inne urządzenia bezprzewodowe) zgodne z kryteriami redukcji emisji gazów cieplarnianych i kryteriami efektywności ⁶ energetycznej	40%
-----	--	-----

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	P	przedsiębiorstwa	
RCO 02	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji	P	przedsiębiorstwa	
RCO 03	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych	P	przedsiębiorstwa	
RCO 04	Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe	P	przedsiębiorstwa	
RCO 13	Wartość usług, produktów i procesów cyfrowych opracowanych dla przedsiębiorstw	P	PLN	Do dalszych prac, w zależności od decyzji dot. zastosowania IF.
RCO 14	Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych	P	Szt.	
RCR 01	Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach	R	EPC	
RCR 11	Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych	R	Użytkownicy/rok	
RCR 12	Użytkownicy nowych i zmodernizowanych produktów, usług i procesów cyfrowych opracowanych przez przedsiębiorstwa.	R	Użytkownicy/rok	Do dalszych prac, w zależności od decyzji dot. zastosowania IF.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

⁶ Jeżeli celem działania jest to, by w ramach działania przetwarzano lub gromadzono dane umożliwiające redukcję emisji gazów cieplarnianych, która prowadzi do wykazania znacznego ograniczenia emisji gazów cieplarnianych w całym cyklu życia lub jeżeli cel działania wymaga, aby centra danych przestrzegały „Europejskiego kodeksu postępowania w sprawie efektywności energetycznej centrów danych”.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych:

1. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich
2. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich
3. IIT – partnerstwa międzygminne.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

W ramach realizacji Celu przewiduje się wykorzystać zarówno wsparcie dotacyjne, jak i instrumenty finansowe – pożyczki.

- W finansowaniu przedsięwzięć skierowanych na potrzeby obywateli, związanych z aktywizacją osób wykluczonych cyfrowo, platformami e-usług publicznych szczególnie regionalnego i lokalnego, udostępnianiem zasobów naukowych, kulturowych i administracji JST zastosowane będzie wsparcie w formie dotacji. W przypadku przedmiotowych działań co do zasady nie występuje generowanie korzyści ekonomicznych. Potencjalny strumień oszczędności jest znikomy i nie uzasadnia zwrotnych form wsparcia.
- W finansowaniu przedsięwzięć wzmacniających bezpieczeństwo świadczenia e-usług lub systemów informatycznych poprzez budowę lub modernizację istniejących systemów o zasięgu regionalnym i lokalnym, a także związanych z rozwojem infrastruktury danych przestrzennych – projekty z zakresu cyfryzacji powiatowego i wojewódzkiego zasobu geodezji zastosowane będzie wsparcie w formie dotacji. W przypadku przedmiotowych działań co do zasady nie występuje generowanie korzyści ekonomicznych. Potencjalny strumień oszczędności jest znikomy i nie uzasadnia zwrotnych form wsparcia.
- Przedsięwzięcia z zakresu rozwoju usług w obszarze e-zdrowia i wdrażania TIK w podmiotach leczniczych (innych niż na poziomie krajowym), cyfryzacja procesów back-office (działania związane z prawidłowym działaniem firmy m. in. obieg dokumentów, obsługa księgowo-finansowa, prawna, informatyczna, jak i zarządzanie kadrami, etc.), rozwój telemedycyny – projekty pilotażowe, zastosowanie sztucznej inteligencji, zwiększenie poziomu wykorzystania nowoczesnych technologii w systemie ochrony zdrowia oraz poprawa dojrzałości cyfrowej placówek medycznych i doposażanie podmiotów leczniczych w narzędzia informatyczne umożliwiające integrację z centralną architekturą informatyczną e-zdrowia zostaną objęte wsparciem bezzwrotnym. Działania z przedmiotowego zakresu interwencji co do zasady nie generują korzyści ekonomicznych. Ponadto ukierunkowane są na podnoszenie jakości usług w sektorze zdrowia, ich efektywności i dostępności dla mieszkańców i nie ma uzasadnienia zastosowania innych form wsparcia.
- Przedsięwzięcia skierowane do MŚP, polegające na wdrożeniu dostępnych technologii TIK w przedsiębiorstwach będą finansowane poprzez zwrotne formy wsparcia. Możliwe jest również w tym przypadku zastosowanie instrumentów mieszanych polegających na łączeniu dotacji z pożyczką. Działania z przedmiotowego zakresu ukierunkowane są przede wszystkim na przedsięwzięcia generujące przychody. Ponadto, celem wsparcia jest ograniczenie tzw. luki finansowej (zapewnienie dostępu do finansowania MŚP) oraz stworzenie zachęt do inwestowania w ważnych obszarach gospodarki regionu. Możliwość łączenia dotacji oraz instrumentów finansowych w ramach jednej operacji lub umorzenia części pożyczanego kapitału powinno być

zastosowane m.in. w stosunku do przedsiębiorstw istniejących do 36 miesięcy na rynku, które mają utrudniony dostęp do finansowania.

Cel Szczegółowy (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Inteligentny rozwój oznacza zwiększenie roli wiedzy i innowacji jako sił napędowych rozwoju w regionie. Inwestycje przedsiębiorstw powinny przerodzić się w nowe produkty i usługi, które przyczynią się do zwiększenia wzrostu, tworzenia nowych miejsc pracy i rozwiązywania problemów społecznych regionu.

Zasadność interwencji w przedmiotowym obszarze została wskazana w dokumencie *Europejski semestr 2019*. W szczególności istotne jest wspieranie działań zwiększających wydajność MŚP (takich, jak: poprawa technologii, praktyk zarządzania i umiejętności w miejscu pracy w celu lepszej integracji w globalnych łańcuchach wartości). Raport wskazuje również na konieczność podjęcia działań w celu ułatwienia dostępu do zaawansowanych usług dla przedsiębiorstw. Dlatego też Program przewiduje możliwość realizacji specjalistycznych usług skierowanych do MŚP. Ponadto zgodnie z ww. Raportem, w dalszym ciągu należy budować i zacieśniać współpracę między małymi i średnimi przedsiębiorstwami a instytucjami badawczymi, a także trwale angażować małe i średnie przedsiębiorstwa w rozwój obszarów inteligentnych specjalizacji. Stąd też w poszczególnych działaniach uwzględniono konieczność korzystania z dorobku związanego z regionalnymi specjalizacjami. Ważnym elementem wsparcia jest również integracja środowiska przedsiębiorstw i budowanie wspólnych podmiotów – klastrów oraz partnerstw, których celem jest wsparcie konkurencyjności i rozwoju MŚP działających w kooperacji.

Z kolei w Sprawozdaniu krajowym – Polska 2020 – Europejski semestr 2020: Ocena postępów w zakresie reform strukturalnych, zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania oraz wyniki szczegółowych ocen sytuacji na mocy rozporządzenia (UE) nr 1176/2011 z 26 lutego 2020 r., wskazano, iż różnica w wydajności między dużymi i małymi przedsiębiorstwami w Polsce jest jedną z najwyższych w UE. Trend ten jest możliwy do zmiany, jeżeli podejmie się skuteczne działania upowszechniające innowacje w przedsiębiorstwach. W raporcie wskazano, iż pomimo przeprowadzonych działań wciąż nie pojawił się znaczący wzrost innowacji.

Planowana interwencja ma na celu wzmocnienie konkurencyjności lubuskich przedsiębiorstw. Działania zaplanowane w ramach celu szczegółowego mają przyczynić się do rozwoju lubuskiej gospodarki i osiągnięcia wyzwań określonych w regionalnej strategii rozwoju oraz programie rozwoju innowacji.

Wsparcie lubuskiej przedsiębiorczości powinno być prowadzone m.in. poprzez podejmowanie działań na rzecz poprawy dostępu do zewnętrznych środków finansowych i rynków, biznesowego know-how oraz zdolności do podnoszenia jakości łańcucha wartości. Istotnym działaniem będzie pomoc w rozwoju nowych przedsiębiorstw, które od samego początku swojej działalności powinny stać się innowacyjne.

Wsparcie zaplanowane w niniejszym celu jest odpowiedzią na potrzeby lubuskiej gospodarki. Pomoc skierowana do nowo powstałych przedsiębiorstw skoncentrowana jest na specjalistycznym doradztwie i możliwości zasilenia kapitałem. Istotnym problemem nowopowstałych przedsiębiorstw ukierunkowanych na rozwój innowacyjnych produktów, usług jest dostęp do kapitału. Wsparcie ich na etapie rozwoju i ekspansji ma ogromne znaczenie dla pobudzenia wzrostu innowacji w regionie oraz osiągnięcia trwałej zmiany w tym zakresie.

Działania podejmowane w tym celu szczegółowym powinny przyczynić się do budowy inteligentnych, innowacyjnych przedsiębiorstw, z perspektywą rozwoju i tworzenia miejsc pracy. Istniejące przedsiębiorstwa powinny uzyskać możliwość rozwoju opartego o specjalistyczne doradztwo,

internacjonalizację (ekspansję na rynki zagraniczne), tworzenie innowacyjnej oferty, wspartej działaniami w obszarze B+R. Z kolei przedsięwzięcia z zakresu tworzenia terenów inwestycyjnych pozwolą na przyciąganie nowych inwestorów, co w znacznym stopniu przyczyni się do rozwoju regionu. Zgodnie z dokumentami strategicznymi, lubuskie znajduje się na 11 miejscu w kraju pod względem atrakcyjności inwestycyjnej. Doradztwo dla przedsiębiorstw, promocja gospodarcza regionu pozwolą na zmianę sytuacji nowych i istniejących przedsiębiorstw w regionie. Dlatego też planowane są działania związane z promowaniem regionalnej gospodarki oraz przedsiębiorstw poprzez ich udział w targach i misjach oraz działania pozwalające na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu m.in. poprzez modernizację i budowę infrastruktury biznesowej, terenów inwestycyjnych oraz poprawy warunków i lepszej jakości usług obsługi inwestorów.

Przy wyborze przedsięwzięć realizowanych w ramach przedmiotowego celu preferowane będą projekty wpisujące się w zdiagnozowane obszary inteligentnych specjalizacji.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Wsparcie rozwoju i konkurencyjności MŚP.
- Wdrożenie prac B+R i innowacji przez MŚP – bez poprzedzającego etapu prac B+R (projekty kompleksowe dotyczącego działalności B+R będą realizowane w CS (i).
- Wsparcie dla nowo powstałych przedsiębiorstw, w tym: platformy startowe, usługi inkubacyjne, usługi dotyczące prowadzenia działalności na wczesnym etapie rozwoju, wsparcie inkubatorów przedsiębiorczości, usługi w zakresie akceleracji świadczone przez inkubatory.
- Doradztwo dla MŚP, możliwe jako odrębny projekt lub element projektu kompleksowego.
- Promocja gospodarki regionalnej, w tym wsparcie internacjonalizacji MŚP oraz promocji eksportu (wydarzenia gospodarcze inne niż realizowane na poziomie krajowym oraz inne niż Polskie Mosty Technologiczne).
- Wsparcie na rzecz powstawania terenów inwestycyjnych, infrastruktury biznesowej (w tym m. in.: hale, magazyny, przestrzeń produkcyjna).
- Wsparcie JST w tworzeniu warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz obsługi inwestora.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- przedsiębiorstwa,
- partnerstwa/zrzeszenia MŚP,
- konsorcja/porozumienia przedsiębiorstw i uczelni wyższych oraz ich spółek celowych,
- Instytucje Otoczenia Biznesu,
- uczelnie/szkoły wyższe oraz ich spółki celowe,
- podmiot wdrażający instrumenty finansowe,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
020	Infrastruktura biznesowa dla MŚP (w tym parki i obiekty przemysłowe)	0%
021	Rozwój działalności i umiędzynarodowienie MŚP, w tym inwestycje produkcyjne	0%
023	Rozwój umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej, przedsiębiorczości i zdolności przedsiębiorstw dostosowania się do zmian	0%
024	Zaawansowane usługi wsparcia dla MŚP i grup MŚP (w tym usługi w zakresie zarządzania, marketingu i projektowania)	0%

025	Inkubatory przedsiębiorczości, wsparcie dla przedsiębiorstw typu spin-off i spin-out i przedsiębiorstw typu start-up	0%
026	Wsparcie dla klastrów innowacyjnych, w tym między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i organami publicznymi oraz sieciami biznesowymi, z korzyścią głównie dla MŚP	0%
027	Procesy innowacji w MŚP (innowacje w zakresie procesów, organizacji, marketingu, i współtworzenia, innowacje zorientowane na użytkownika i motywowane popytem)	0%
028	Transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i sektorem szkolnictwa wyższego	0%
029	Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i uczelniami wyższymi, koncentrujące się na gospodarce niskoemisyjnej, odporności i przystosowaniu się do zmian klimatu	100%
030	Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami koncentrujące się na gospodarce o obiegu zamkniętym	40%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/ Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	P	przedsiębiorstwa	
RCO 02	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji	P	przedsiębiorstwa	
RCO 03	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych	P	przedsiębiorstwa	
RCO 04	Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe	P	przedsiębiorstwa	
RCO 05	Nowe przedsiębiorstwa objęte wsparciem	P	przedsiębiorstwa	
RCO 10	Przedsiębiorstwa współpracujące z organizacjami badawczymi	P	przedsiębiorstwa	
RCO 15	Wytworzona zdolność inkubacji przedsiębiorstw	P	przedsiębiorstwa	
RCR 01	Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach	R	EPC	
RCR 02	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym dotacje, instrumenty finansowe)	R	PLN	
RCR 03	Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe	R	przedsiębiorstwa	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny

w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych:

1. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich
2. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich
3. IIT – partnerstwa międzygminne.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

W ramach realizacji Celu przewiduje się wykorzystanie zarówno wsparcia dotacyjnego, jak i instrumentów finansowych – pożyczki. Wsparcie skierowane do przedsiębiorców ukierunkowane jest przede wszystkim na przedsięwzięcia generujące przychody. Celem interwencji jest ograniczenie tzw. luki finansowej (zapewnienie dostępu do finansowania MŚP) oraz stworzenie zachęt do inwestowania w obszarach ważnych dla rozwoju lubuskiego.

- Instrumenty finansowe będą miały zastosowanie do przedsięwzięć związanych ze wsparciem rozwoju i konkurencyjności MŚP w zakresie budowy, rozbudowy lub odtworzenia infrastruktury przedsiębiorstw, mających na celu utrzymanie lub zwiększenie zdolności produkcyjnych, które charakteryzują się niewielkim ryzykiem inwestycyjnym i małym potencjałem innowacyjnym, natomiast dużym potencjałem do generowania przychodów. Ponadto instrumenty finansowe dedykowane będą interwencji w zakresie internacjonalizacji MŚP oraz promocji eksportu przedsiębiorstw. Łączenie dotacji oraz instrumentów finansowych w ramach jednej operacji będzie dotyczyło inwestycji przedsiębiorstw znajdujących się we wczesnej fazie rozwoju, mających utrudniony dostęp do finansowania. Ponadto umorzenia części pożyczanego kapitału powinno być zastosowane m.in. w stosunku do przedsiębiorstw istniejących do 36 miesięcy na rynku, które mają utrudniony dostęp do finansowania.
- Dotacje będą miały zastosowanie do pozostałych typów projektów w ramach CS.

Cel Szczegółowy (iv) Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Zidentyfikowanie i ciągłe weryfikowanie regionalnych inteligentnych specjalizacji ma na celu ukierunkowanie inwestycji na badania, rozwój i innowacyjność (B+R+I) w obszarach o największym regionalnym potencjale innowacyjnym i konkurencyjnym. Realizacja polityki wspierania innowacyjności, a w szczególności inteligentnych specjalizacji regionalnych, wymaga stałego rozwoju umiejętności oraz kompetencji kapitału ludzkiego.

Dokument *Europejski semestr 2019* zawiera ocenę innowacyjności polskiej gospodarki. Wg wspomnianego opracowania, innowacje w Polsce są na niskim poziomie, wyniki w zakresie innowacji są nadal skromne pomimo znacznego wsparcia środkami europejskimi. Barierą rozwoju potencjałów innowacyjnych są m.in. niewystarczająco rozwinięte powiązania między środowiskiem naukowym a

przedsiębiorstwami. Powiązania te powinny być szczególnie rozwijane w obszarze regionalnych specjalizacji.

W województwie lubuskim pomimo prowadzonego wsparcia w zakresie podniesienia innowacyjności MŚP, współpracy przedsiębiorstw z uczelniami i jednostkami B+R, konieczne są działania służące animowaniu środowisk naukowych i B+R oraz MŚP w celu współpracy na rzecz rozwijania nowych kierunków badań, poszukiwania kolejnych specjalizacji regionalnych lub wyznaczania nowych kierunków rozwoju dotychczasowych IS.

Identyfikując duże potrzeby w tym obszarze, Zarząd Województwa Lubuskiego już w roku 2018 przyjął dokument pn. „Kierunki rozwoju szkolnictwa wyższego w województwie lubuskim do roku 2030”, który definiuje wśród kierunków strategicznych również kierunek 3: Komercjalizacja badań i wzmocnienie współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, czyli tworzenie warunków do rozwoju innowacji i zwiększenia transferu technologii oraz zacieśnianie współpracy na linii uczelnie-biznes. Niemniej jednak działania podejmowane w ramach realizacji tego kierunku wymagają poszerzenia, a przede wszystkim podjęcia aktywnych form animacji po stronie regionu zmierzających do rozwoju innowacji, szczególnie w obszarach inteligentnych specjalizacji.

Opracowanie pt. „Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2017-2019” wydane przez GUS w 2020 r. wskazuje najniższą (po zachodniopomorskim) wartość wskaźnika: odsetek aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw dla województwa lubuskiego, na poziomie 17,2%. Dla porównania największy odsetek aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw przemysłowych wystąpił w województwie podlaskim 30,7% i podkarpackim 28,4%. Kolejnym ważnym aspektem zbadanym w tym dokumencie jest odsetek przedsiębiorstw przemysłowych współpracujących w zakresie działalności innowacyjnej, który dla województwa lubuskiego wyniósł 23,9%, wobec najwyższej wartości dla województwa lubelskiego 29,2% i śląskiego 28,2%, oraz najmniejszej – warmińsko-mazurskiego 13,7% i zachodniopomorskiego 18,9%. W sektorze usługowym w województwie lubuskim było takich przedsiębiorstw 26,7% (dla porównania maksimum w województwie podkarpackim 39,7%, minimum w zachodniopomorskim 2,7%).

Wobec takich wyzwań zasadne jest wprowadzenie instrumentów wspomagających rozwój innowacyjności w oparciu o łączenie potencjałów przedsiębiorców oraz uczelni wyższych w postaci regionalnych/ponadregionalnych agend badawczych, identyfikacji nowych kierunków badań naukowych i prac rozwojowych w ramach procesu przedsiębiorczego odkrywania oraz sieciowania w ramach Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji.

Współpraca przedsiębiorstw oraz innych podmiotów (szkoły wyższe, szkoły zawodowe, samorządy) w systemie gospodarczym wciąż pozostaje wyzwaniem. Krajowi przedsiębiorcy, w tym Lubuscy mają trudność w inicjowaniu i realizacji długoterminowych projektów kooperacyjnych. Jedną z najlepiej rozpoznanych, a jednocześnie najbardziej efektywnych form współpracy przedsiębiorstw, również przy udziale innych partnerów, są klastry. Dzięki naturalnie nawiązanej (choć ujętej w instytucjonalne ramy) współpracy przedsiębiorstw, instytucji badawczych, instytucji otoczenia biznesu, organizacji pozarządowych oraz władz lokalnych określane są mianem katalizatora procesów innowacyjnych. Struktury klastrowe w dużej mierze sprzyjają wzrostowi poziomu innowacyjności i poprawie potencjalnej zdolności transferu wiedzy. Obecnie konkurencyjność gospodarki jest oparta w coraz większym stopniu o badania, rozwój i innowacje (B+R+I) oraz umiejętność dynamicznej absorpcji i rozwoju nowych technologii. Aby sprostać powyższym wyzwaniom niezbędna jest współpraca pomiędzy podmiotami reprezentującymi różne środowiska. Wyzwania te są spójne z działaniami przedstawionymi w Strategii Produktywności.

Ogromne znaczenie w rozwoju innowacji w regionie ma dalsze wspieranie działalności IOB, w tym ośrodków innowacji, które poprzez swoją działalność wzmacniają rozwój innowacji w regionie i odpowiadają na zapotrzebowanie na nowoczesne rozwiązania produkcyjne lub procesowe w przedsiębiorstwach. Kolejnym ważnym aspektem budowania potencjału innowacyjnego regionu są

stypendia naukowe i granty badawcze, oraz wspieranie realizacji regionalnych agend badawczych. Inwestowanie w kompetencje osób oraz projekty badawcze pozwoli na zbudowanie silnych podstaw dla lubuskich innowacji.

Konieczne jest także wspieranie inicjatyw pozwalających na aplikowanie do programów Komisji Europejskiej. Lubuskie plasuje się na 13 miejscu w kraju pod względem wielkości otrzymanego wsparcia z programu Horyzont 2020. Podobnie, istotne jest wspieranie przedsięwzięć, które mimo pozytywnej oceny nie otrzymały dofinansowania w ramach programu Horyzont 2020. Jest to jeden ze sposobów wspierania działalności innowacyjnej w regionie.

Mając na uwadze powyższe, wsparcia wymagają działania integrujące środowisko pracujące na rzecz rozwoju innowacji. Identyfikacja nowych kierunków badań naukowych i prac rozwojowych w tzw. procesie przedsiębiorczego odkrywania, w który zaangażowane są przedsiębiorstwa, jednostki naukowe i organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu oraz administracja warunkuje efektywniejszy i szybszy rozwój innowacji w regionie. Dzięki takiej współpracy możliwe będzie wypracowanie przedsięwzięć służących nowym badaniom B+R i rozwojowi innowacji.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Wsparcie realizacji regionalnych agend badawczych, umożliwiających finansowanie badań naukowych - we współpracy z poziomem krajowym w ramach wspólnych przedsięwzięć.
- Identyfikacja nowych kierunków badań naukowych i prac rozwojowych oraz budowa potencjału regionalnych systemów innowacji w ramach Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania – rozwój Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji.
- Sieciowanie uczelni, IOB, przedsiębiorstw, szkół zawodowych, samorządów, w tym współpraca zespołów badawczych - w ramach PPO na poziomie RIS lub kompleksowego projektu w zakresie budowania potencjału regionu (również w zakresie aplikowania do programów Komisji Europejskiej m.in. dodatkowe wsparcie dla projektów ważnych z perspektywy regionalnej, działania o charakterze „miękkim”, np. poprzez organizację warsztatów i upowszechnianie dobrych praktyk zachęcających do aplikowania).
- Wsparcie potencjału klastrów załączkowych (z wyjątkiem umiędzynarodowienia i potencjału infrastrukturalnego) oraz wzrostowych regionalnych w związku z nową usługą.
- Usługi klastrów w uproszczonej formie wsparcia z zachowaniem formuły popytowej, np. bonów dla przedsiębiorstw.
- Budowa potencjału IOB działających w obszarze RIS, w tym ośrodków innowacji (infrastruktura, zasoby, kompetencje). Wsparcie jako element projektu z zakresu wzmacniania potencjału regionu w zakresie B+R, w tym budowania ekosystemu innowacji (beneficjent: samorząd woj.).

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- instytucje świadczące usługi w zakresie B+R,
- Instytucje Otoczenia Biznesu,
- konsorcja/porozumienia przedsiębiorstw i instytucji świadczących usługi w zakresie B+R,
- uczelnie/szkoły wyższe oraz ich spółki celowe,
- partnerstwa/zrzeszenia MŚP, klastry.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
001	Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	0%
002	Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w małych i średnich przedsiębiorstwach (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	0%
004	Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w publicznych organizacjach badawczych i instytucjach szkolnictwa wyższego bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	0%
005	Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	0%
006	Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w MŚP (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	0%
008	Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w publicznych organizacjach badawczych i instytucjach szkolnictwa wyższego bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	0%
009	Działania badawcze i innowacyjne w mikroprzedsiębiorstwach, w tym tworzenie sieci kontaktów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe, studia wykonalności)	0%
010	Działania badawcze i innowacyjne w MŚP, w tym tworzenie sieci kontaktów	0%
012	Działania badawcze i innowacyjne w publicznych organizacjach badawczych, instytucjach szkolnictwa wyższego i ośrodkach kompetencji, w tym tworzenie sieci kontaktów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe, studia wykonalności)	0%
020	Infrastruktura biznesowa dla MŚP (w tym parki i obiekty przemysłowe)	0%
021	Rozwój działalności i umiędzynarodowienie MŚP, w tym inwestycje produkcyjne	0%
023	Rozwój umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej, przedsiębiorczości i zdolności przedsiębiorstw dostosowania się do zmian	0%
024	Zaawansowane usługi wsparcia dla MŚP i grup MŚP (w tym usługi w zakresie zarządzania, marketingu i projektowania)	0%
025	Inkubatory przedsiębiorczości, wsparcie dla przedsiębiorstw typu spin-off i spin-out i przedsiębiorstw typu start-up	0%
026	Wsparcie dla klastrów innowacyjnych, w tym między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i organami publicznymi oraz sieciami biznesowymi, z korzyścią głównie dla MŚP	0%
027	Procesy innowacji w MŚP (innowacje w zakresie procesów, organizacji, marketingu, i współtworzenia, innowacje zorientowane na użytkownika i motywowane popytem)	0%
028	Transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i sektorem szkolnictwa wyższego	0%
029	Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i uczelniami wyższymi, koncentrujące się na gospodarce niskoemisyjnej, odporności i przystosowaniu się do zmiany klimatu	100%
030	Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami koncentrujące się na gospodarce o obiegu zamkniętym	40%
150	Wsparcie na rzecz szkolnictwa wyższego (z wyłączeniem infrastruktury)	0%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/ Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	P	przedsiębiorstwa	

RCO 02	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji	P	przedsiębiorstwa	
RCO 04	Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe	P	przedsiębiorstwa	
RCO 16	Udział podmiotów uczestniczących w procesie przedsiębiorczego odkrywania	P	Szt.	
RCO 101	MŚP inwestujące w umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	P	przedsiębiorstwa	
RCR 01	Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach	R	EPC	
RCR 02	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym dotacje, instrumenty finansowe)	R	PLN	
RCR 03	Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe	R	przedsiębiorstwa	
	MŚP korzystające z działań na rzecz rozwoju umiejętności realizowanych przez regionalny ekosystem innowacji	R	przedsiębiorstwa	Wskaźnik specyficzny dla programu.
	Ośrodki innowacji korzystające z działań na rzecz rozwoju umiejętności realizowanych przez regionalny ekosystem innowacji	R	Szt.	Wskaźnik specyficzny dla programu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS nie planuje się wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Polityki 2 – Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej

Priorytet 2. Zielone lubuskie

Cel Szczegółowy (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

W ostatnich latach obserwuje się w Polsce rosnące zużycie energii, którego głównymi katalizatorami są wzrost gospodarczy oraz coraz bardziej odczuwalne efekty zmian klimatycznych (wpływające na większe zużycie energii m.in. w mieszkalnictwie – ogrzewanie/klimatyzowanie budynków). Na tendencję wzrostową w tym obszarze zwraca uwagę Komisja Europejska w *Sprawozdaniu krajowym – Polska 2020 (Country Report – Poland 2020)*, podając, iż zużycie energii pierwotnej i końcowe zużycie energii w Polsce nadal przewyższają średnią UE.

Zgodnie z zapisami *Sprawozdania krajowego – Polska 2019 (Country Report – Poland 2019)* kluczowym czynnikiem ograniczającym rosnące zużycie energii są inwestycje mające na celu poprawę efektywności budynków i przemysłu. KE podkreśla wagę zwiększenia generacji rozproszonej z odnawialnych źródeł energii wraz z powiązaną infrastrukturą.

SOR wskazuje, iż problemem polskiej gospodarki jest energochłonność, która jest wyższa od średniej unijnej. W przypadku przedsiębiorczości zmiana powinna koncentrować się na innowacjach przyczyniających się do obniżenia energochłonności procesów wytwórczych. SOR wśród działań niezbędnych do realizacji wskazuje na konieczność zwiększenia efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych oraz w przedsiębiorstwach, rozbudowę i modernizację systemów ciepłowniczych i chłodniczych. Ważną kwestią, która wpływa na efektywność jest wsparcie inteligentnego zarządzania poborem energii w gospodarstwach domowych oraz automatyzacja procesów zarządzania energią.

Dlatego też w ramach działań zmniejszających zapotrzebowanie na energię przewiduje się wsparcie projektów polegających na zwiększeniu efektywności energetycznej w sektorze MŚP, obiektów publicznych oraz mieszkalnictwa wielorodzinnego.

Inwestycje w sektorze MŚP w regionie mają w znaczący sposób przyczyniać się do dalszego spadku energochłonności gospodarki (obserwowany jest stały wzrost zapotrzebowania na energię przez MŚP w związku z napływem do regionu kolejnych inwestorów). Najważniejszym celem interwencji jest zmniejszenie zapotrzebowania na wytwarzanie energii elektrycznej i ciepła, poprzez zastosowanie energooszczędnych technologii, wprowadzanie systemów zarządzania energią czy zmiany systemów wytwarzania i wykorzystywania energii.

Duży potencjał w zakresie dążenia do oszczędności paliw i energii mają inwestycje w sektorze publicznym, realizujące z jednej strony działania określone w Krajowym Planie Działań na rzecz efektywności energetycznej, z drugiej wynikające z zobowiązania sektora publicznego do pełnienia wzorcowej roli w oszczędnym gospodarowaniu energią. Dlatego też projekty związane z poprawą efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej będą kluczowymi na drodze do ograniczania zużycia energii elektrycznej m.in. w miastach. Innym istotnym obszarem działalności samorządów, który ma znaczący wpływ na poprawę efektywności energetycznej jest oświetlenie (*Raport o stanie polskich miast Niskoemisyjność i efektywność energetyczna*, Obserwatorium Polityki Miejskiej, Instytut Rozwoju Miast 2017). W związku z powyższym planuje się wsparcie inwestycji z zakresu modernizacji oświetlenia w kierunku instalacji energooszczędnych, które dodatkowo

przyczynią się do redukcji emisji gazów cieplarnianych, w pełni wpisując tym samym zaplanowaną interwencję w ramy polityki klimatyczno-energetycznej UE 2030.

Jak wynika z *Analizy stanu realizacji Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego* największy udział w ogólnym zapotrzebowaniu na ciepło ma budownictwo mieszkaniowe – około 66% (2 670 MW) w zapotrzebowaniu mocy i 61% w zużyciu energii, dlatego także w tym obszarze wskazanym jest wsparcie inwestycji służących wzrostowi efektywności energetycznej.

Ponadto, planowane jest wsparcie przedsięwzięć wspierających inwestycje w obszarze systemów ciepłowniczych, w tym: budowa, modernizacja lub rozbudowa sieci dystrybucji ciepła w kierunku ograniczenia strat energii - sieci preizolowane (w województwie lubuskim, pomimo pozytywnych zmian, część eksploatowanych sieci ciepłowniczych pozostaje ciągle jeszcze w znacznym stopniu w technologii tradycyjnej, kanałowej i są w złym stanie technicznym; wg danych zawartych w *Analizie stanu realizacji Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego*), magazyny ciepła, ciepłownictwo odpadowe, zwiększenie wykorzystania OZE i rozwiązań kogeneracyjnych w ciepłownictwie systemowym (*Polityka Energetyczna Polski do 2040 r. / Strategia Energetyki Województwa Lubuskiego wraz z analizą stanu realizacji*). Inwestycje w sieci ciepłownicze są zasadniczym krokiem z procesie dekarbonizacji ciepłownictwa oraz wyrównywania opóźnień technologicznych w przypadku tych niespełniających warunku sieci efektywnych.

Wsparcie będzie mogło zostać przyznane na koszty inwestycji wynikające z przeprowadzonych audytów/ocen energetycznych.

W przypadku braku możliwości wykonania podłączeń do sieci ciepłowniczej/braku uzasadnienia ekonomicznego na danym terenie, przewiduje się wsparcie zaspokajania potrzeb ciepłych przez niskoemisyjne źródła indywidualne.

Wsparciu powinny podlegać nie tylko inwestycje, które mają największy wpływ na poprawę efektywności energetycznej, ale również wpływające na poprawę stanu powietrza czy zmniejszenie zjawiska ubóstwa energetycznego. Dlatego też ważnym elementem poprawy efektywności energetycznej oraz wykorzystania OZE jest prowadzenie działań promocyjnych, doradczych oraz edukacyjnych. Zmiana świadomości mieszkańców wpływa na potrzeby inwestycyjne w zakresie efektywności energetycznej. Dodatkowo zmniejsza się koszt funkcjonowania infrastruktury, co przekłada się na poprawę wskaźników ekonomicznych zarówno przedsiębiorstw, jak i instytucji publicznych oraz samych mieszkańców. W związku z powyższym zaplanowano wsparcie przedsięwzięć w obszarze edukacji na rzecz efektywności energetycznej, jako komplementarnych dla zaplanowanej interwencji o charakterze inwestycyjnym.

W tym kontekście oraz w szeroko rozumianej interwencji CS, istotne są inwestycje z zakresu budowy świadomości z korzyści jakie daje zastosowanie efektywnych rozwiązań zarówno w procesie budowy, jak i eksploatacji budynków. Dlatego też w ramach CS przewidziano możliwość realizacji przedsięwzięć dotyczących budowy modelowych publicznych budynków pasywnych, które będą realizowane, jako pilotaż dla promowania i upowszechniania wykorzystania OZE, nowoczesnych rozwiązań technicznych dla minimalizowania wpływu eksploatacji budynków na środowisko.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Poprawa efektywności energetycznej mikro i małych przedsiębiorstw (wraz z audytem), w tym instalacja urządzeń OZE.
- Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej/chłodniczej w budynkach publicznych, których właścicielem jest samorząd terytorialny oraz podległe mu organy i jednostki organizacyjne oraz jednostki zarządzane (m.in. szpitale, szkoły, zakłady leczenia uzdrowiskowego), budynki użyteczności publicznej

niezwiązane z administracją rządową (w tym. m.in. niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej, niepublicznych placówek oświatowych – w tym realizacja inwestycji polegających na budowie budynków pasywnych).

- Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej/chłodniczej w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych innych niż budynki mieszkalne stanowiące własność Skarbu Państwa (np. wspólnoty mieszkaniowe, TBS, budynki komunalne).
- Budowa/ modernizacja systemów ciepłowniczych i chłodniczych (sieci) wraz z magazynami ciepła – inwestycje do 5 MW mocy zamówionej. *Ewentualne odstępstwa w Kontrakcie Programowym z inicjatywy IZ RPO dla wybranych średnich przedsiębiorstw na poziomie regionalnym.*
- Modernizacja oświetlenia ulicznego w kierunku rozwiązań energooszczędnych. Elementem powyższych typów interwencji mogą być działania związane z promocją oraz podnoszeniem świadomości na temat efektywności energetycznej i wykorzystania OZE.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- przedsiębiorstwa (MŚP), w tym przedsiębiorstwa, których właścicielem jest JST;
- podmiot wdrażający instrumenty finansowe;
- spółki prawa handlowego będące własnością JST;
- grupy producentów rolnych;
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną
- podmioty publiczne, których właścicielem jest JST lub współwłaścicielem jest samorząd województwa lub dla których podmiotem założycielskim jest JST;
- dostawcy usług energetycznych w rozumieniu dyrektywy 2012/27/UE, realizujący inwestycje w oparciu o art. 2 pkt 27 dyrektywy 2012/27/UE w formie (EPC Energy Performance Contracting) umów o poprawę efektywności energetycznej, o ile zakres projektu jest zgodny na rzecz podmiotów publicznych na terenie objętym RP;
- uczestnicy Partnerstw Publiczno-Prywatnych realizujący w ramach projektów hybrydowych usługi energetyczne (w rozumieniu dyrektywy 2012/27/UE) na rzecz podmiotów publicznych na terenie objętym RP;
- organizacje pozarządowe, nie działające w celu osiągnięcia zysku, w tym fundacje i stowarzyszenia.
- właściciele/zarządcy wielorodzinnych budynków mieszkaniowych.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
038	Projekty w zakresie efektywności energetycznej i projekty demonstracyjne w MŚP oraz działania wspierające	40%
040	Projekty w zakresie efektywności energetycznej i projekty demonstracyjne w MŚP lub w dużych przedsiębiorstwach oraz działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej ⁷	100%

⁷ Jeżeli celem działania jest a) osiągnięcie, przeciętnie, co najmniej renowacji o średnim poziomie gruntowności, zgodnie z definicją zawartą w zaleceniu Komisji (UE) 2019/786 z dnia 8 maja 2019 r. w sprawie renowacji budynków (Dz.U. L 127 z 16.5.2019, s. 34), lub b) osiągnięcie, przeciętnie, co najmniej 30 % redukcji bezpośrednich i pośrednich emisji gazów cieplarnianych w porównaniu z emisjami ex ante.

041	Renowacja istniejących budynków mieszkalnych pod kątem efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	40%
042	Renowacja istniejących budynków mieszkalnych pod kątem efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej ⁸	100%
043	Budowa nowych energooszczędnych budynków ⁹	40%
044	Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	40%
045	Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej ¹⁰	100%
046	Wsparcie dla podmiotów, które świadczą usługi wspierające gospodarkę niskoemisyjną i odporność na zmiany klimatu, w tym działania w zakresie zwiększania świadomości	100%
054	Wysokosprawna kogeneracja, system ciepłowniczy i chłodniczy	40%
055	Wysokosprawna kogeneracja, efektywny system ciepłowniczy i chłodniczy z niskimi emisjami w cyklu życia	100%
056	Wymiana systemów ciepłowniczych zasilanych węglem na systemy ciepłownicze zasilane gazem ziemnym z myślą o łagodzeniu zmian klimatu	0%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/ Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 18	Lokale mieszkalne o lepszej udoskonalonej charakterystyce energetycznej	P	Szt.	
RCO 19	Budynki publiczne o lepszej charakterystyce energetycznej	P	m2	
RCO 20	Wybudowane lub zmodernizowane sieci ciepłownicze i chłodnicze	P	km	Do dalszych prac, w zależności od ostatecznego zakresu interwencji.
RCR 26	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)	R	MWh/rok	Do rozważenia. W zał. I do rozporządzenia dodano przypis, że wskaźnik jest tylko do raportowania.
RCR 29	Szacowana emisja gazów cieplarnianych	R	Tona ekwiwalentu CO2/rok	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii

⁸ Jeżeli celem działania jest osiągnięcie, przeciętnie, co najmniej renowacji o średnim poziomie gruntowności, zgodnie z definicją zawartą w zaleceniu Komisji (UE) 2019/786.

⁹ Jeżeli cel działań dotyczy budowy nowych budynków o zapotrzebowaniu na energię pierwotną (PED), które jest co najmniej o 20 % niższe od wymogu dotyczącego budynków o niemal zerowym zużyciu energii (dyrektywy krajowe).

¹⁰ Jeżeli celem działania jest osiągnięcie, przeciętnie a) co najmniej renowacji o średnim poziomie gruntowności, zgodnie z definicją zawartą w zaleceniu Komisji (UE) 2019/786, lub b) co najmniej 30 % redukcji bezpośrednich i pośrednich emisji gazów cieplarnianych w porównaniu z emisjami ex ante.

Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podjęcie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych:

1. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich.
2. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich.
3. IIT – partnerstwa międzygminne.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

W ramach realizacji Celu przewiduje się wykorzystać zarówno wsparcie dotacyjne jak i instrumenty finansowe – pożyczki.

- W finansowaniu przedsięwzięć z zakresu poprawy efektywności energetycznej w MŚP zastosowanie będą miały instrumenty zwrotne. Z uwagi na charakter tego rodzaju przedsięwzięć możliwe jest wyliczenie stopy zwrotu inwestycji. Ponadto z uwagi na rosnące ceny energii, oszczędności generowane przy tego rodzaju przedsięwzięciach umożliwiają generowanie oszczędności i sfinansowanie instrumentu zwrotnego. Przewiduje się wdrożenie instrumentu, który przewiduje umorzenia części pożyczanego kapitału, co pozwoli na większą elastyczność wsparcia oraz osiągnięcie lepszych efektów ekologicznych przedsięwzięć finansowanych w ten sposób.
- Przedsięwzięcia z zakresu poprawy efektywności energetycznej budynków mieszkalnych będą finansowane poprzez instrumenty zwrotne. Są to inwestycje, które generują oszczędności, wobec tego mają potencjał do zastosowania wsparcia dłużonego. Połączenie instrumentu finansowego (pożyczki) i dotacji (częściowego umorzenia kapitału) umożliwi skonstruowanie produktów atrakcyjnych dla inwestorów. Możliwe będzie zastosowanie różnych poziomów umorzenia, m. in. w zależności od osiągniętego efektu energetycznego, lokalizacji przedsięwzięcia. Zastosowanie przedmiotowych umorzeń, pozwoli na skrócenie okresu zwrotu kosztów inwestycji, a jej poziom będzie uzależniony od osiągniętych efektów oszczędności energetycznej i redukcji CO₂ w wyniku realizacji przedsięwzięcia w stosunku do stanu wyjściowego.
- Pozostałe typy interwencji będą realizowane poprzez wsparcie dotacyjne.

Cel Szczegółowy (ii) Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/200, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Umowa Partnerstwa wskazuje, iż przejście na czystą energię wymaga dodatkowego wsparcia środkami zewnętrznymi. Dlatego też wspierana będzie budowa i rozbudowa instalacji OZE. Ze względu na pozytywny wpływ na środowisko związany z redukcją emisji będzie stanowić odpowiedź na zrównoważoną transformację energetyczną w kierunku gospodarki bezemisyjnej, zgodnie z polityką zrównoważonego rozwoju.

Z danych Urzędu Regulacji Energetyki (URE) wynika, że na terenie województwa lubuskiego zlokalizowane są koncesjonowane instalacje wykorzystujące odnawialne źródła energii o łącznej mocy zainstalowanej 333 MW (stan na 2019 r.). W porównaniu z rokiem 2012 nastąpił wzrost mocy zainstalowanej o ok. 150 MW (83%). Zgodnie z przeprowadzoną analizą (*Analiza stanu realizacji Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego, czerwiec 2018 r.*) spodziewany jest dalszy wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie woj. lubuskiego. Przewiduje się, że największy przyrost może nastąpić w wykorzystaniu: energii słonecznej (fotowoltaika, kolektory słoneczne), pomp ciepła – energia geotermalna. Podobnie jak w okresie programowania 2014-2020, zasadnym jest kompleksowe podejście do tematyki OZE uwzględniające sferę wytwórczą/produkcyjną oraz dystrybucję energii. Zgodnie z *Diagnozą społeczno-gospodarczą województwa lubuskiego* (załącznik do projektu Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030) udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w roku 2018 w województwie lubuskim wyniósł 19,9%, co stanowi 9. wynik w kraju. Jest to wynik powyżej średniej krajowej, która wynosi 12,7%, jednak wyraźnie niższy od liderów w produkcji energii z OZE, czyli województw: warmińsko-mazurskiego (82,8%), podlaskiego (68,3%), pomorskiego (51,3%), czy kujawsko-pomorskiego (48,7%).

Wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych jest jednym z istotnych elementów zrównoważonego rozwoju. Wykorzystanie lokalnych zasobów odnawialnych źródeł energii pozwoli na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery, przyczyni się także do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego regionu (dywersyfikacja źródeł energii), a zwłaszcza do poprawy zaopatrzenia w energię na terenach o słabo rozwiniętej infrastrukturze energetycznej.

SOR wskazuje, iż dla osiągnięcia odpowiedniego poziomu efektywności energetycznej, ważne jest promowanie i inicjowanie lokalnych przedsięwzięć (klastry, spółdzielnie energetyczne itp.) z zakresu wytwarzania energii (ze wskazaniem na rozwój OZE) oraz efektywności energetycznej w celu dążenia do samowystarczalności energetycznej gmin i powiatów (autonomiczne obszary energetyczne). Duże znaczenie w rozwoju sprawnej gospodarki energetycznej mają inwestycje w celu wykorzystania lokalnie dostępnych surowców energetycznych i innych zasobów, zgodnie z terytorialnym potencjałem (np. elektrownie wodne, biomasa, biogaz i biogaz rolniczy, odpady, instalacje geotermalne).

Głównym rezultatem przeprowadzonych działań będzie zwiększenie udziału produkcji energii z OZE, co może przyczynić się do wypełnienia przez Polskę celu, do którego zostaliśmy zobligowani jako kraj członkowski, tj. osiągnięcie 21% udziału OZE w finalnym zużyciu energii brutto – łącznie w elektroenergetyce, ciepłownictwie i chłodnictwie oraz na cele transportowe do 2030 r. Wsparcie sektora produkcyjnego OZE będzie miało istotny wpływ na rozwój i wykorzystanie krajowej myśli technologicznej, a także zdynamizowanie rozwoju tego podsektora. Wskazaniem dlatego jest wsparcie działań mających na celu propagowanie nowych rozwiązań w dziedzinie energetyki, w tym alternatywnych źródeł energii, rozwiązań systemowych, m.in. klastry energii czy działalność spółdzielni energetycznych. W ramach *Analizy stanu realizacji Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego (2018 r.)* przeprowadzono analizę SWOT, której wyniki, w obrębie celu szczegółowego 4. *Rozwój niematerialnych zasobów energetyki województwa*, wskazują wśród szans rozwojowych m.in. organizację klastrów energii.

Mając na uwadze zarówno wyżej opisane uwarunkowania regionalne, jak i potrzebę osiągnięcia celów klimatycznych strategii Europa 2020 (jak podano w *Sprawozdaniu krajowym – Polska 2020* Polska znajduje się poniżej orientacyjnego poziomu prowadzącego do osiągnięcia odnośnych celów zgodnie z unijnymi ramami energetycznymi i klimatycznymi na 2020 r. i KE zaleca intensyfikację postępów m.in. w obszarze OZE), zaplanowano interwencję zarówno w obszarze wytwarzania energii elektrycznej, jak i ciepła z odnawialnych źródeł energii wraz z instalacjami do magazynowania energii i ciepła, działającymi na potrzeby danego źródła OZE. Dodatkowo w celu wspierania wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych zaplanowano interwencję w zakresie wsparcia budowy lub przebudowy sieci umożliwiających odbiór energii z OZE.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Budowa i rozbudowa odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej wraz z magazynami energii działającymi na potrzeby danego źródła OZE oraz przyłączeniem do sieci. Moce przewidziane do dofinansowania w ramach programu regionalnego: energia elektryczna:
 - wiatr: poniżej do 5 MWe,
 - biomasa: poniżej do 5 MWe,
 - biogaz: poniżej 0,5 MWe,
 - woda: poniżej do 5 MWe,
 - promieniowanie słoneczne: do 1 MWe.

Demarkacja dotyczy sumarycznej mocy wszystkich jednostek wytwórczych danego rodzaju OZE wchodzących w skład projektu.

Zaproponowane limity mocy nie dotyczą projektów realizowanych przez klastry energii lub spółdzielnie energetyczne oraz projektów parasolowych (grantowych), które będą realizowane na poziomie regionalnym.

- Budowa i rozbudowa odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania ciepła wraz z magazynami ciepła działającymi na potrzeby danego źródła OZE. Moce przewidziane do dofinansowania w ramach programu regionalnego: energia cieplna:
 - biomasa: poniżej 5 MWth,
 - promieniowanie słoneczne: do 1 MWth,
 - geotermia: poniżej 2 MWth,
 - biogaz: do 0,5 MWth.

Demarkacja dotyczy sumarycznej mocy wszystkich jednostek wytwórczych danego rodzaju OZE wchodzących w skład projektu.

Zaproponowane limity mocy nie dotyczą projektów realizowanych przez klastry energii lub spółdzielnie projektów parasolowych (grantowych), które będą realizowane na poziomie regionalnym.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- Przedsiębiorstwa (MŚP),
- Jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia
- Spółki prawa handlowego będące własnością JST;
- Właściciele/zarządcy wielorodzinnych budynków mieszkaniowych;
- Klastry energii;
- Spółdzielnie energetyczne;
- Partnerstwa podmiotów.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
047	Energia odnawialna: wiatrowa	100%
048	Energia odnawialna: słoneczna	100%
049	Energia odnawialna: biomasa ¹¹	40%
050	Energia odnawialna: biomasa o wysokim poziomie redukcji emisji gazów cieplarnianych ¹²	100%
052	Inne rodzaje energii odnawialnej (w tym energia geotermalna)	100%
053	Inteligentne systemy energetyczne (w tym inteligentne sieci i systemy TIK) oraz związane z nimi magazynowanie	100%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 22	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej)	P	MW	
RCR 31	Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna)	R	MWh/rok	Do rozważenia. W zał. I do rozporządzenia dodano przypis, że wskaźnik jest tylko do raportowania.
RCR 32	Dodatkowa moc zainstalowana odnawialnych źródeł energii	R	MW	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i

¹¹ Jeżeli cel działania odnosi się do wytwarzania energii elektrycznej lub ciepła z biomasy, zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych (Dz.U. L z 21.12.2018, s. 82).

¹² Jeżeli cel działania odnosi się do wytwarzania energii elektrycznej lub ciepła z biomasy, zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, oraz jeżeli celem działania jest osiągnięcie co najmniej 80 % ograniczenia emisji gazów cieplarnianych w obiekcie dzięki wykorzystaniu biomasy w stosunku do metodyki redukcji emisji gazów cieplarnianych i stosownego odpowiednika kopalnego określonego w załączniku VI do dyrektywy (UE) 2018/2001. Jeżeli cel działania odnosi się do produkcji biopaliw z biomasy (z wyłączeniem upraw roślin spożywczych i pastewnych), zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, oraz jeżeli celem działania jest osiągnięcie co najmniej 65 % ograniczenia emisji gazów cieplarnianych w obiekcie dzięki wykorzystaniu do tego celu biomasy w stosunku do metodyki redukcji emisji gazów cieplarnianych i stosownego odpowiednika kopalnego określonego w załączniku V do dyrektywy (UE) 2018/2001.

ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

Planowane jest kierunkowe wsparcie dla obszarów wiejskich.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

W ramach realizacji Celu przewiduje się wykorzystać zarówno instrumenty finansowe – pożyczki, jak i wsparcie dotacyjne.

- Przedsięwzięcia związane z budową i rozbudową odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej wraz z magazynami energii działającymi na potrzeby danego źródła OZE oraz przyłączeniem do sieci finansowane będą poprzez instrumenty zwrotne. Potencjał rozwoju tego rodzaju przedsięwzięć, przyszłość polityki klimatycznej oraz wzrost cen energii powodują, iż inwestycje w przedmiotowym zakresie są coraz bardziej opłacalne i pożądane. Co do zasady projekty z zakresu OZE są finansowo wykonalne, a przedsięwzięcia generują oszczędności i przychody, co daje potencjał do spłaty zobowiązań finansowych. Możliwość umorzenia części kapitału umożliwi skonstruowanie produktów finansowych atrakcyjnych dla inwestorów prywatnych – wsparcie będzie bardziej atrakcyjne niż oferta komercyjna. Produkty mieszane umożliwią także większą elastyczność wsparcia (np. różnicowanie wielkości umorzenia w zależności od osiągniętych efektów ekologicznych).
- Inwestycje z zakresu budowy i rozbudowy odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania ciepła wraz z magazynami ciepła działającymi na potrzeby danego źródła OZE będą finansowane poprzez instrumenty dłużne. Potencjał rozwoju tego rodzaju przedsięwzięć, przyszłość polityki klimatycznej oraz wzrost cen energii powodują, iż inwestycje w przedmiotowym zakresie są coraz bardziej opłacalne i pożądane. Co do zasady projekty z zakresu OZE są finansowo wykonalne, a przedsięwzięcia generują oszczędności i przychody, co daje potencjał do spłaty zobowiązań finansowych. Możliwość umorzenia części kapitału umożliwi skonstruowanie produktów finansowych atrakcyjnych dla inwestorów prywatnych – wsparcie będzie bardziej atrakcyjne niż oferta komercyjna. Produkty mieszane umożliwią także większą elastyczność wsparcia (np. różnicowanie wielkości umorzenia w zależności od osiągniętych efektów ekologicznych).

Wsparcie dotacyjne w zakresie przedmiotowych typów interwencji będzie dotyczyło sektora publicznego.

Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Województwo lubuskie, podobnie jak inne regiony Polski, jest wysoce zagrożone możliwością wystąpienia ekstremalnych zdarzeń związanych ze zmianą klimatu. Dlatego też w celu wzmocnienia odporności gospodarki na zagrożenia związane z klimatem konieczne jest podjęcie intensywnych działań w zakresie zapobiegania klęskom żywiołowym i reagowania na nie. Wszystkie dokumenty branżowe wskazują, że skutki katastrof naturalnych będą się nasilały i będą coraz bardziej odczuwalne. Najważniejsze prognozowane oddziaływanie dla obszaru Europy Środkowo-Wschodniej obejmuje: częstsze ekstrema temperatury, większą intensywność opadów mogącą powodować powodzie o każdej porze roku, wzrost częstotliwości i intensywności huraganów, a także częstsze występowanie susz oraz związanych z tym strat w produkcji rolnej i zwiększonego ryzyka pożarów. Coraz częściej będzie można zaobserwować silne wiatry, a nawet towarzyszące im incydentalne trąby powietrzne i wyładowania atmosferyczne, które mogą znacząco wpłynąć m.in. na rolnictwo, budownictwo oraz infrastrukturę energetyczną i transportową.

SOR wskazuje, iż działania zapobiegawcze oraz reagowanie w przypadku wystąpienia zagrożeń naturalnych powinny opierać się na długofalowej adaptacji, zarządzaniu ryzykiem katastrof. Ponadto, służby ratownicze muszą być właściwie przygotowane do skutecznej ochrony ludności i zarządzania kryzysowego.

W UP wskazano, iż niezbędne jest przeprowadzenie kompleksowych inwestycji, które będą wspierać przystosowanie się do zmiany klimatu, zapobiegać ryzyku i zwiększać odporność na klęski żywiołowe, a także opracowanie nowych technologii, które mogłyby być wykorzystane w tym celu.

W województwie lubuskim identyfikuje się duże zagrożenie występowania porywistych wiatrów i nawałnych deszczy (*Polityka ekologiczna państwa 2030, projekt*). Zmiany klimatu powodują coraz częstsze występowanie skrajnych warunków pogodowych, czego przykładem może być pojawiające się w Polsce od 2018 r. zjawisko suszy w okresie letnim, które dotyczy także obszaru województwa lubuskiego.

Zgodnie z analizą zagrożenia powodziowego w dolinach rzek, przeprowadzoną w ramach Planów Zarządzania Ryzykiem Powodziowym (PZRP) w województwie lubuskim występują obszary o stosunkowo dużym potencjale zagrożenia powodziowego, szczególnie są to obszary położone wzdłuż Odry, oraz jej dopływów – Nysy Łużyckiej i Bobru. Poza dolinami rzek coraz większe straty przynoszą tzw. szybkie powodzie, związane z nawałnymi deszczami i słabnącym potencjałem retencyjnym terenów międzyrzeczy, powodowanym działalnością gospodarczą człowieka, w tym zabudową i wylesianiem.

Ponadto w UP z uwagi na nasilenie ekstremalnych zjawisk pogodowych, zmniejszeniu ilości dostępnej wody, w tym do spożycia, należy przyjąć, iż istotne jest wsparcie różnorodnych działań mających na celu retencjonowanie wody, zwłaszcza poprzez rozwiązania oparte na ekosystemach. Kluczem powodzenia wysiłków adaptacyjnych do zmian klimatu, w tym odporności na gwałtowne deszcze nawałne i głębokie susze, są rozwiązania zatrzymujące wodę w krajobrazie, możliwe do zrealizowania nawet na obszarach silnie zurbanizowanych.

W związku z powyższym planuje się kontynuację, realizowanej w perspektywie 2014-2020, interwencji w tym obszarze. W przedmiotowym CS kontynuowane będzie wsparcie w zakresie rozwijania systemów ratownictwa.

Interwencją objęte zostaną przedsięwzięcia mające na celu wyposażenie służb prowadzących akcje ratownicze w specjalistyczny sprzęt ratowniczy oraz sprzęt do usuwania skutków zjawisk katastrofalnych, co wpłynie na zwiększenie możliwości odpowiedniego reagowania na skutki niekorzystnych zjawisk pogodowych.

Ponadto, wsparcie uzyskają przedsięwzięcia dotyczące rozwoju potencjału służb publicznych – rozwój monitoringu środowiskowego, systemów wczesnego reagowania (ostrzegania) i prognozowania zagrożeń związanych z wystąpieniem zjawisk meteorologicznych oraz hydrologicznych wywołanych zmianami klimatu.

Mając na uwadze zaprezentowane powyżej uwarunkowania, przewiduje się wspieranie zadań inwestycyjnych, związanych z budową i modernizacją urządzeń przeciwpowodziowych i obiektów małej retencji w celu ograniczania skutków powodzi, a także przeciwdziałania skutkom suszy. Pomoc będzie skierowana na budowę infrastruktury niezbędnej dla minimalizacji możliwości wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych oraz likwidacji ich skutków.

Wsparcie otrzymają także przedsięwzięcia z zakresu adaptacji do skutków zmian klimatycznych miast. Działania ukierunkowane będą na zarządzanie wodami opadowymi/roztopowymi na obszarach zurbanizowanych poprzez różne formy retencji i rozwój infrastruktury zieleni, rozwój zielonej i błękitnej infrastruktury obszarów zurbanizowanych, ograniczenie zajmowania gruntów oraz zasklepiania gleby. Wdrożenie planów adaptacji miast do zmiany klimatu, obok interwencji w obszarze ochrony przed klęskami żywiołowymi i zapobiegania im, wymienione zostało, jako priorytetowy obszar inwestycyjny we wnioskach dla Polski zawartych w *Sprawozdaniu krajowym – Polska 2019*.

Zmieniający się klimat powoduje, iż występuje zagrożenie suszą na terenie całego województwa. Zachodnia część Polski odnotowuje problemy w dostępie do wody pitnej, jak i na cele gospodarczo-bytowe. Dlatego też konieczne jest podjęcie nakładów inwestycyjnych w zakresie budowy i modernizacji infrastruktury niezbędnej w dostarczaniu wody mieszkańcom regionu. Właściwa dystrybucja i magazynowanie wody przyczyni się do polepszenia jakości życia mieszkańców oraz zmniejszy zagrożenie suszą i negatywnymi skutkami zmian klimatu.

Obok wsparcia inwestycyjnego projektów w obszarze adaptacji do zmian klimatu planuje się wsparcie projektów o charakterze edukacyjnym w tym obszarze, w szczególności dotyczących wód i efektywnego zarządzania wodami opadowymi/roztopowymi. Polska należy bowiem do jednych z uboższych krajów w UE pod względem zasobności w wodę, dlatego tak ważne jest racjonalne jej wykorzystanie i podejmowanie działań świadomościowych w tym obszarze.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu. Wdrażanie działań dla miast i miejscowości poniżej 100 tys. mieszkańców, w tym dla miast nieposiadających planów adaptacji. Projekty polegające m. in. na gospodarowaniu wodami opadowymi, rozwoju zielonej i błękitnej infrastruktury obszarów zurbanizowanych.
- Budowa, przebudowa lub remont urządzeń wodnych i infrastruktury towarzyszącej służących zmniejszeniu skutków powodzi lub suszy - projekty o charakterze regionalnym i lokalnym.
- Wspieranie małej retencji (w tym zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych oraz rozwój błękitno-zielonej infrastruktury) - wsparcie projektów realizowanych przez podmioty inne niż podlegające/ nadzorowane przez administrację centralną.
- Rozwijanie systemów prognozowania i ostrzegania środowiskowego – w obrębie jednego województwa.
- Rozwijanie systemów ratownictwa (zakup sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii chemiczno-ekologicznych). Projekty Ochotniczej Straży Pożarnej oraz projekty jednostek innych niż zakres PSP np. WOPR.
- Edukacja w obszarze zmian klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- Ochotnicza Straż Pożarna (również jednostki OSP funkcjonujące poza KSRG);

- Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP;
- Jednostki samorządu terytorialnego (JST) odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu ochrony przed powodzią i innymi katastrofami, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia;
- Wody Polskie;
- Podmioty uprawnione do wykonywania ratownictwa wodnego, na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw wewnętrznych, w tym Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe Województwa Lubuskiego.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
058	Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: powódzie i osunięcia ziemi (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	100%
059	Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: pożary (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	100%
060	Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: inne ryzyka, np. burze i susze (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	100%
061	Zapobieganie ryzykom naturalnym niezwiązanym z klimatem (na przykład trzęsienia ziemi) oraz wywołanym działalnością człowieka (na przykład awarie przemysłowe) i zarządzanie ryzykami w tym zakresie, w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe	0%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 24	Inwestycje w nowe lub zmodernizowane systemy monitorowania, gotowości, ostrzegania i reagowania na klęski żywiołowe	P	PLN	
RCO 25	Nowo wybudowane lub wzmocnione środki ochrony przeciwpowodziowej wybrzeża morskiego oraz brzegów rzek i jezior	P	km	Do dalszych prac (Wody Polskie)
RCO 26	Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu	P	ha	
RCO 28	Powierzchnia objęta środkami ochrony przed niekontrolowanymi pożarami.	P	ha	
RCR 35	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej	R	osoby	Do dalszych prac (Wody Polskie)
RCR 36	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed niekontrolowanymi pożarami	R	osoby	

RCR 37	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed klęskami żywiołowymi związanymi z klimatem (oprócz powodzi i pożarów)	R	osoby	Do dalszych prac.
RCR 96	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed ryzykami naturalnymi niezwiązanymi z klimatem oraz ryzykami związanymi z działalnością człowieka	R	osoby	Do dalszych prac.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych:

1. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich
2. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich
3. IIT – partnerstwa międzygminne
4. Obszary wiejskie.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

W 2019 r. w województwie lubuskim funkcjonowało 126 oczyszczalni ścieków, w tym 104 komunalne. W większości były to oczyszczalnie biologiczne, w tym 23 z podwyższonym usuwaniem biogenów. Jak podaje diagnoza do SRWL 2030, według dostępnych danych z 2019 r., z oczyszczalni korzystało 77,2% mieszkańców województwa, co w odniesieniu do średniej krajowej (74,5%) jest wynikiem dobrym. Niemniej jednak, wciąż występuje duża różnica pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi (dostęp do oczyszczalni ścieków posiada 94,8% mieszkańców lubuskich miast, i 44,7% mieszkańców obszarów wiejskich). Odsetek ludności w województwie lubuskim korzystającej z oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów plasował się w 2019 roku na poziomie 73,1% ogólnej liczby mieszkańców podczas, gdy średnia krajowa w tym obszarze wyniosła 85%, co potwierdza konieczność prowadzenia dalszych działań modernizacyjnych infrastruktury oczyszczalni ścieków w regionie (strateg.stat.gov.pl).

Długość sieci kanalizacyjnej na obszarze województwa lubuskiego w 2019 r. wynosiła 4.511,5 km i od 2012 r. zwiększyła się o ponad 1300 km. Korzystało z niej w 2019 r. 74,4% mieszkańców regionu. W tym przypadku również obserwowana jest dysproporcja na poziomie miasto – wieś (w przypadku miast 91,7% mieszkańców jest przyłączonych do sieci i może to być uznane za wynik zadowalający, natomiast jedynie 42,2% ludności obszarów wiejskich regionu posiada dostęp do kanalizacji). Jednak wiele gmin dofinansowuje zadania polegające na budowie przydomowych oczyszczalni ścieków, szczególnie tam, gdzie niemożliwe lub nieopłacalne jest podłączenie do zbiorczej kanalizacji. Według danych GUS w 2019 r. w województwie lubuskim funkcjonowało 8 344 takich oczyszczalni.

UP podaje, iż w Polsce problemem są niedobory wody do spożycia. Konieczne są działania, które zapewnią usprawnienie systemu gospodarowania wodą, zapobiegą stratom wody i poprawią efektywność jej wykorzystania oraz ułatwią dostęp do wody dobrej jakości.

Jak pokazują zaprezentowane dane szczegółowe, w województwie lubuskim zaobserwować można nieproporcjonalny rozwój infrastruktury wodno-ściekowej. Pomimo poczynionych w ostatnich latach postępów nadal zaopatrzenie ludności i gospodarki w wodę oraz odprowadzanie i oczyszczanie ścieków komunalnych nie jest realizowane w odpowiednim stopniu. Znaczne dysproporcje w rozwoju sieci wodno-kanalizacyjnych obserwuje się między obszarami miejskimi i wiejskimi (na niekorzyść tych drugich). Niedostatecznie rozwinięta gospodarka ściekowa ma znaczący wpływ na stan zanieczyszczenia wód na terenie regionu. Ogólna ilość ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia, odprowadzanych do wód lub do ziemi w województwie lubuskim w 2019 roku wyniosła 2,7 dam³ na km², z czego 97,20% wymagało oczyszczania biologicznego, chemicznego i z podwyższonym usuwaniem biogenów (strateg.stat.gov.pl). Osady ściekowe stanowią znaczącą w skali gospodarczej bazę zasobów biomasy, którą można w różny sposób zagospodarować (np. w rolnictwie jako nawóz). Analiza danych Eurostat wykazała, iż Polska znajduje się na 7 miejscu w Europie pod względem ilości produkowanych osadów ściekowych z procesu oczyszczania ścieków komunalnych (Eurostat, 2015).

Efektywna gospodarka wodna wpływa na komfort życia mieszkańców, niezbędna jest w przemyśle, rolnictwie, czy leśnictwie. Dlatego też wskazane jest dalsze kierowanie interwencji w obszarze gospodarki wodno-ściekowej, wspieranie inwestycji pozwalających na uporządkowanie sektora komunalnego w regionie oraz zminimalizowanie jego negatywnego wpływu na środowisko oraz wpływające na efektywność wykorzystania wody. W niniejszym obszarze ważne będzie nie tylko zapewnienie dostaw wody dobrej jakości, oszczędzanie wody, ale przede wszystkim właściwe zagospodarowanie ścieków.

UP wskazuje, iż wyzwaniem dla osiągnięcia i utrzymania dobrego stanu wód jest ograniczenie wpływu różnych gałęzi gospodarki i człowieka na jakość zasobów wodnych. Jednym z kluczowych problemów jest nadmierny ładunek substancji biogennych – azotu i fosforu w wodach, który powoduje eutrofizację wód. Dlatego też należy zadbać o efektywne wykorzystanie zasobów bez dodatkowego obciążania środowiska, w tym nieakceptowalnego poziomu zanieczyszczenia wód powierzchniowych, podziemnych i morskich.

W ramach przedmiotowego celu szczegółowego wsparcie uzyskają przede wszystkim inwestycje w sieci kanalizacyjne na terenach objętych KPOŚK. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, jako uzupełnienie sieci kanalizacyjnej, dopuszczalne będzie wsparcie budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków, które pozwolą na osiągnięcie pełnej zgodności aglomeracji wskazanych w KPOŚK z wymogami Dyrektywy ściekowej. Z uwagi na powyżej wskazane dysproporcje w zakresie rozwoju infrastruktury na obszarach miejskich i wiejskich, wsparcie będzie realizowane komplementarnie i uzupełniająco do interwencji finansowanej ze środków EFRROW.

Przewiduje się wsparcie budowy i modernizacji linii wodociągowych, w tym systemów zaopatrzenia w wodę, ujęć i stacji uzdatniania wody. Wsparciem objęte zostaną przedsięwzięcia w zakresie efektywnych (inteligentnych) sieci wodociągowych, pozwalające na efektywne wykorzystanie wody m.in. poprzez wykorzystanie systemów pomiaru zużycia wody czy monitorujących straty sieciowe. Obszarem interwencji objęte zostaną przedsięwzięcia z zakresu systemów odbioru ścieków komunalnych, budowy i modernizacji oczyszczalni ścieków lub poprawy parametrów istniejących instalacji w celu dostosowania ich do obowiązujących norm.

W miarę budowy sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków, sukcesywnie wzrasta ilość wytwarzanych komunalnych osadów ściekowych. Dlatego też przewiduje się wsparcie jako elementów projektów działań z zakresu zagospodarowania osadów ściekowych m.in. poprzez budowę instalacji odwadniania i kompostowania osadów ściekowych na oczyszczalniach ścieków.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Kompleksowe projekty z zakresu gospodarki wodno-ściekowej (oczyszczalnie, sieci kanalizacji i wodociągowe, osady ściekowe) w ramach KPOŚK - przedsięwzięcia w ramach aglomeracji 2-10 tys. RLM oraz miejscowości lub obszarów poniżej 2 tys. RLM.
- Systemy oczyszczania ścieków poza KPOŚK.
- Budowa i modernizacja infrastruktury niezbędnej do ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody do spożycia w uzasadnionych adaptacją do zmian klimatu przypadkach - projekty dla aglomeracji 2-10 tys. RLM oraz na terenach poza aglomeracjami.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia;
- Jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną;
- Spółki prawa handlowego będące własnością JST;
- Przedsiębiorstwa (MŚP).

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
062	Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności, zaopatrzenie w wodę do spożycia)	0%
063	Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności, zaopatrzenie w wodę do spożycia) zgodne z kryteriami efektywności ¹³	40%

¹³ Jeżeli celem działania jest osiągnięcie średniego zużycia energii przez wybudowany system na poziomie $\leq 0,5$ kWh lub wskaźnika strat wody z infrastruktury (ILI) wynoszącego $\leq 1,5$, a w przypadku działań renowacyjnych – zmniejszenie średniego zużycia energii o ponad 20 % lub zmniejszenie strat wody o ponad 20 %.

064	Gospodarka wodna i ochrona zasobów wodnych (w tym gospodarowanie wodami w dorzeczu, konkretne działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu, ponowne użycie, ograniczanie wycieków)	40%
065	Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	0%
066	Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków zgodne z kryteriami efektywności energetycznej ¹⁴	40%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 30	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych w ramach zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	P	km	
RCO 31	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów	P	km	
RCO 32	Wydajność nowo wybudowanych lub zmodernizowanych instalacji oczyszczania ścieków	P	RLM	
RCR 41	Ludność przyłączona do udoskonalonych zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	R	osoby	
RCR 42	Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia	R	osoby	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

¹⁴ Jeżeli celem działania jest zapewnienie zerowego zużycia energii netto w całym zbudowanym systemie odprowadzania ścieków lub – w przypadku remontu całego systemu odprowadzania ścieków – doprowadzenie do zmniejszenia średniego zużycia energii o co najmniej 10 % (wyłącznie poprzez działania w zakresie efektywności energetycznej, a nie poprzez istotne zmiany lub zmiany w obciążeniu).

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych:

1. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich
2. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich
3. IIT – partnerstwa międzygminne.
4. Obszary wiejskie.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Szczegółowy (vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Mimo dotychczas realizowanej interwencji w obszarze gospodarowania odpadami Komisja Europejska w *Sprawozdaniu krajowym – Polska 2019* zauważa, iż system gospodarowania odpadami w Polsce nadal osiąga niezadowalające wyniki, jeżeli chodzi o recykling i odzysk odpadów. Obrazują to dane statystyczne: notowany jest ciągły wzrost masy odpadów zebranych w ciągu roku. Masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca na terenie województwa lubuskiego rośnie od 2015 r. i w 2019 r. wyniosła 380 kg, co stawia region na 3 miejscu w kraju (Diagnoza strategiczna 2019 r. UMWL).

W obliczu wyzwań związanych z przystosowaniem procesów produkcji i produktów do wymogów gospodarki przyjaznej środowisku, konieczne jest wspieranie takich technologii i metod produkcji, które pozwalają ograniczyć wykorzystanie zasobów naturalnych.

Jak wskazuje UP podstawą koncepcji gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ) jest założenie, że wszystkie elementy łańcucha produkcyjnego: produkty, materiały oraz surowce pozostają w obiegu tak długo, jak to jest możliwe. Natomiast wytwarzanie odpadów powinno być ograniczone do minimum. GOZ, zgodnie z UP będzie wspierana w ramach przedmiotowego CS głównie w zakresie gospodarki odpadami i racjonalizacji wykorzystania zasobów. Ponadto podaje, iż konieczne jest systemowe ograniczenie masy wytwarzanych i składowanych na składowiskach odpadów (w tym opakowaniowych) i ich wtórne, surowcowe wykorzystanie.

W związku z powyższym wskazanym jest, aby przedsięwzięcia dotyczące gospodarki odpadami koncentrować w szczególności na eliminacji powstawania odpadów u źródła oraz wspieraniu efektywnego wykorzystania surowców poprzez ich ponowne wykorzystanie, w związku z czym preferowane będą projekty dotyczące rozbudowy infrastruktury selektywnego zbierania odpadów i przygotowania do ponownego użycia, w tym recyklingu (m.in. instalacje przetwarzające odpady). SOR wskazuje, iż istotne są działania mające na celu wsparcie innowacyjności w eksploatacji, przeróbce i wykorzystaniu surowców z wtórnego obiegu, z zasobu tworzonego przez odpady użytkowe i produkcyjne. Ponadto, zwraca się uwagę, iż nowoczesna gospodarka odpadami, zgodna z unijną hierarchią postępowania z odpadami i dążąca do wdrażania modelu gospodarczego opartego na obiegu zamkniętym, wymaga zmiany dotychczasowego podejścia postrzegania odpadów jako źródła zasobów (w tym możliwości zastępowania surowców pierwotnych surowcami wtórnymi, powstającymi z odpadów), jak również przyspieszenia rozwoju recyklingu.

Wsparciem objęte zostaną przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące rozwoju systemu gospodarki odpadami komunalnymi oraz systemów produkcji, które generują mniej odpadów lub prowadzą do

wytworzenia większej ilości produktów przy mniejszych nakładach surowców (optymalizacja wykorzystania wszystkich zasobów zgodnie z koncepcją gospodarki zasobooszczędnej).

Zmiany zachodzące w regionie wymuszają także podjęcie działań związanych z rekultywacją terenów, odzyskaniem terenów zdegradowanych. Jest to ważny element przywracania wysokiej jakości kapitału przyrodniczego w regionie.

Inwestycje te powinny wpisywać się w koncepcję przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym, zapewniając tym samym zintegrowane podejście, zgodne z hierarchią sposobów postępowania z odpadami na poziomie wynikającym ze zobowiązań akcesyjnych oraz dorobku prawnego UE, tj. zapobieganie powstawaniu → przygotowanie do ponownego użycia → recykling → inne metody odzysku (m.in. odzysk energii) → unieszkodliwianie.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Kompleksowe projekty z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi, zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami – wsparcie dla instalacji poniżej 8 mln PLN kosztów kwalifikowalnych.
- Systemy selektywnego zbierania odpadów komunalnych uwzględniające rozwiązania dotyczące zapobiegania powstawaniu odpadów lub ponowne użycie (PSZOK) – PSZOK obsługujący poniżej 20 tys. mieszkańców oraz inwestycja poniżej 2 mln PLN kosztów kwalifikowalnych (warunki traktujemy łącznie).
- Rozwijanie recyklingu odpadów (projekty w kierunku gospodarki zasobooszczędnej) – projekty nie mające charakteru badawczo-rozwojowego, dotyczące wdrażania technologii, wsparcie poniżej 8 mln PLN kosztów kwalifikowalnych.
- Edukacja w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym - Wsparcie projektów o zasięgu niewykraczającym poza jedno województwo, w tym jako element większego projektu.
- Rekultywacja, w tym remediacja, terenów zdegradowanych działalnością gospodarczą – projekty jednostek samorządu terytorialnego i ich związków na terenach nie należących do Skarbu Państwa.
- Kompleksowe projekty z zakresu gospodarki odpadami innymi niż komunalne (przemysłowe, azbest).

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- Jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia;
- Jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną;
- Spółki prawa handlowego będące własnością JST;
- Przedsiębiorstwa (MŚP);
- Organizacje pozarządowe, nie działające w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszenia i fundacje.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
067	Gospodarowanie odpadami z gospodarstw domowych: środki w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, ich minimalizacji, segregacji, ponownego użycia i recyklingu	40%
068	Gospodarowanie odpadami z gospodarstw domowych: przetwarzanie odpadów reszkowych	0%
069	Gospodarowanie odpadami przemysłowymi i handlowymi: działania w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, ich minimalizacji, segregacji, ponownego użycia, recyklingu	40%

070	Gospodarowanie odpadami: przemysłowymi i handlowymi: odpady reszkowe i niebezpieczne	0%
071	Promowanie wykorzystania materiałów pochodzących z recyklingu jako surowców	0%
072	Wykorzystanie materiałów pochodzących z recyklingu jako surowców zgodnie z kryteriami efektywności ¹⁵	100%
075	Wsparcie ekologicznych procesów produkcyjnych oraz efektywnego wykorzystywania zasobów w MŚP	40%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 34	Dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów	P	Tony/rok	Do dalszych prac.
RCO 107	Inwestycje w obiekty do selektywnego zbierania odpadów	P	PLN	
RCR 47	Odpady poddane recyklingowi	R	Tony/rok	
RCR 103	Odpady zbierane selektywnie	R	Tony/rok	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

¹⁵ Jeżeli celem działania jest przekształcenie w surowce wtórne co najmniej 50 % masy przetworzonych oddzielnie zebranych odpadów innych niż niebezpieczne.

Cel Szczegółowy (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Województwo lubuskie posiada istotny kapitał przyrodniczy (lasy, akweny, rzeki oraz liczne obszary chronionego krajobrazu), co niewątpliwie przyczynia się do dobrej jakości życia jego mieszkańców. Jakość kapitału przyrodniczego w miastach odbiega od standardu, jaki można zdiagnozować na pozostałych obszarach w regionie. SRWL 2030 wskazuje, że konieczne jest wspieranie przedmiotowych obszarów w celu ich ochrony, zapobiegania degradacji, zachowania dla przyszłych pokoleń.

Intensywny rozwój miast, obszarów zamieszkałych przez ludzi nie sprzyja, a nawet często zagraża środowisku naturalnemu. Szczególnie jest to widoczne na terenach silnie zurbanizowanych. Mieszkańcy potrzebują rozwoju zielonej infrastruktury, zarówno na obszarach miejskich, jak i poza obszarami zurbanizowanymi. Potrzeby w zakresie możliwości odpoczynku, ochrony przed hałasem, tworzenia parków (w tym parków kieszonkowych), zielonych terenów rekreacyjnych, gdzie zachowana jest naturalna nieprzetworzona przyroda, pozwalają utrzymać wysoką jakość życia, zmniejszyć skutki zmieniającego się klimatu. Działania w tym zakresie pozytywnie wpływają również na bioróżnorodność oraz poprawę jakości powietrza czy obniżenie temperatury (szczególnie w okresach letnich) w zwartej miejskiej zabudowie.

Kapitał przyrodniczy ma istotny wpływ na stan środowiska w regionie, jednakże należy mieć także na uwadze, że jest on również motorem napędowym regionalnej turystyki, co dodatkowo podkreśla wagę pomocy w tym obszarze.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

W obszarze ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury i krajobrazu wspierane będą projekty, których celem będzie zachowanie i poprawa stanu gatunków i siedlisk oraz ochrona ekosystemów, a także ochrona i przywracanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych w szczególności na obszarach objętych różnymi formami ochrony przyrody oraz terenach zurbanizowanych.

- Wsparcie parków krajobrazowych i rezerwatów, które nie pokrywają się z obszarami Natura 2000.
- Opracowanie dokumentów planistycznych dla obszarów chronionych - parki krajobrazowe i rezerваты (nie pokrywające się z obszarami Natura 2000).
- Projekty w zakresie tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich i pozamiejskich w oparciu o gatunki rodzime np. banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne, ekoparki.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- organizacje pozarządowe,
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- państwowe jednostki budżetowe realizujące zadania z zakresu monitoringu środowiska,
- uczelnie/szkoły wyższe oraz ich spółki celowe,
- jednostki naukowe,
- jednostki badawczo-rozwojowe,
- przedsiębiorstwa (MŚP),

- Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT).

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
071	Promowanie wykorzystania materiałów pochodzących z recyklingu jako surowców	0%
072	Wykorzystanie materiałów pochodzących z recyklingu jako surowców zgodnie z kryteriami efektywności ¹⁶	100%
073	Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów	0%
074	Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów zgodnie z kryteriami efektywności ¹⁷	40%
075	Wsparcie ekologicznych procesów produkcyjnych oraz efektywnego wykorzystywania zasobów w MŚP	40%
077	Działania mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie hałasu.	40%
167	Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarami Natura 2000	0%
079	Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby naturalne, zielona i niebieska infrastruktura	40%
080	Inne działania służące redukcji emisji gazów cieplarnianych w dziedzinie zachowania i odtwarzania obszarów naturalnych o wysokim potencjale pochłaniania i składowania dwutlenku węgla, np. poprzez ponowne nawadnianie wrzosowisk, wychwytywanie gazu składowiskowego	100%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 36	Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu	P	ha	
RCO 69	Powierzchnia obszarów chronionych i cennych przyrodniczo innych niż Natura 2000 objętych działaniami ochronnymi i odtwarzającymi	P	ha	Wskaźnik specyficzny dla Programu.
RCR 95	Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury	R	osoby	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i

¹⁶ Jeżeli celem działania jest przekształcenie w surowce wtórne co najmniej 50 % masy przetworzonych oddzielnie zebranych odpadów innych niż niebezpieczne.

¹⁷ Jeżeli celem działania jest przekształcenie obszarów przemysłowych i skażonych gruntów w naturalne pochłaniacze dwutlenku węgla.

ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych:

1. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich.
2. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich.
3. IIT – partnerstwa międzygminne.
4. Obszary wiejskie.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy

Cel Szczegółowy (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

W celu osiągnięcia zmiany w kierunku niskoemisyjnego i efektywnie korzystającego z zasobów społeczeństwa, konieczne jest podjęcie działań związanych z mobilnością miejską, która w dalszym ciągu jest dużym źródłem zagęszczenia ruchu i emisji zanieczyszczeń.

Transportowi miejskiemu poświęca się w strategiach europejskich szczególne miejsce, m.in. z uwagi na priorytet polityki europejskiej związany z koniecznością zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych. Waga interwencji w tym obszarze widoczna jest również w dokumencie *Europejski semestr 2019*. W związku z tym kierunki inwestycji zaplanowano w celu zapewnienia zrównoważonego transportu w miastach, tj. uwzględniającego transport publiczny, rowerowy i ruch pieszych oraz transportu zintegrowanego w zakresie mobilności w miastach i regionach miejskich.

SOR wskazuje, iż niezwykle ważna jest dla efektywności transportu publicznego, przejścia na transport ekologiczny i niskoemisyjny, realizacja strategii zrównoważonej mobilności miejskiej w powiązaniu z działaniami dotyczącymi kompleksowych programów rozbudowy infrastruktury systemów transportu publicznego.

UP podaje, iż w ramach wizji konkurencyjnego i zrównoważonego systemu transportu przedstawionej w Białej Księdze jako jeden z kierunków wskazano ekologiczny transport miejski i dojazdy do pracy. Ponadto bardzo ważne jest wsparcie wszystkich form aktywnej mobilności indywidualnej, w tym ruchu pieszego i rowerowego z zachowaniem wysokich standardów bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów w ruchu drogowym.

Jak wskazuje UP, wszystkie działania podejmowane w obszarze transportu miejskiego, zarówno w zakresie infrastruktury jak i taboru powinny uwzględniać dostępność dla osób o ograniczonej

mobilności oraz z niepełnosprawnościami. Działania te będą mogły zostać uzupełnione wsparciem dla opracowania nowych technologii służących zwiększeniu mobilności miejskiej i udziału transportu niskoemisyjnego.

Zmiana podejścia mieszkańców do transportu, szczególnie w przestrzeni miejskiej, wymaga prowadzenia szerokich działań informacyjno-promocyjnych i edukacyjnych w zakresie promowania transportu zbiorowego oraz indywidualnego (rowerowego/pieszego). W obliczu wzrastającego natężenia ruchu na drogach lubuskich miast, a co za tym idzie powstawanie wąskich gardeł, priorytetowym celem działalności organizatorów publicznej komunikacji zbiorowej jest dbałość o należytą jakość zarządzanych przez nich miejskich systemów transportowych. Również odpowiednia jakość i systemowe podejście do infrastruktury zeroemisyjnego transportu indywidualnego (np. rowerowego) powinny stanowić równoległe pole działań na rzecz poprawy systemu transportu miejskiego oraz zmniejszenia jego presji na środowisko. Bardzo ważne stają się tutaj działania informacyjno-promujące, pokazujące zalety i korzyści wykorzystania transportu zbiorowego, czy roweru, które muszą być trafnie dobrane do specyfiki lokalnego rynku przewozów. Celem realizacji działań informacyjno-promocyjnych i edukacji w zakresie wykorzystania transportu zbiorowego i roweru, jako „zielonej alternatywy” (element realizowanego projektu infrastrukturalnego), powinno być wypracowanie pośród mieszkańców poczucia tożsamości i własnej wartości zachowań prośrodowiskowych. Korzystając z podstawowych mechanizmów wpływu społecznego, np. społeczny dowód słuszności, można spowodować, że ludzie zaczną w swoim codziennym zachowaniu naśladować innych, w efekcie korzystać z komunikacji miejskiej i roweru (hulajnogi miejskiej i podobnych rozwiązań), co w ostatecznym bilansie powinno przyczynić się do zmniejszenia ww. kongestii w miastach i poprawy jakości powietrza.

W zapisach dokumentów strategicznych skupiono się na podniesieniu jakości oferty transportu publicznego i zwiększeniu jego dostępności dla poszczególnych obszarów wewnątrz miast i ich obszarów funkcjonalnych, zakładając, że najlepsze efekty dla zmniejszenia poziomu emisji przyniosą działania zachęcające do rezygnacji z podróży samochodem na rzecz wykorzystania transportu zbiorowego lub alternatywnych form podróżowania (m.in. ruch piesz i rowerowy). Skuteczność tych działań jest możliwa w przypadku zwiększenia atrakcyjności transportu publicznego (częstotliwość kursowania, odpowiednia sieć komunikacyjna, itp.) względem samochodowego, a także alternatywnego (w tym inwestycje w infrastrukturę transportu rowerowego). Priorytety uwzględnione na poziomie regionalnym wpisują się w krajową koncepcję rozwoju transportu publicznego i działania zmierzające do ograniczenia emisji zanieczyszczeń z transportu.

Lubuskie ośrodki miejskie cechuje umiarkowany, oczekiwany wzrost popytu na usługi transportu publicznego. Jest to efekt dotychczas prowadzonej interwencji w tym obszarze. Jednakże w dalszym ciągu istnieją białe plamy w regionie związane z podnoszeniem jakości infrastruktury transportowej oraz oferowanych usług. Dlatego też wskazane jest podjęcie optymalnych i ekonomicznie uzasadnionych działań w tym obszarze, uwzględniając uwarunkowania województwa. Region cechuje się ograniczonym potencjałem w zakresie powstawania nowej infrastruktury transportowej oraz usług z tym związanych. Specyfika województwa związana z wielkością miast i odległościami między nimi, a także charakter obszarów funkcjonalnych powoduje, iż zapotrzebowanie na tworzenie nowej sieci połączeń i transportu miejskiego jest znacznie ograniczony.

W dalszym ciągu problemem w regionie jest stan i jakość infrastruktury transportu publicznego. W podnoszeniu jakości usług znaczenie ma system zarządzania ruchem i integralność transportu publicznego z pozostałymi rodzajami transportu – integracja połączeń autobusowych z kolejowymi, odpowiednia infrastruktura poprawiająca bezpieczeństwo i łatwość przejazdów. Elementy te wymagają uzupełnienia lub budowy od podstaw. Stworzenie kompleksowego systemu transportowego w powiązaniu z nowoczesną infrastrukturą pozwoli na poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym, zmniejszy jego oddziaływanie na środowisko i wpływ hałasu na mieszkańców.

Powyższe działania powinny być powiązane z kolejnym rodzajem interwencji, która będzie przyczyniać się do poprawy jakości życia w regionie, rozwojowi transportu, zmniejszeniu presji środowiskowej, ale która będzie ograniczać indywidualny ruch zmotoryzowany – system roweru miejskiego, infrastruktura okołorowerowa, drogi rowerowe, a także bezpieczne ciągi pieszo-rowerowe.

Znaczną i najbardziej odczuwalną zmianą dla mieszkańców jest modernizacja niskoemisyjnego taboru dla połączeń miejskich i podmiejskich oraz inwestycje w zakresie zeroemisyjnego taboru. Działanie to najbardziej wpływa na jakość usług transportu publicznego. Niskoemisyjny/zeroemisyjny transport wymaga odpowiedniej infrastruktury do jego obsługi. Często brak jej na terenie ośrodków miejskich, dlatego ważne są działania w tym zakresie tak, aby powstał kompleksowy system transportu odpowiadający potrzebom mieszkańców lubuskiego.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

Projekty infrastrukturalne i taborowe na rzecz zrównoważonej mobilności miejskiej (transport miejski) - projekty inne niż projekty wspierane z programu krajowego¹⁸, m.in.:

- rozwój infrastruktury transportu publicznego,
- rozwój infrastruktury dla transportu niezmotoryzowanego obejmujące inwestycję w drogi rowerowe, ciągi piesze i pieszo-rowerowe,
- zakup taboru transportu publicznego,
- cyfryzacja transportu miejskiego,

Elementem powyższych typów interwencji mogą być działania edukacyjne dotyczące korzyści z rozwoju transportu publicznego.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT).

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
077	Działania mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie hałasu	40%
090	Nowo wybudowane lub rozbudowane inne krajowe, regionalne i lokalne drogi dojazdowe	0%
093	Inne drogi przebudowane lub zmodernizowane (autostrady, drogi krajowe, regionalne lub lokalne)	0%
081	Infrastruktura czystego transportu miejskiego ¹⁹	100%
082	Tabor czystego transportu miejskiego ²⁰	100%
083	Infrastruktura rowerowa	100%
084	Cyfryzacja transportu miejskiego	0%

¹⁸ na poziomie krajowym będą to projekty dużej skali i wartości realizowane na obszarach funkcjonalnych miast wojewódzkich

¹⁹ „Infrastruktura czystego transportu miejskiego” odnosi się do infrastruktury umożliwiającej eksploatację taboru bezemisyjnego.

²⁰ „Tabor na potrzeby czystego transportu miejskiego” odnosi się do taboru bezemisyjnego.

085	Cyfryzacja transportu, gdy ma częściowo na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych: transport miejski	40%
086	Infrastruktura paliw alternatywnych ²¹	100%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 57	Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego	P	osoby	
RCO 58	Wspierana infrastruktura rowerowa	P	km	
RCO 59	Infrastruktura paliw alternatywnych (punkty tankowania/ladowania)	P	Szt.	
RCO 60	Miasta z nowymi lub zmodernizowanymi cyfrowymi systemami transportu miejskiego	P	Szt.	
RCR 62	Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego	R	użytkownicy	
RCR 63	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra	R	użytkownicy	W zależności od planowanej poza POIŚ + interwencji w Gorzowie Wlkp.
RCR 64	Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej	R	użytkownicy	
PLRO 84	Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej i metropolitarnej	P	Szt.	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

²¹ Jeżeli cel działania jest zgodny z dyrektywą (UE) 2018/2001.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych:

1. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich,
2. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich,
3. IIT – partnerstwa międzygminne.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Polityki 3 – Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)

Priorytet 3. Transport

Cel Szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Zgodnie z dokumentem Komisji Europejskiej: Sprawozdanie krajowe – Polska 2019, załącznik D: Wytyczne inwestycyjne dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021-2027 siatkę połączeń transportowych, zwłaszcza w transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T) charakteryzują luki. Problemem są też niskie standardy w zakresie ochrony środowiska i bezpieczeństwa. Niniejsze potrzeby inwestycyjne określono jako wysoce priorytetowe, w tym w szczególności wyeliminowanie luk w kolejowej sieci TEN-T oraz wsparcia przejścia od transportu drogowego do kolejowego i innych zrównoważonych form transportu. Natomiast w dokumencie Komisji Europejskiej: *Sprawozdanie krajowe – Polska 2020* zwrócono uwagę na konsekwencje szybkiego rozwoju infrastruktury transportu drogowego jak poprawa przepustowości, ale również zwiększona emisja gazów cieplarnianych. Ponadto, Zalecenie Rady UE z 2019 r. wskazuje na konieczność ukierunkowania inwestycyjnej polityki gospodarczej na transport, w szczególności jego zrównoważony charakter. Głównym krajowym dokumentem strategicznym jest Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku (SRT 2030). SRT 2030 jest zgodna z celem SOR dla sektora transportu. Zgodnie z dokumentem, wśród województw o najgorszej dostępności transportowej wskazane jest województwo lubuskie. Mimo znacznych inwestycji w obszar mobilności miejskiej niemal połowa mieszkańców obszarów zurbanizowanych nie ma bezpośredniego dostępu do transportu publicznego. Jednocześnie infrastruktura transportowa ma wpływ na lokalny rozwój i różnice między regionami. Obszary peryferyjne nadal są niedostatecznie dostępne. Dotyczy to w szczególności obszarów na pograniczach poszczególnych województw, względnie w sąsiedztwie granicy państwowej. Wynika to częściowo z faktu, że inwestycje w infrastrukturę drogową niekoniecznie są realizowane w pierwszej kolejności na terytoriach, do których nie jest łatwo dotrzeć drogą. Ponadto, połączenia nowo wybudowanych autostrad i dróg ekspresowych z siecią dróg drugorzędnych nie zawsze są wystarczające, aby zlikwidować izolację obszarów peryferyjnych.

UP wskazuje, iż pomimo wieloletnich działań inwestycyjnych Polski, również województwa lubuskiego, system transportowy nadal ma deficyty w obszarze infrastruktury. Luki występują m.in. w zakresie całej sieci kolejowej oraz drogowej.

UP podaje również, iż nadal w przypadku wielu połączeń kolejowych przewozy pasażerskie nie są atrakcyjną alternatywą dla transportu indywidualnego ze względu na niedostateczną częstotliwość przejazdów i punktualność, niewystarczające zintegrowanie z innymi środkami transportu oraz trudności w pokonaniu tzw. „ostatniej mili” i dotarciu do celu.

Na szczeblu regionalnym dokumentem strategicznym odpowiadającym za kierunek rozwoju transportu będzie regionalny plan transportowy o horyzoncie czasowym do roku 2030 (Regionalny Program Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego z prognozą rozwoju do roku 2030).

Sieć dróg wojewódzkich regionu lubuskiego ma długość ponad 1510,1 km (w zarządzie ZDW – stan na koniec 2020 r.), co stanowi 10% dróg publicznych na terenie województwa. Na koniec 2020 r. sieć dróg wojewódzkich Lubuskiego tworzyło 66 dróg wojewódzkich, o długości od 0,5 km do 100 km²². Na 100 km² powierzchni województwa przypadało 111,9 km²³ dróg publicznych o twardej

²² Wykaz dróg wojewódzkich w administracji Zarządu Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze 31.12.2020

²³ Transport – wyniki działalności w 2019 r. GUS, Warszawa, Szczecin 2020 r.

nawierzchni. Pod względem gęstości sieci dróg publicznych o twardej nawierzchni województwo lubuskie znajdowało się na trzynastym miejscu w kraju. Stan dróg wojewódzkich z każdym rokiem ulega stopniowej poprawie, między innymi dzięki nakładom finansowym pochodzącym z UE. Województwo lubuskie jest stosunkowo dobrze skomunikowanym regionem. Jakość infrastruktury transportowej stale rośnie, niemniej jednak, nowoczesna sieć transportowa w województwie lubuskim dopiero się tworzy i nie stanowi jeszcze spójnej całości. Nadal diagnozuje się znaczne potrzeby w tym zakresie. Szczególnie dotyczy to infrastruktury drogowej co wymaga dalszych nakładów i inwestycji. Obecny stan sieci transportowej nie spełnia wymagań stawianych nowoczesnemu systemowi transportowemu, w tym również brak jest dostosowania sieci drogowej do dopuszczalnego nacisku pojedynczej osi do 11,5 t.

Diagnoza sieci transportowej zawarta w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego do 2030 roku (SRWL) wskazuje, że sieć dróg w regionie jest stosunkowo dobrze rozłożona. Zakończono najważniejsze inwestycje dotyczące autostrady A2 oraz drogi ekspresowej S3. Dla pełnego wykorzystania tych atutów konieczna jest m.in. rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury transportowej. Infrastruktura ta, przyczyni się do rozwoju województwa, a także wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców. Diagnoza strategiczna do SRWL wskazuje, iż jako najpilniejszą inwestycję dotyczącą autostrad należy wskazać przebudowę południowej jezdni drogi A18 Olszyna – Gołnice. W kontekście utrzymania spójności komunikacyjnej, ważne jest lepsze skomunikowanie głównych tras z drogami niższych kategorii oraz z lotniskiem w Babimoście. Ciężar wsparcia w tym celu szczegółowym będzie zatem dotyczył inwestycji w infrastrukturę dróg o charakterze regionalnym, zgodnie ze diagnozowanymi potrzebami. Potrzeby regionu w obszarze budowy, modernizacji czy przebudowy dróg regionalnych, mimo zrealizowania wielu inwestycji, nadal są ogromne. Analizując listę przedsięwzięć ujętych w Programie Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego, należy wskazać, że tylko na liście rezerwowej i warunkowej dokumentu znajduje się ponad 30 inwestycji istotnych dla regionu, które wymagają realizacji. Należy spodziewać się, iż aktualizacja zapotrzebowania uwzględniająca inwentaryzację zrealizowanych projektów w tym obszarze, analizę wąskich gardeł oraz aktualizację SRWL pozwoli ostatecznie określić zakres niezbędnej interwencji przełożonej na konkretne projekty. Dodatkowo KE w raporcie Europejski semestr 2019, wskazuje, iż w 2017 r. Polska nadal pozostawała powyżej średniej UE pod względem liczby ofiar śmiertelnych na milion mieszkańców, w szczególności w przypadku pieszych. Nadmierna prędkość i wymuszanie pierwszeństwa przejazdu znajdują się wśród głównych przyczyn wypadków drogowych ze skutkiem śmiertelnym w Polsce. Komisja wskazuje, iż mimo poczynionych inwestycji poprawiających bezpieczeństwo, niezbędnym jest dalsze prowadzenie działań w tym obszarze. Jak podaje KE w zaleceniach inwestycyjnych dla Polski (CSR), słabo rozwinięty transport publiczny i długi czas dojazdów do miejsc na obszarach miejskich powodują dalsze uzależnienie mieszkańców od transportu indywidualnego, co prowadzi do zatorów komunikacyjnych i dużej liczby wypadków. Niniejsze potrzeby inwestycyjne określono jako priorytetowe w celu wspierania zrównoważonej multimodalnej mobilności w regionie. Koniecznym zatem jest zaplanowanie na poziomie programu regionalnego możliwości realizacji dalszych inwestycji dotyczących zwiększenia udziału transportu publicznego, poprzez przystosowanie infrastruktury drogowej zapewniającej sprawne połączenia oraz zwiększenie bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Niezbędna jest dalsza realizacja wsparcia w zakresie poprawy sieci transportowej poza TEN-T, która posłuży wzrostowi dostępności wewnętrznej regionu oraz zwiększeniu spójności terytorialnej i dostępu do usług publicznych.

Głównym problemem systemu transportowego województwa jest niezadowalający stan dróg kategorii niższej niż drogi krajowe oraz ich niedostateczny poziom bezpieczeństwa. UP podaje, iż szczególnie istotne i wrażliwe społecznie jest zwiększanie bezpieczeństwa ruchu drogowego poprzez dalsze inwestycje w nowoczesną i bezpieczną infrastrukturę drogową. Istotne obciążenie stanowi również zwiększająca się liczba pojazdów i rosnące w związku z tym natężenie ruchu, co ma negatywny wpływ na środowisko, w szczególności w miastach i na ich obszarach funkcjonalnych. Istnieje zatem potrzeba dalszego rozwoju systemu dróg w województwie

Lubuskim poprzez budowę nowych oraz modernizację istniejących dróg, przy czym priorytetem powinny być inwestycje mające powiązanie z siecią TEN-T, z drogami krajowymi oraz poprawiające bezpieczeństwo m.in. poprzez budowę obwodnic i wyprowadzanie ruchu drogowego poza miasta. Istotne znaczenie dla działań w zakresie infrastruktury dla usług transportowych – będzie miało również stworzenie spójnej sieci szkieletowej tras rowerowych w skali województwa oraz wdrożenie standardów infrastruktury rowerowej na poziomie regionalnym. W celu stworzenia kompleksowej sieci tras rowerowych zakłada się tworzenie tras rowerowych wzdłuż modernizowanych lub wybudowanych dróg, tam gdzie będzie uzasadnienie dla przedmiotowych inwestycji. Interwencja w tym obszarze będzie komplementarna do interwencji zaplanowanej w ramach CS (viii) w CP 2. Pozwoli to na wytworzenie sieci szkieletowej, do której będą mogły być dołączane trasy na poziomie lokalnym, zapewniając spójność na poziomie województwa.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

Kluczowe znaczenie w rozwoju infrastruktury drogowej ma:

- budowa i przebudowa dróg wojewódzkich, na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych stanowiących połączenie z systemem dróg krajowych lub siecią TEN-T oraz najważniejszych odcinków dróg w poszczególnych subregionach województwa, które przyczynią się do poprawy bezpieczeństwa (w tym niezmotoryzowanych uczestników ruchu) i przepustowości ruchu na tych drogach,
- budowa obwodnic miast i miejscowości, które przyczynią się do wyprowadzenia z nich ruchu tranzytowego, co w połączeniu z uspokojeniem ruchu i racjonalizacją przekroju na dawnych przebiegach tych dróg doprowadzi do poprawy bezpieczeństwa mieszkańców miast oraz stanu środowiska naturalnego,

W ramach przedmiotowego celu wspierane będą w pierwszej kolejności:

- Inwestycje w transport drogowy poza TEN-T – Drogi o kategorii niższej niż drogi krajowe, w tym obwodnice.

Jako uzupełnienie realizacji przedmiotowego celu szczegółowego nie wyklucza się następujących typów interwencji:

- Integracja różnych form transportu ze szczególnym uwzględnieniem budowy i rozbudowy węzłów przesiadkowych, w tym wiążących komunikację lokalną z siecią pasażerskiego transportu szynowego, a także tworzenia i rozbudowy parkingów, systemów tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych.
- Inwestycje w transport kolejowy poza TEN-T – tabor kolejowy do przewozów o charakterze regionalnym (w sieci TEN-T i poza TEN-T).
- Rozwój infrastruktury lotniskowej - lotniska poza TEN-T – bezpieczeństwo i ochrona środowiska w portach lotniczych.
- Inwestycje w transport śródlądowy poza TEN-T – Inwestycje punktowe w porty/przystanie o charakterze gospodarczym i turystycznym.
- Rozwój pasażerskiego transportu zbiorowego i jego infrastruktury oraz unowocześnienie taboru w celu powiązania obszarów peryferyjnych z lokalnymi/regionalnymi centrami wzrostu (drogowe przewozy subregionalne).
- Wsparcie działań na rzecz taryfowej integracji transportu zbiorowego (systemy typu „wspólny bilet”) – działania realizowane z poziomu regionalnego lub lokalnego.
- Inwestycje na rzecz centrów logistycznych przeładunkowo-spedycyjnych integrujących różne rodzaje transportu.
- Działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa w całym sektorze transportu, w tym również działania edukacyjno-promocyjne oraz wdrażanie rozwiązań egzekwujących przestrzeganie dopuszczalnej prędkości oraz z zakresu infrastruktury niechronionych użytkowników drogi – działania o charakterze regionalnym lub lokalnym, realizowane przez samorządy.

- Cyfryzacja sektora transportu – działania o charakterze regionalnym lub lokalnym.
- Budowa i modernizacja dworców, szczególnie pod kątem ich dostosowania do zasad dostępności dla osób o ograniczonej mobilności, zapewnienia podróży odpowiednich środków bezpieczeństwa i komfortu oraz zapewnienia dostępu do infrastruktury towarzyszącej (np. parkingi dla samochodów i rowerów) – projekty samorządów.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- pozostałe jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT),
- przedsiębiorstwa.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
089	Nowo wybudowane lub rozbudowane drugorzędne połączenia drogowe z siecią drogową i węzłami TEN-T	0%
090	Nowo wybudowane lub rozbudowane inne krajowe, regionalne i lokalne drogi dojazdowe	0%
093	Inne drogi przebudowane lub zmodernizowane (autostrady, drogi krajowe, regionalne lub lokalne)	0%
094	Cyfryzacja transportu: transport drogowy	0%
095	Cyfryzacja transportu, gdy ma częściowo na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych: transport drogowy	40%
098	Inne nowo wybudowane lub rozbudowane linie kolejowe	40%
099	Inne nowo wybudowane lub rozbudowane linie kolejowe – elektryczne/bezemisyjne ²⁴	100%
103	Inne przebudowane lub zmodernizowane linie kolejowe – elektryczne/bezemisyjne ²⁵	100%
102	Inne przebudowane lub zmodernizowane linie kolejowe	40%
104	Cyfryzacja transportu: transport kolejowy	40%
105	Europejski system zarządzania ruchem kolejowym (ERTMS)	40%
106	Tabor kolejowy	0%
107	Bezemisyjny / zasilany energią elektryczną ²⁶ tabor kolejowy	100%
109	Transport multimodalny (poza miastami)	40%
114	Śródlądowe drogi wodne i porty (sieci TEN-T)	0%
116	Śródlądowe drogi wodne i porty (regionalne i lokalne)	0%
119	Cyfryzacja w transporcie: inne rodzaje transportu	0%
120	Cyfryzacja transportu, gdy ma częściowo na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych: inne rodzaje transportu	40%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 44	Długość nowych lub rozbudowanych dróg – poza TEN-T	P	km	Zakres wskaźników do uzupełnienia po

²⁴ Jeżeli cel działania odnosi się do zelektryfikowanych urządzeń przytorowych i powiązanych podsystemów lub jeżeli istnieje plan elektryfikacji lub będzie on gotowy do użytku przez pociągi bezemisyjne w ciągu 10 lat.

²⁵ Dotyczy również pociągów elektryczno-spalinowych

²⁶ Dotyczy również pociągów elektryczno-spalinowych

RCO 46	Długość dróg przebudowanych lub zmodernizowanych – poza TEN-T	P	km	ustaleniu ostatecznego kształtu interwencji – port lotniczy, dworce, porty rzeczne, wsparcie kolejowe (ewentualne dodanie wskaźników specyficznych dla programu).
RCR 55	Roczna liczba użytkowników nowo wybudowanych, przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	R	pasażerokilometr/rok	
RCR 56	Oszczędność czasu dzięki udoskonalonej infrastrukturze drogowej	R	osobodni/rok	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Polityki 4 – Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)

Priorytet 4. Infrastruktura społeczna

Cel Szczegółowy (ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Edukacja i kształcenie na wszystkich poziomach ma ogromne znaczenie dla budowania przewagi konkurencyjnej regionu. Tworzenie szans edukacyjnych w celu przyciągnięcia i zatrzymania młodych ludzi w regionie oraz wsparcia zrównoważonej oferty edukacyjnej między obszarami miejskimi i wiejskimi, z naciskiem na świadczenie wszystkim obywatelom usług publicznych wysokiej jakości. Dodatkowo koniecznym jest wzmocnienie powiązania pomiędzy szkołami wszystkich szczebli, tak aby już od przedszkola promować i uświadamiać dzieciom (i rodzicom) jakie możliwości daje rynek szkół w regionie.

W SOR wskazuje się, iż zrównoważony rozwój społeczny i regionalny zapewnia całemu społeczeństwu wysoką jakość życia. Samorządy regionalne i lokalne, w związku ze swoimi kompetencjami dotyczącymi dostępu do usług publicznych pełnią szczególną rolę w skutecznej realizacji przedsięwzięć o charakterze rozwojowym oraz systematycznej poprawie dostępu do usług publicznych wysokiej jakości, w tym w obszarze edukacji.

Problemy demograficzne w regionie, w tym procesy odpływu mieszkańców mają bezpośrednie przełożenie na sytuację w obszarze edukacji. Dostęp do wysokiej jakości kształcenia podstawowego, zawodowego, ustawicznego, pozwala również wpływać na procesy wyludniania miast i regionu, stąd kontynuacja wsparcia dla tego obszaru jest niezmiernie istotna. Konieczne jest zbudowanie atrakcyjnego systemu edukacji w regionie, który będzie odpowiedzią na jego problemy. Zalety takiego systemu edukacji powinny przyczynić się do związania obywateli z miejscem zamieszkania, już od najmłodszych lat. System ten powinien gwarantować dobre wykształcenie, w tym zawodowe, które pozwoli na zwiększenie szans na rynku pracy i znalezienie atrakcyjnej pracy w regionie po zakończeniu edukacji.

W UP wskazuje się, iż wsparcie w obszarze edukacji koncentrować się powinno na rozwoju infrastruktury edukacyjnej, jako odpowiedzi na potrzeby związane z nowymi wyzwaniami w aspekcie edukacji i kształcenia oraz zapewnienia równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie. Ponadto w dokumencie wskazuje się m.in. na niską jakość bazy techniczno-dydaktycznej szkolnictwa branżowego, w tym przestarzałe zaplecze i wyposażenie pracowni do praktycznej nauki zawodu. Braki w nowoczesnym wyposażeniu przekładają się na ofertę edukacyjną, proces dydaktyczny oraz jakość kształcenia w tych placówkach. Odpowiedzią na ten problem może być stworzenie infrastruktury edukacyjnej zawodowej, która będzie swoimi warunkami zbliżona do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej pod kątem wyposażenia, doposażenia warsztatów, pracowni itp. Zgodnie z UP, w ramach poprawy dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie, ze środków EFRR wspierana będzie, zgodnie ze zdiagnozowanymi regionalnie potrzebami, edukacyjna infrastruktura towarzysząca, w tym infrastruktura sportowa. Działania te będą zintegrowane z działaniami

animacyjnymi wspieranymi w ramach EFS+ skierowanymi do młodzieży szkolnej oraz uzupełniającymi do innych grup wymagających wsparcia

Przeprowadzona Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa lubuskiego (...) pozwala zaobserwować systematyczną poprawę ogólnej sytuacji w obszarze edukacji i wykształcenia w województwie lubuskim. Z drugiej jednak strony uwypukla obszary deficytowe wymagające podjęcia lub prowadzenia dalszej interwencji. Dane statystyczne wskazują, że zwiększa się stopień dostępności do placówek wychowania przedszkolnego na obszarach o niskim poziomie upowszechnienia edukacji przedszkolnej, przede wszystkim dotyczy to obszarów wiejskich, gdzie wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej jest znacznie niższy niż dla miast. Należy jednak mieć na uwadze, że w przypadku edukacji przedszkolnej powszechne jest zjawisko dowożenia dzieci z obszarów wiejskich do placówek znajdujących się na obszarach miejskich (w szczególności kiedy rodzice pracują w mieście). Zatem interwencja w tym obszarze powinna odpowiadać na realne zapotrzebowanie na nowe miejsca w placówkach przedszkolnych.

Diagnoza strategiczna dla SRWL, jak i zalecenia inwestycyjne dla Polski (CSR) określone w sprawozdaniu KE wskazują na niedobór wykwalifikowanej siły roboczej, jako jedną z głównych przeszkód dla rozwoju przedsiębiorstw. Wskazuje to na potrzebę inwestowania w szkolenie istniejącej i potencjalnej siły roboczej oraz wzmocnienia systemu edukacji zawodowej (także w wymiarze infrastrukturalnym i wyposażenia). Niezwykle istotne jest zwrócenie szczególnej uwagi na uczniów z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, w przypadku których odnotowuje się względnie wysoki poziom bezrobocia. W tym zakresie istotne znaczenie może mieć także dalszy rozwój centrów kształcenia praktycznego oraz ustawicznego, pozwalających na uzyskanie nowych lub podwyższenie posiadanych umiejętności i kwalifikacji zawodowych.

Istotnym problemem jest również niewystarczająca ilość szkół/oddziałów szkół specjalnych. Dlatego też koniecznym jest wsparcie tworzenia oddziałów specjalnych dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (służących wyrównywaniu ich szans edukacyjnych) – ze szczególnym uwzględnieniem terytorialnych deficytów.

W kontekście poprawy jakości nauczania, jak i odpowiedzi na wyzwania w zakresie promowania – również na poziomie szkoły – aktywnego życia, niezbędne jest wspieranie odpowiedniej infrastruktury na rzecz rozwoju sprawności fizycznej uczniów szkół wszystkich szczebli edukacji. Wsparcie w obszarze zwiększania aktywności zawodowej osób dorosłych (w wieku 25-64 lata) poprzez promocję kształcenia ustawicznego, wsparcie procesów dostosowywania oferty szkoleniowej do potrzeb zgłaszanych w tym zakresie przez rynek pracy (elastyczne reagowanie na zmiany) musi być kontynuowane w kolejnej perspektywie, ma bowiem ono ogromne znaczenie, szczególnie w kontekście obciążenia demograficznego. Rozwój usług w tym obszarze wymaga wsparcia interwencji w infrastrukturę i wyposażenie.

Wsparcie tego obszaru realizowane ze środków EFRR powinno odbywać się w ścisłej korelacji ze wsparciem EFS, tak aby możliwie najsilniej wzmocnić efekt synergii planowanej interwencji.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Budowa, przebudowa, remont obiektów na potrzeby świadczenia usług wychowania przedszkolnego (przedszkoli lub innych form edukacji przedszkolnej) wraz z niezbędnym wyposażeniem odnoszącym się do zakresu infrastrukturalnego projektu oraz wyposażeniem gwarantującym wysoką jakość kształcenia, w tym zakup sprzętu dydaktycznego.
- Przedsięwzięcia z zakresu wyposażenia w sprzęt specjalistyczny i pomoce dydaktyczne w celu zwiększenia szans na rynku pracy uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych.
- Budowa, przebudowa infrastruktury dydaktycznej, w tym obiektów służących wzmocnianiu sprawności fizycznej uczniów, o ile służą zajęciom dydaktycznym lub wyposażenie w

nowoczesny sprzęt ICT i materiały dydaktyczne dla pracowni w szkołach podstawowych, ponadpodstawowych i specjalnych, prowadzących kształcenie ogólne.

- Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną i szkoleniową szkół, wyższych szkół zawodowych oraz centrów i placówek prowadzących kształcenie zawodowe i ustawiczne, np.: budowa i wyposażenie w bazę dydaktyczną nowych obiektów, a także przebudowa, remont i wyposażenie w bazę dydaktyczną już istniejących obiektów, ukierunkowane na tworzenie i rozwój warsztatów/pracowni kształcenia praktycznego w branżach zgodnych z potrzebami rynku pracy, w tym z inteligentnymi specjalizacjami określonymi w RIS.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- szkoły i placówki (w rozumieniu art. 4 pkt 1 i 14 ustawy Prawo oświatowe) i ich organy prowadzące,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- przedsiębiorstwa (MŚP),
- inne szkoły prowadzące kształcenie zawodowe,
- organizacje pozarządowe.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
121	Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem	0%
122	Infrastruktura na potrzeby szkolnictwa podstawowego i średniego	0%
124	Infrastruktura na potrzeby kształcenia i szkolenia zawodowego oraz edukacji dorosłych	0%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 66	Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach opieki nad dziećmi	P	osoby	
RCO 67	Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych	P	osoby	
PLRO 121	Liczba wspartych przedszkoli	P	Szt.	
PLRO 125	Liczba wspartych szkół	P	Szt.	
RCR 70	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki nad dziećmi	R	użytkownicy/rok	
RCR 71	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych	R	Użytkownicy/rok	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym

między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS nie wyklucza się zastosowania instrumentów terytorialnych. Trwają analizy w tym obszarze.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne

Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne – CS (iv) będzie realizowany, jako komponent CS (iii).

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

W Zaleceniach inwestycyjnych dla Polski wskazuje się, iż ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce ogólnie zmniejszają się, ale wciąż dotyczą, w stosunkowo większym stopniu, pewnych rodzajów gospodarstw domowych i regionów. Utrzymują się też niedociągnięcia w integracji pracowników migrujących. W celu wspierania aktywnego włączenia społecznego, rozwiązania problemu deprivacji materialnej oraz wspierania integracji społeczno-gospodarczej cudzoziemców jako priorytetowe potrzeby inwestycyjne wskazano:

- wsparcie zintegrowanych działań na rzecz aktywnego włączenia – dotarcie do większej liczby osób ze środowisk defaworyzowanych;
- wzmocnienie systemu wsparcia rodziny oraz przyspieszenia procesu deinstytucjonalizacji, w szczególności w odniesieniu do dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej;
- opracowanie i wdrożenie ram integracji cudzoziemców.

Jak wynika z zapisów Sprawozdania krajowego KE – Polska 2019 atrakcyjność polskiego rynku pracy dla migrantów i Polaków powracających z zagranicy będzie mieć duże znaczenie dla przyszłej podaży pracy. Potwierdza to również diagnoza strategiczna dla SRWL. Migranci spoza UE, już obecnie odgrywają ważną rolę na rynku pracy. Napływ tych pracowników może się jednak zmniejszyć, jeśli nie zostaną podjęte działania zwiększające atrakcyjność regionalnego rynku pracy. Dlatego konieczność podejmowania działań w zakresie integracji społeczno-ekonomicznej marginalizowanych społeczności, migrantów i grup w niekorzystnej sytuacji została zdefiniowana jako wyzwanie strategiczne w SRWL 2030: wyzwanie 2: Wysokiej jakości usługi publiczne i włączenie społeczne, w tym integracja społeczna osób wykluczonych oraz imigrantów, oraz szczegółowo opisana w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2021 – 2030.

W obszarze wsparcia usług społecznych, SOR wskazuje się, iż efektywnie realizowane (dostępne, dobrej jakości) usługi publiczne są istotnym czynnikiem regulacji zachowań społecznych i poprawy jakości życia.

UP wskazuje, iż usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej są nadal niedostatecznie rozwinięte. Problemem jest także brak koordynacji oraz brak równego dostępu do wysokiej jakości, przystępnych cenowo usług. Ponadto zwraca uwagę, iż brak równych szans w dostępie do usług publicznych przejawia się w wielu sferach życia społecznego, które są niezbędne dla funkcjonowania każdej jednostki w społeczeństwie. Dodatkowo w UP zwraca się uwagę, iż w zakresie infrastruktury społecznej ze środków EFRR, priorytetem powinno być dopasowanie istniejącej infrastruktury, a w przypadku, gdy zostanie zdiagnozowana taka potrzeba, uzupełnienie jej w celu zwiększenia integracji społeczno-ekonomicznej marginalizowanych społeczności. Z tego powodu zasadne jest umożliwienie wspierania rozwoju infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, w szczególności w zakresie wsparcia mieszkalnictwa wspomaganego oraz przeciwdziałania problemowi bezdomności.

Zgodnie z Zaleceniami inwestycyjnymi dla Polski wskazuje się, iż w Polsce proces deinstytucjonalizacji opieki zastępczej przebiega powoli. Należy zatem w myśl zapisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej realizować założenia wdrożenia daleko idącej deinstytucjonalizacji. W związku z tym konieczne jest wzmocnienie systemu pieczy w zakresie inwestycyjnym, w tym na rzecz

placówek wsparcia dziennego, placówek opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych, czy w zakresie wydatków związanych z usamodzielnieniem.

Ponadto w sprawozdaniu dla Polski w ramach semestru zimowego wskazano, iż opieka długoterminowa nad osobami z niepełnosprawnościami jest słabo rozwinięta. W związku z tym należy również skupić się na wspieraniu dostępności infrastruktury mieszkaniowej i infrastruktury sprzyjającej włączeniu społecznemu dla osób z niepełnosprawnościami / osób z ograniczeniami funkcjonalnymi.

Zakłada się, iż interwencja w ramach tego celu szczegółowego powinna odpowiadać zdefiniowanym potrzebom i obejmować wsparcie infrastruktury mieszkalnictwa oraz infrastruktury społecznej dla włączenia społecznego. Inwestycje na rzecz mieszkalnictwa/infrastruktury dla osób w niekorzystnej sytuacji (m.in. dla osób z niepełnosprawnością, osób uzależnionych, osób wychodzących z narkomanii, osób w kryzysie bezdomności, byłych więźniów) pozwoli na wsparcie dostosowania np. mieszkań socjalnych, schronisk i noclegowni oraz organizację wsparcia zintegrowanego z wykorzystaniem środków EFS. W tym przypadku ważna jest kooperacja dwóch funduszy i kompleksowe wsparcie na rzecz poprawy sytuacji osób wykluczonych. Działania z zakresu rozwoju infrastruktury (finansowane z EFRR) powinny być powiązane z realizacją przedsięwzięć związanych z usługami społecznymi, w tym również wsparciem psychologicznym, doradczym, terapeutycznym. W razie konieczności np. w celu zapewnienia kompleksowości wsparcia osobom w kryzysie bezdomności działania winny obejmować także wsparcie procesu aktywizacji społeczno-zawodowej. Cały proces wsparcia powinien być prowadzony w sposób integralny, tak aby optymalnie i kompleksowo rozwiązać zdiagnozowane problemy tej grupy odbiorców wsparcia.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury ośrodków wsparcia, rodzinnych domów pomocy, placówek wsparcia dziennego, placówek reintegracyjnych, realizujących usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, związanych ze wsparciem pieczy zastępczej, rodzinnej (rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka) i instytucjonalnej (placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjny ośrodek preadopcyjny), noclegowni i domów dla osób w kryzysie bezdomności.
- Rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej, placówek prowadzonych przez inne podmioty zapewniających całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzącym opiekę długoterminową, paliatywną i hospicyjną; ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki programu będą przeznaczone na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi.
- Rozwój infrastruktury zdegradowanych budynków w celu ich adaptacji na mieszkania o charakterze wspomagającym (chronione, treningowe, wspomagane) w powiązaniu z procesem aktywizacji społecznej i zawodowej, skierowane w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, osoby z niepełnosprawnościami, osoby wychodzące z kryzysu bezdomności.
- Rozwój infrastruktury zdegradowanych budynków w celu ich adaptacji na mieszkania socjalne
- Wsparcie infrastruktury społecznej na rzecz integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- organizacje pozarządowe,
- podmioty ekonomii społecznej.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
121	Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem	0%
124	Infrastruktura na potrzeby kształcenia i szkolenia zawodowego oraz edukacji dorosłych	0%
126	Infrastruktura mieszkaniowa (inna niż dla migrantów, uchodźców i osób objętych ochroną międzynarodową lub ubiegających się o nią)	0%
127	Pozostała infrastruktura społeczna przyczyniająca się do włączenia społecznego	0%
128	Infrastruktura zdrowotna	0%
129	Wyposażenie opieki zdrowotnej	0%
130	Aktywa ruchome opieki zdrowotnej	0%
131	Cyfryzacja w opiece zdrowotnej	0%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/ Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 63	Pojemność nowych lub zmodernizowanych tymczasowych ośrodków recepcyjnych	P	Osoby	
RCO 65	Pojemność nowych lub wyremontowanych mieszkań socjalnych	P	osoby	
RCR 66	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych tymczasowych ośrodków recepcyjnych	R	Użytkownicy/rok	
RCR 67	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych	R	Użytkownicy/rok	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i

zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS nie planuje się wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Szczegółowy (v) Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Wsparcie kierowane na inwestycje przyczyniające się do wzmocnienia jakości życia poprzez poprawę zdrowia mieszkańców i zmniejszające nierówności w dostępie do opieki zdrowotnej mają kluczowe znaczenie w wielu wymiarach życia i gospodarki od wzrostu komfortu życia, poprzez aktywność zawodową, społeczną, po przeciwdziałanie zjawiskom demograficznym.

Jak wskazuje KE w raporcie krajowym – Polska 2019 – priorytetami pozostają poprawa skuteczności i koordynacja opieki zdrowotnej.

Natomiast w SOR wskazuje się, iż obok usług społecznych to także podejmowanie działań projakościowych w systemie ochrony zdrowia, które ułatwią dostęp do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług zdrowotnych.

W UP wskazuje się, iż dla poprawy dostępności, skuteczności i odporności systemu ochrony zdrowia wyzwaniem jest dostęp do odpowiedniej infrastruktury ochrony zdrowia, co pozwoli na wyrównywanie różnic w dostępie do opieki zdrowotnej zarówno w układzie terytorialnym, jak też jeśli chodzi o czas oczekiwania na realizację świadczenia zdrowotnego. Ponadto w UP zwraca się uwagę, iż inwestycje w nowoczesną infrastrukturę i sprzęt muszą uwzględniać istniejące deficyty przekładające się na niską jakość i niewystarczającą dostępność świadczeń zdrowotnych, a w konsekwencji niską odporność systemu ochrony zdrowia w zderzeniu z sytuacjami kryzysowymi. Zapisy diagnozy strategicznej dla SRWL mówią, iż dla utrzymania efektywnego systemu opieki zdrowotnej na obszarze województwa niezbędne jest stałe doposażanie jednostek ochrony zdrowia w nowoczesny sprzęt i aparaturę medyczną nowej generacji oraz utrzymanie i rozwój kadry medycznej.

Niezbędne jest kontynuowanie wsparcia ukierunkowanego na wzmacnianie potencjału szpitali o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym przy równoczesnym wzmacnianiu roli POZ i AOS w systemie opieki zdrowotnej.

Opieka zdrowotna powinna być dostosowana do dynamiki długookresowych trendów demograficznych i epidemicznych. Wsparcie powinno dotyczyć projektów poprawiających efektywność funkcjonowania systemu ochrony zdrowia oraz prowadzić do zwiększenia bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa.

Z uwagi na wzrost zachorowań i umieralności na nowotwory złośliwe, wzrasta potrzeba wsparcia opieki onkologicznej. Ponadto diagnozuje się konieczność wzmocnienia opieki geriatrycznej i pediatrycznej w regionie, jako odpowiedź na wyzwania demograficzne. Istotnym obszarem w regionie jest opieka psychiatryczna i konieczność jej dostosowywania do bieżących potrzeb i wymogów społecznych. Istotnym elementem jest także zapewnienie podmiotom leczniczym właściwego zabezpieczenia sprzętowego i infrastrukturalnego w zakresie przeciwdziałania, zapobiegania i walki z chorobami zakaźnymi. Należy zapewnić, aby wsparcie realizowane w CS było powiązane z interwencją zaplanowaną dla wsparcia EFS+ (np. poprzez wsparcie projektów w obszarach istotnych z punktu widzenia interwencji EFS+).

Realizacja wsparcia w przedmiotowym CS będzie wynikała z określonych w regionie potrzeb zidentyfikowanych na poziomie regionalnej strategii ochrony zdrowia oraz będzie wynikała z map potrzeb zdrowotnych. Finansowane będą wyłącznie projekty zgodne z Planem działań w sektorze zdrowia (Plan działań) akceptowanym przez Komitet Sterujący ds. koordynacji EFSI w sektorze zdrowia.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Wsparcie regionalnej bazy szpitalnej (sprzęt, wyposażenie, roboty budowlane)²⁷.
- Wsparcie infrastruktury innych podmiotów leczniczych, w tym m.in. wsparcie infrastruktury podstawowej opieki zdrowotnej oraz ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (sprzęt, wyposażenie, roboty budowlane).

Wsparcie w powyższym zakresie mogą uzyskać wyłącznie podmioty funkcjonujące w publicznym systemie ochrony zdrowia.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- uczelnie medyczne,
- podmioty lecznicze, dla których podmiotem tworzącym lub właścicielem jest JST,
- niepubliczne podmioty lecznicze.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
128	Infrastruktura zdrowotna	0%
129	Wyposażenie opieki zdrowotnej	0%
130	Aktywa ruchome opieki zdrowotnej	0%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 69	Pojemność nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej	P	Osoby/rok	

²⁷ Jednostki dla których organem założycielskim lub prowadzącym nie jest minister lub wojewoda

RCO 70	Pojemność nowych lub zmodernizowanych placówek opieki społecznej (innych niż mieszkania)	P	Osoby/rok	
PLRO 133	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	P	Szt.	
RCR 72	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych elektronicznych usług opieki zdrowotnej	R	Użytkownicy/rok	
RCR 73	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotne	R	Użytkownicy/rok	
RCR 74	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki społecznej	R	Użytkownicy/rok	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS nie planuje się wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Kultura i turystyka oraz ochrona zabytków, to w dalszym ciągu obszary wymagające wsparcia. Potencjały jakie niosą ze sobą mają wielowymiarowy aspekt poczynając od tożsamościowego, społecznego, edukacyjnego, po gospodarczy i wymagają szczególnej uwagi. Kultura to istotny czynnik wpływający na rozwój społeczny, kształtujący tożsamość, świadomość i poszerzający horyzonty. Natomiast turystyka to istotny element rozwoju gospodarczego regionu, wpływający również na atrakcyjność województwa lubuskiego i komfort życia jego mieszkańców. Oba obszary to szansa na rozwój gospodarczy całego województwa, a także możliwość realizacji działań aktywizujących w obrębie włączenia społecznego i innowacyjnych rozwiązań społecznych.

W UP wskazuje się, iż interwencja funduszy europejskich w obszarze kultury i turystyki przyczyni się do odbudowy obu sektorów po okresie przestoju na skutek pandemii COVID-19 i zwiększy ich wpływ na rozwój gospodarczy i spójność społeczną kraju i regionów. Ponadto w dokumencie zwraca się uwagę, iż działalność instytucji kultury postrzegana jest jako silnie integrująca, przeciwdziałająca wykluczeniu społecznemu i mająca wpływ na budowę kompetencji społecznych, medialnych, kreatywnych. Ponadto w UP zwraca się uwagę na bardzo ważną kwestię uwarunkowań, które determinują rodzaj wsparcia, tzn. nierównomierny geograficznie dostęp do oferty kulturalnej oraz ograniczenia w dostępności do obiektów kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami.

Lubuskie cechuje się cennymi zasobami przyrodniczymi oraz unikatowymi zabytkami dziedzictwa kulturowego, które są istotne w działaniach rozwijających działalność turystyczną i kulturalną mieszkańców. Mimo wielu walorów sprzyjających rozwojowi kultury i turystyki, region wg diagnozy sporządzonej na potrzeby przygotowania Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030, ma niewystarczająco rozbudowaną infrastrukturę, przez co nie jest możliwe osiągnięcie odpowiedniej masy krytycznej, pozwalającej na udział przedmiotowych obszarów we wzroście gospodarczym regionu. Stąd też na poziomie SRWL 2030, wśród wyzwań definiuje się również Wyzwanie 2. *Wysokiej jakości usługi publiczne i włączenie społeczne*, a w nim: rozwój infrastruktury i usług kulturalnych oraz popularyzacja dziedzictwa kulturowego i efektywniejsze wykorzystanie go w ramach rozwoju turystyki kulturowej.

W ślad za tym wyzwaniem SRWL definiuje Cel operacyjny 1.6: Rozwój potencjału turystycznego, który szeroko obejmuje temat kultury i turystyki, w kontekście aktywnej integracji mieszkańców, gospodarki, uatrakcyjnienia regionu dla odwiedzających region i chcących zamieszkać w Lubuskiem oraz Cel operacyjny 2.4 Zapewnienie bogatej oferty kulturalnej oraz ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego w kontekście podniesienia jakości życia mieszkańców.

UP także wskazuje, iż wyzwaniem w obszarze kultury, turystyki i ochrony zabytków jest poprawa ich stanu, tak aby mogły realizować cele społeczne i gospodarcze w regionach. Takie działania przełożą się na poprawę wskaźników ekonomicznych i zrównoważony rozwój gospodarczy województwa. Ponadto, korzyścią wynikającą z realizacji działań w ramach kultury i turystyki będzie zwiększenie spójności społecznej oraz rozwój lokalnych społeczności.

Podejmowane działania mają służyć tworzeniu warunków sprzyjających otwartemu, nieograniczonemu, integracyjnemu i świadomemu uczestnictwu w kulturze, kształtującemu postawy ważne dla rozwoju mieszkańców regionu oraz odwiedzających placówki kultury.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Zachowanie i modernizacja obiektów dziedzictwa kulturowego;
- Konserwacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych muzealiów, starodruków, księgozbiorów, materiałów bibliotecznych, archiwalnych i zbiorów audiowizualnych (w tym filmowych) oraz ich ochrona i digitalizacja.
- Rozwój infrastruktury kultury.

- Rozwój infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej (m.in. szkoły artystyczne, teatry, zespoły artystyczne, galerie, biblioteki, centra kultury, muzea) – wspieranie zaplecza dla utrzymania niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz rzemiosła i dawnych zawodów) – podmioty prowadzone lub nadzorowane na szczeblu regionalnym.
- Rozwój turystycznych szlaków tematycznych i produktów turystycznych (odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych regionu).
- Projekty dotyczące nowych i innowacyjnych produktów w dziedzinie kultury i turystyki, wynikające ze współpracy uczelni i szkół artystycznych i instytucji sektora kultury z przedsiębiorstwami i klastrami przemysłów kreatywnych.

Elementem powyżej opisanych typów interwencji mogą być działania dotyczące ułatwienia dostępu do zabytków, instytucji kultury oraz szlaków turystycznych, w tym dostosowanie ww. obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- podmioty prowadzone lub nadzorowane na poziomie regionalnym,
- Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT).

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
165	Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych	0%
166	Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	0%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 77	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	P	Szt.	
RCR 77	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	R	Odwiedzający/rok	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny

w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa.

W ramach realizacji CS nie planuje się wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Polityki 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (Europejski Fundusz Społeczny)

Priorytet 5. Wsparcie obywateli – rynek pracy

Cel Szczegółowy (a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Kluczowym problemem hamującym rozwój kapitału ludzkiego na poziomie społecznym i gospodarczym jest utrudniony dostęp do rynku pracy, stąd konieczne jest podejmowanie szeregu kompleksowych działań zmierzających do niwelowania tego zjawiska oraz łagodzenia jego skutków. Komisja Europejska w *Sprawozdaniu krajowym – Polska 2019* wskazuje, iż ogólna sytuacja polskiego rynku pracy jest dobra, jednakże przejście na gospodarkę opartą na wiedzy stwarza istotne wyzwania w zakresie rozwoju umiejętności, uczenia się dorosłych i zwiększania podaży pracy. Realizacja niniejszego celu szczegółowego ma wzmocnić rynek pracy poprzez poprawę dostępu do zatrudnienia. Diagnoza strategiczna dla SRWL wskazuje, iż w przeciągu kilku ostatnich lat zmieniła się sytuacja na rynku pracy. Rynek pracodawcy przekształcił się w rynek pracownika, a lubuska gospodarka, podobnie jak w całym kraju, odczuła brak rąk do pracy (według wyników BAEL nastąpił wzrost wskaźnika zatrudnienia ludności w wieku 15-64 lata z 57,1% w 2012 r. do 67,1% w 2019 r., nadal jednak udział pracujących w wieku 15-64 lata był niższy niż średnia w kraju i wynosił 68,2% w 2019 r.). W latach 2014-2019 nastąpił spadek osób bezrobotnych. Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec 2019 r. wyniosła 4,9% (średnia krajowa dla tego okresu to 5,2%), natomiast liczba zarejestrowanych bezrobotnych 18,5 tys. W przypadku województwa lubuskiego występuje zróżnicowanie skali bezrobocia w powiatach. Zgodnie z danymi zawartymi w diagnozie dla SRWL w 2019 r. najniższa stopa bezrobocia rejestrowanego występowała w Gorzowie Wielkopolskim - 2,2% oraz w Zielonej Górze i powiecie słubickim 2,4%. Najgorszą sytuację odnotowuje się w powiatach strzelecko-drezdeneckim (9,8%) i międzyrzeckim (9,4%) oraz w powiecie żagańskim (8,6%) i krośnieńskim (8,0%).

Najprawdopodobniej, w związku z wystąpieniem pandemii COVID-19 sytuacja w obszarze rynku pracy ulegnie pogorszeniu. Zgodnie z danymi dotyczącymi stopy bezrobocia nastąpił jej wzrost do poziomu 6,2% (w skali kraju również 6,2%), natomiast liczba zarejestrowanych bezrobotnych wzrosła do ok. 23,6 tys. Ponadto najnowsze prognozy przewidują dalszy wzrost bezrobocia wynikający z czwartej i kolejnych fal COVID-19.

Poza wyraźną rozpiętością skali bezrobocia w powiatach, istotnym czynnikiem są problemy strukturalne przejawiające się wysokimi udziałami poszczególnych grup w strukturze bezrobocia, w tym tych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób długotrwale bezrobotnych, kobiet, osób o niskich kwalifikacjach, osób młodych i po 50 roku życia. W przypadku osób długotrwale bezrobotnych (pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok) ich liczba w 2020 r. wynosiła ponad 7 tys., co było wzrostem w stosunku do 2019 r., gdzie stanowili oni ponad 5,5 tys. Podobną sytuację odnotowujemy w przypadku kobiet, gdzie ich liczba wśród osób bezrobotnych malała w latach 2012-2019 (z poziomu 31,6 tys. do 10,8 tys.), jednak w 2020 r. ich udział w liczbie bezrobotnych uległ zwiększeniu do poziomu 13,4 tys. Osoby młode stanowią jedną z najliczniejszych grup wśród osób bezrobotnych. O ile procentowy udział osób młodych w stosunku do ogółu

bezrobotnych utrzymuje się na zbliżonym poziomie (ok. 25%), o tyle od końca grudnia 2019 r. do końca lutego 2021 r. nastąpił wzrost liczby tych osób z 4 688 do 6 181. Na przestrzeni ostatnich lat sytuacja osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia nie uległa znaczącej poprawie. Wciąż osoby starsze stanowią wysoki odsetek wśród osób bezrobotnych w woj. lubuskim. W 2017 r. było to 29%, w 2018 – 28,7%, a na koniec 2019 r. – 28,5%. O ile procentowy udział osób starszych w stosunku do ogółu bezrobotnych zmniejszył się o ok. 2 pp. i wynosi obecnie 25,9%, o tyle nastąpił znaczny wzrost liczbowy z 5 276 osób w grudniu 2019 r. do 6 411 osób w lutym 2021 r.

Szczególną grupę osób bezrobotnych stanowią osoby o niskich kwalifikacjach oraz bez doświadczenia zawodowego. Uwagę zwrócić należy głównie na osoby nieposiadające kwalifikacji do wykonywania jakiegokolwiek zawodu, tzn. takie, które nie mogą poświadczyć swoich umiejętności dyplomem, świadectwem lub zaświadczeniem do wykonywania zawodu, wystawionym przez uprawnioną instytucję. W latach 2017-2019 osoby te stanowiły ok. 32% ogółu bezrobotnych. W ostatnim czasie ich i tak już zła sytuacja uległa dalszemu pogorszeniu, na co znaczny wpływ miała sytuacja epidemiczna w kraju wywołana koronawirusem. Utrudniony dostęp do tradycyjnych form szkoleniowych oraz możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego, a także znaczne ograniczenia w walidacji posiadanych już umiejętności, przyczyniły się do wzrostu liczby osób bezrobotnych o niskich kwalifikacjach z 5 848 na koniec 2019 r., do 7 884 w lutym 2021 r.

Opisany powyżej poziom aktywności zawodowej mieszkańców woj. lubuskiego, a także negatywne skutki jego niskiego poziomu oraz konieczność zwiększenia podaży pracy wskazują na potrzebę kontynuowania wsparcia na rzecz osób pozostających bez pracy. Jest to szczególnie istotne biorąc pod uwagę wyniki *Diagnozy społeczno-gospodarczej woj. Lubuskiego* (opracowanie z kwietnia 2019 r.), zgodnie z którymi do najistotniejszych wyzwań należy reagowanie na zmiany sytuacji na rynku pracy, wynikające z niżu demograficznego, migracji oraz starzenia się społeczeństwa. Ponadto, zgodnie z zapisami SRWL, lubuski rynek pracy wymaga działań na rzecz poprawy zasobu miejsc pracy oraz zwiększenia aktywności zawodowej i zapewnienia wykwalifikowanych kadr poprzez podnoszenie kwalifikacji osób pracujących i poszukujących pracy. Dodatkowym wyzwaniem w obszarze rynku pracy będzie niwelowanie skutków gospodarczych pandemii wirusa Sars-Cov-2.

Walka z bezrobociem jest jednym z najważniejszych priorytetów Unii Europejskiej. Dlatego też jednym z kluczowych zadań programu jest zaspokojenie potrzeby rozwijania umiejętności i jednocześnie sprostanie wyzwaniom społecznym i wyzwaniom w dziedzinie zatrudnienia zwłaszcza w okresie po pandemii COVID-19. W jej wyniku stopa bezrobocia i wskaźnik bierności zawodowej w UE zdecydowanie wzrosły, a miliony ludzi straciło pracę dotkliwie odczuwając negatywne skutki kryzysu. Ważne jest więc wsparcie doskonalenia umiejętności i kompetencji potrzebnych do znalezienia pracy na ciągle zmieniającym się rynku pracy, a także zapewnienie większego dostępu do stabilnego zatrudnienia.

Wsparcia wymagają nie tylko osoby niepracujące. Należy skierować je również do osób pracujących, które chcą poprawić swoją sytuację na rynku pracy. Kompleksowe wsparcie obejmuje instrumenty i usługi rynku pracy i inne indywidualnie dobrane według potrzeb danej osoby działania uzupełniające, przyczyniające się do skutecznej aktywizacji zawodowej i/lub poprawy sytuacji zawodowej na rynku pracy i dające szansę osiągnięcia konkretnych korzyści:

- zdobycia doświadczenia zawodowego u pracodawcy;
- nabycia kompetencji i kwalifikacji zawodowych, w tym tzw. kompetencji miękkich i społecznych (np. samodzielność, umiejętność organizacji pracy i radzenia sobie w trudnych sytuacjach, efektywna komunikacja, współpraca, asertywność itp.);
- długofalowej poprawy sytuacji osoby na rynku pracy i wzmocnienia jej szans atrakcyjnej kariery.

Każda z osób z grupy docelowej (ubodzy pracujący czy też osoby pracujące na umowach krótkoterminowych bądź cywilno-prawnych, osoby odchodzące z rolnictwa) różni się w swojej

charakterystyce choćby ze względu na aktywność na rynku pracy, doświadczenie, czy wykształcenie. Ważne będzie więc rozróżnienie i bardziej zindywidualizowane i ukierunkowane podejście do wszystkich wspieranych grup, dzięki któremu wszyscy zostaną wyposażeni nie tylko w nowe umiejętności, ale też w informacje o tym, jak budować swoją karierę i jak funkcjonuje współczesny rynek pracy.

Na szczególną uwagę zasługują także osoby młode w wieku od 15 do 29 r.ż. w tym w szczególności osoby bez pracy, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu (tzw. młodzież NEET). Jednym z kluczowych wyzwań w obszarze rynku pracy jest wspieranie osób młodych, już na samym starcie ich kariery zawodowej. Młody wiek, wiąże się z brakiem wystarczającego doświadczenia zawodowego, co utrudnia tym osobom wejście na rynek pracy i odnalezienie na nim stabilnego zatrudnienia. Realizacja wsparcia na rzecz osób młodych uwzględni wymagania *Gwarancji dla młodzieży*.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Kompleksowa aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy, zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy, w tym dotacje na samozatrudnienie.
- Realizacja działań na rzecz osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, umowach cywilno-prawnych, ubogich pracujących i osób odchodzących z rolnictwa, celem przeciwdziałania segmentacji rynku pracy, oraz kompleksowa aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy, niezarejestrowanych w urzędzie pracy.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

Beneficjenci:

- publiczne służby zatrudnienia,
- Ochotnicze Hufce Pracy,
- agencje zatrudnienia,
- instytucje szkoleniowe,
- instytucje dialogu społecznego na rynku pracy: związki zawodowe lub organizacje związków zawodowych, organizacje pracodawców, organizacje bezrobotnych, organizacje pozarządowe,
- mikro, małe, średnie i duże przedsiębiorstwa,
- uczelnie i szkoły wyższe,
- Instytucje Otoczenia Biznesu (IOB),
- podmioty ekonomii społecznej.

Grupa docelowa:

- osoby pozostające bez pracy, w szczególności: osoby młode do 29 roku życia (w tym NEET), osoby długotrwale bezrobotne, kobiety, osoby o niskich kwalifikacjach i kompetencjach, osoby w wieku 50 lat i więcej, osoby z niepełnosprawnością;
- ubodzy pracujący, osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych, osoby pracujące na podstawie umów cywilno-prawnych;
- osoby odchodzące z rolnictwa.

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
134	Działania na rzecz poprawy dostępu do zatrudnienia	0%
135	Działania na rzecz promowania dostępu do zatrudnienia osób długotrwale bezrobotnych	0%
136	Wsparcie szczególne na rzecz zatrudnienia ludzi młodych i integracji społeczno-gospodarczej ludzi młodych	0%
137	Wsparcie na rzecz samozatrudnienia i zakładania działalności gospodarczej typu start-up	0%

Nazwa wskaźnika produktu	Jednostka miary	Nazwa wskaźnika rezultatu	Jednostka miary
Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	osoby	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby
Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w Programie	osoby	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	osoby
Liczba osób w wieku 18-29 lat objętych wsparciem w programie	osoby	Liczba osób, które podjęły kształcenie lub szkolenie po opuszczeniu programu	osoby
Liczba osób w wieku 55 lat i więcej objętych wsparciem w programie	osoby	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, 6 miesięcy po opuszczeniu programu	osoby
Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	osoby	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu	
Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, objętych wsparciem w programie	osoby		
Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	osoby		

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja będzie realizowana na obszarze całego województwa, aktualnie nie została podjęta decyzja dotycząca wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Trwają analizy w tym obszarze.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Szczegółowy (d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

KE w sprawozdaniu semestru zimowego dla Polski wskazała, iż należy wzmocnić system wspierania podnoszenia i zmiany kwalifikacji, w tym dla pracowników z zagranicy. Jest to kluczowe zarówno w kontekście szybko postępujących zmian w gospodarce, jak i samego rynku pracy.

Dynamiczna sytuacja gospodarcza (w tym zmiany wynikające z kryzysu epidemicznego), konieczność dostosowywania umiejętności i kompetencji do nowości i innowacji pojawiających się w danych branżach oraz nastawienie pracodawców i pracowników na rozwój determinują konieczność promowania wśród ww. grup działań skoncentrowanych na zwiększanie kompetencji i kwalifikacji. Ma to kluczowy wpływ na sytuację rynku pracy w regionie, ponieważ w województwie lubuskim to sektor MŚP znacznie kształtuje wskaźnik zatrudnienia. Procesy adaptacyjne w przedsiębiorstwach wiążą się bezpośrednio z koniecznością ciągłej aktualizacji, podnoszenia i zmiany kwalifikacji oraz umiejętności pracowników. Dla właściwego efektu wsparcia, tj. poprawy jakości kadr konieczna jest odpowiedź na potrzeby i trendy rynku pracy. Bardzo dobrym rozwiązaniem w omawianym obszarze wsparcia będzie zastosowanie systemu popytowego skierowanego do pracodawców i pracowników.

Jednocześnie, mając na uwadze stałe zapotrzebowanie na usługi zdrowotne wśród osób pracujących i powracających na rynek pracy, region stoi przed wyzwaniem, jakim jest zapewnienie dostępności do tych usług. Stąd w ramach celu szczegółowego założono wspieranie działań w zakresie profilaktyki zdrowotnej oraz wczesną diagnostykę i specjalistyczne leczenie chorób mających największy wpływ na aktywność zawodową (w szczególności chorób nowotworowych oraz chorób układu krążenia). Profilaktyka jest jednym z podstawowych działań warunkujących zdrowsze życie zawodowe – zmniejsza ryzyko wystąpienia choroby, a w przypadku wystąpienia – wczesne jej rozpoznanie i szybkie podjęcie leczenia. Ponadto ważną kwestią, pozwalającą przeciwdziałać skróceniu aktywności zawodowej jest zwiększenie dostępności do usług rehabilitacyjnych dla osób aktywnych zawodowo. W tym zakresie istotne jest stworzenie odpowiedniego zabezpieczenia zdrowotnego, m.in. poprzez zapewnienie warunków sprzyjających poprawie i utrzymaniu dobrego stanu zdrowia osób aktywnych zawodowo. Aby zredukować niekorzystne zjawiska z tym związane, planuje się wdrożenie programów

kierowanych do osób zagrożonych przerwaniem aktywności zawodowej ze względów zdrowotnych. Ponadto wspierane będą działania w zakresie rehabilitacji zdrowotnej, ułatwiające powrót rekonwalescentów na rynek pracy.

Utrzymanie funkcjonowania osób na rynku pracy i przedłużenie ich aktywności zawodowej wymaga szeregu działań na rzecz wspierania zdrowia i aktywności zarówno w miejscu pracy, jak i poza nim. W tym celu powinny być prowadzone zarówno programy wsparcia psychologicznego, które zmniejszałyby ryzyko m.in. wypalenia zawodowego czy depresji, jak i działania na rzecz aktywności fizycznej osób pracujących. Pozwolą one na zmniejszenie ryzyka występowania chorób zawodowych oraz pozwolą uniknąć wczesnego odchodzenia z rynku pracy.

Działania realizowane w obszarze dobrze przystosowanego środowiska pracy, w tym CS obejmą m.in.: przygotowanie i wdrożenie programów:

1. ułatwiających powroty do pracy i utrzymanie zatrudnienia,
2. minimalizujących zdrowotne czynniki ryzyka w miejscu pracy.

W ramach realizacji programów planuje się następujące formy wsparcia:

1. przekwalifikujące dla osób pracujących w trudnych warunkach lub długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie,
2. ergonomię miejsca pracy oraz działania mające na celu eliminowanie ryzyka utraty zdrowia przez pracownika (m.in. dodatkowe pakiety badań wykraczające poza minimalny zakres badań okresowych, działania na rzecz walki ze stresem, konsultacje psychologiczne dla pracowników, doposażanie/wyposażanie stanowisk pracy w zakresie ergonomii, wsparcie w aktywności fizycznej pracowników poza miejscem pracy),
3. rehabilitację medyczną ułatwiającą powrót rekonwalescentów na rynek pracy oraz zapobiegającą przedwczesnemu kończeniu kariery zawodowej,
4. wdrażanie regionalnych programów zdrowotnych w zakresie profilaktyki zdrowotnej oraz wczesnej diagnostyki i specjalistycznego leczenia chorób mających największy wpływ na aktywność zawodową.

Dostosowywanie się do zmian wiąże się również z potrzebą adaptacji do nowych warunków społeczno-gospodarczych. Dlatego niezwykle istotne, z punktu widzenia niskiego poziomu znajomości tematu wśród pracodawców, wydaje się rozpowszechnienie zastosowania elastycznych form zatrudnienia i rozpowszechnienie zastosowania elastycznych form organizacji i zarządzania czasem pracy. Przykładowo niższe wskaźniki zatrudnienia kobiet związane są często z napotykaniami barier w postaci nieelastycznego czasu pracy, co przy opiece nad dziećmi lub osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (np. osoby z niepełnosprawnością czy starsi członkowie rodziny) wiąże się z ich nieaktywnością na rynku pracy. Zgodnie z dokumentem *Sprawozdanie krajowe – Polska 2020* w 2018 r. utrzymywała się wysoka różnica w poziomie aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn – 14,4 punktu procentowego. Jednocześnie, jak zauważyli autorzy dokumentu, od 2015 r. rośnie wskaźnik bierności zawodowej kobiet w związku z opieką nad dziećmi lub niesamodzielnymi osobami dorosłymi. W 2018 r. osiągnął poziom 6,7% wszystkich kobiet w grupie wiekowej 15-64 lat, czyli o 2 punkty procentowe wyższy od średniej UE.

Ponadto pandemia COVID-19 uwiaryściła kolejne wyzwanie, którym jest potrzeba zwiększenia umiejętności wykorzystywania nowych technologii podczas wykonywania pracy zdalnej. Wg raportu badawczego *Student w pracy 2019* studenci częściej pracują poza swoją branżą niż w niej, co może oznaczać, że nie są to kierunkowe, obowiązkowe praktyki lub staż, a zwykła chęć podjęcia pracy zarobkowej. Ponad 80% ankietowanych pracowało dotychczas w miejscu niezwiązanym ze swoim wykształceniem, a odsetek o 20 p.p. mniejszy – w miejscu związanym z ich branżą. Studenci studiów niestacjonarnych częściej podejmowali pracę. Elastyczne godziny pracy (np. możliwość dopasowania do zajęć na uczelni) są drugim, po poziomie wynagrodzenia, wskazywanym przez studentów czynnikiem, na który zwracają uwagę podczas poszukiwania pracy, w tym praktyk lub stażu. Wsparcie dla grupy studentów w postaci uelastycznienia czasu pracy dałoby możliwość szybszej kariery zawodowej, rozwoju zawodowego jak i osobistego. W dużej mierze elastyczność ta

więzałyby się z możliwością godzenia życia osobistego z zawodowym. Dzięki temu mogliby wykonywać pracę w preferowanym przez siebie miejscu i czasie. Pozwoliłoby to na bardziej efektywne dla pracownika dysponowanie czasem i dopasowaniem czasu pracy do potrzeb prywatnych – studiów. Mogłoby to mieć ogromne znaczenie dla szybszego wejścia na rynek pracy i dać możliwość utrzymania przez pracownika pracy. Część branż/ firm stosuje zadaniowy system pracy, co idealnie wpisywałoby się w formę organizacji pracy dla potencjalnych studentów.

W związku z przygranicznym położeniem regionu planuje się realizację projektów o charakterze transgranicznym.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Wiedza i kompetencje pracownika (podnoszenie, dostosowywanie do wymogów, zmiana kompetencji pracownika, jako narzędzie adaptacyjności przedsiębiorstwa).
- Wsparcie pracodawców we wprowadzaniu elastycznych form zatrudnienia, w tym pracy zdalnej.
- Kompetentna kadra zarządzająca (wsparcie skierowane do przedsiębiorców), którego celem jest optymalizacja procesów zarządzania oraz budowa strategii wspierających rozwój przedsiębiorstw).
- Zdrowy pracownik (badania profilaktyczne, badania, badania, ergonomia miejsca pracy, programy rehabilitacji osób aktywnych zawodowo, programy aktywizacji fizycznej, wsparcie psychologiczne), w tym m.in. regionalne programy zdrowotne (profilaktyka chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu).
- Outplacement dla pracowników zagrożonych zwolnieniem, przewidzianych do zwolnienia lub zwolnionych z przyczyn nie dotyczących pracownika).
- Działania wspierające rehabilitację umożliwiającą powrót do pracy.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

Beneficjenci:

- przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia, w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- związki zawodowe,
- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów,
- instytucje rynku pracy,
- instytucje otoczenia biznesu,
- podmioty ekonomii społecznej,
- podmioty działające w obszarze rynku pracy,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST,
- organizacje pozarządowe,
- instytucje lub podmioty działające w obszarze ochrony zdrowia (w tym podmioty lecznicze).

Grupy docelowe:

- przedsiębiorstwa,
- pracownicy,
- osoby odchodzące z rolnictwa,
- osoby w wieku aktywności zawodowej kwalifikujące się do profilaktyki leczenia lub rehabilitacji medycznej, w tym zwłaszcza osoby pracujące w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie,
- pracodawcy w zakresie programów, ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy.

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
140	Wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów na rynku pracy	0%
144	Działania na rzecz zdrowego i dostosowanego środowiska pracy uwzględniające zagrożenia dla zdrowia i obejmujące m.in. promocję aktywności fizycznej	0%
146	Wsparcie na rzecz przystosowywania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	0%
147	Działania zachęcające do aktywnego starzenia się w dobrym zdrowiu	0%

Nazwa wskaźnika produktu	Jednostka miary	Nazwa wskaźnika rezultatu	Jednostka miary
Liczba osób objętych programem polityki zdrowotnej	osoby	Liczba osób, które dzięki wsparciu w obszarze zdrowia podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie	osoby
Liczba wdrożonych programów polityki zdrowotnej	sztuki	Liczba pracowników, którzy uzyskali kwalifikacje w wyniku uczestnictwa w usłudze rozwojowej	osoby
Liczba mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (w tym spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych) objętych usługami rozwojowymi	przedsiębiorstwa	Liczba osób, które w wyniku realizacji wsparcia z zakresu outplacementu/adaptacji środowiska pracy/elastycznych form zatrudnienia podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie	osoby
Liczba dużych przedsiębiorstw objętych usługami rozwojowymi	przedsiębiorstwa	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (długoterminowy)	osoby
Liczba podmiotów innych niż przedsiębiorstwa objętych usługami rozwojowymi	podmiot		
Liczba pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (w tym spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych) objętych usługą rozwojową	osoby		
Liczba pracowników dużych przedsiębiorstw objętych usługą rozwojową	osoby		
Liczba osób objętych wsparciem z zakresu outplacementu	osoby		
Liczba pracodawców objętych wsparciem w zakresie elastycznych form zatrudnienia, adaptacji środowiska pracy do szczególnych potrzeb pracowników	podmiot		

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i

ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja będzie realizowana na obszarze całego województwa, aktualnie nie została podjęta decyzja dotycząca wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Trwają analizy w tym obszarze..

Do uzupełnienia w dalszym etapie prac nad programem

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Priorytet 5. Wsparcie obywateli – edukacja

Cel Szczegółowy (f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Wiedza stanowi niezbędny czynnik do rozwoju kapitału ludzkiego i gospodarczego. W *Sprawozdaniu krajowym – Polska 2019*, KE wskazuje, iż pomimo dobrych wyników w zakresie części wskaźników kształcenia, nadal utrzymują się duże wyzwania dotyczące jakości i wyników polskiego systemu kształcenia i szkolenia. Problemem w dalszym ciągu jest uczestnictwo dzieci w wieku czterech lat i starszych w edukacji przedszkolnej. Jak wskazała KE w *Sprawozdaniu krajowym – Polska 2020* pomimo prawa dzieci w wieku 3-5 lat do edukacji przedszkolnej nie wszystkie z nich mogły zostać przyjęte do placówek edukacji i opieki. Problem dotyczy głównie obszarów wiejskich, na których zgodnie z danymi GUS w 2018r. oferowano jedynie 67% potrzebnych miejsc w tej grupie wiekowej. Wśród województw, w których odnotowano najniższe wskaźniki uczestnictwa na obszarach wiejskich znalazło się województwo lubuskie (52%). KE wskazała również, iż odsetek osób wcześniej kończących naukę²⁸ w województwie lubuskim odbiega od średniej dla Polski, która w 2018 r. wyniosła 4,8%, a znajduje się bliżej średniej unijnej – 10,6%.

²⁸ W UE za osoby wcześniej kończące naukę uznaje się młodych ludzi, którzy zaprzestali edukacji, mając najwyżej wykształcenie średnie I stopnia (ISCED 2) lub niższe i nie uczestniczą w dalszym kształceniu ani szkoleniu

Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa lubuskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego szeroko podnosi kwestie związane z edukacją, jej jakością i dostępnością. W dokumencie wskazano również między innymi na nierównomierne rozmieszczenie placówek przedszkolnych, potrzeby dotyczące podnoszenia kompetencji i umiejętności kadry nauczycielskiej, niedopasowanie do wymogów rynku kierunków kształcenia zawodowego, czy zbyt mały nacisk na wzmacnianie kompetencji miękkich u uczniów na każdym poziomie kształcenia.

Celem dla tego obszaru jest wspieranie dostępności i możliwości ukończenia dobrej jakości kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach edukacji zaczynającej się od wychowania przedszkolnego. Zapewnienie zwiększenia liczby miejsc w edukacji przedszkolnej i podniesienie kompetencji uczniów w przedszkolach umożliwi rodzicom, a szczególnie matkom, powrót na rynek pracy. Do istotnych barier w rozwoju wychowania przedszkolnego zaliczyć można nierównomierną sieć placówek wychowania przedszkolnego w województwie. Szczególnie ważne jest wyrównanie dysproporcji w dostępności do przedszkoli pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi z uwzględnieniem nowych trendów rozwoju gospodarczego obszarów miejskich, stanowiących miejsce pracy rodziców zamieszkujących obszary wiejskie a zainteresowanych posyłaniem dzieci w wieku przedszkolnym do przedszkoli w miastach, w których posiadają miejsca pracy. Edukacja przedszkolna stanowi podstawę dalszego kształcenia, a dobry start szkolny decyduje o dalszych losach edukacyjnych człowieka. W okresie wczesnego dzieciństwa możliwości rozwojowe dzieci są największe. Dotyczy to w szczególności sposobu dzieci z niepełnosprawnościami, u których możliwe wczesna edukacja przedszkolna ma znaczenie rehabilitacyjne oraz zapobiega wykluczeniu społecznemu rodziny, umożliwiając rodzicom, zwłaszcza matkom, aktywność zawodową i pełnienie innych ról społecznych. Ponadto, wiek przedszkolny jest tym momentem, kiedy najskuteczniej i najłatwiej jest niwelować różnice wynikające z wpływu środowiska rodzinnego.

Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych i przekrojowych oraz właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, na etapie szkoły podstawowej i ponadpodstawowej oraz poprawa jakości i dostępności edukacji w regionie ma zwiększyć szanse na zatrudnienie przyszłych absolwentów lubuskich szkół. Niezwykle ważne jest podjęcie działań zmierzających do wyrównywania i stałego podnoszenia poziomu kształcenia już na etapie szkoły podstawowej i nauczania w szkołach ponadpodstawowych, jak również wzmacnianie potencjału szczególnie uzdolnionych uczniów poprzez ich wspieranie np. w formie stypendiów. Wsparcie powinno dać podstawę do dalszego rozwijania umiejętności zgodnie z predyspozycjami uczniów oraz pozwalać na względnie łatwą możliwość nabywania nowych kwalifikacji już po zakończeniu etapu edukacji formalnej. Dodatkowo uczniowie dwóch ostatnich klas szkoły podstawowej powinni być objęci doradztwem zawodowym, tak aby wybór szkoły ponadpodstawowej odpowiadał preferencjom ucznia, jego predyspozycjom i zapotrzebowaniu rynku pracy. Organizacja zajęć w zakresie poradnictwa zawodowego i edukacyjnego, już na tym etapie kształcenia, pomoże w odnalezieniu swojego miejsca na rynku pracy, które będzie w przyszłości dawało im satysfakcję zawodową. Problemem szkół w regionie są również braki w zakresie wyposażenia w nowoczesne pomoce dydaktyczne, wykorzystywane w procesie dydaktycznym do prowadzenia zajęć mających na celu podniesienie wszystkich kompetencji kluczowych nabywanych przez uczniów.

Kolejnym wyzwaniem jest wzmocnienie społecznej i wychowawczej funkcji placówek oświatowych, także w kontekście problemów wychowawczych czy trudności w nauce powstałych w wyniku

zawodowym. Jednocześnie w czasie, w którym można byłoby nadrobić skutki takiej decyzji, tj. w wieku 18–24 lat nie uczestniczą w dalszym kształceniu ani szkoleniu zawodowym.

pandemii COVID–19. Wsparcia wymaga budowanie kompetencji wychowawczych i psychologicznych kadr oświatowych. Zaangażowanie szkoły w pomoc psychologiczną jest istotne ze względu na długotrwałą pracę zdalną nie sprzyjającą kontaktom z grupami rówieśniczymi, ale także z uwagi na stres i napięcie, jakie towarzyszą dzieciom i młodzieży z powodu szybkości zmian zachodzących w świecie, systemie edukacji i procesom związanym ze zmianami spowodowanymi pandemią COVID–19. Placówki szkolne i wspomagające szkołę powinny być też miejscem wsparcia i pomocy dla rodziców i opiekunów w zakresie rozwiązywania problemów wychowawczych, związanych z cyberprzemocą w szkole, uzależnieniem od Internetu i technologii cyfrowych. Istotne jest także kształtowanie i wspieranie zdrowego stylu życia uczniów opartego na aktywności fizycznej, tak aby umożliwić uczniom rozwój na różnych płaszczyznach. Wsparcia wymaga budowanie rozwiązań wzmacniających relacje na linii szkoła – nauczyciele – rodzice – uczniowie oraz tworzenie warunków do współpracy, a także zapewnienie uczniom wsparcia psychologicznego w szkole.

W dalszym ciągu obserwuje się znaczący poziom niedostosowania kwalifikacji zawodowych absolwentów szkół kształcenia zawodowego w województwie do potrzeb rynku pracy. Wymusza to pilne, dalsze wprowadzanie zmian w systemie formalnego kształcenia zawodowego. Skuteczna edukacja zawodowa wymaga poprawienia bazy dydaktycznej, wyposażenia szkół w nowoczesne pracownie odpowiadające nowym trendom technologicznym w przemyśle, podniesienia jakości nauczania oraz nawiązania szerszej współpracy z potencjalnymi pracodawcami. W celu skutecznej nauki w ramach szkolnictwa zawodowego oraz poszerzenia horyzontów, niezbędnym jest wspieranie uczniów szkół zawodowych oraz słuchaczy publicznych szkół policealnych uczestniczących w stażach i praktykach również w segmencie wymiany stażystów pomiędzy szkołami zawodowymi innych krajów. Wsparcie w zakresie uzyskania możliwości odbywania nauki u pracodawców, w tym zagranicznych, pozwoli na skuteczniejszą edukację w wybranym przez ucznia/słuchacza profilu zawodowym oraz uzyskanie możliwości większej specjalizacji w zakresie pożądanego zawodu. Szczególne problemy w zakresie edukacji osób z niepełnosprawnościami wiążą się ze szkołami specjalnymi, przysposabiającymi do pracy dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną. Powszechnym problemem jest niski poziom zatrudniania absolwentów tych szkół, wynikający m.in. z braku systemowego powiązania kształcenia z instrumentami rynku pracy, które byłyby dostosowane do potrzeb tej grupy osób.

Niezbędne jest także wsparcie edukacji włączającej, która umożliwi uczniom z niepełnosprawnościami oraz o specjalnych potrzebach uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym. Działania w tym zakresie powinny opierać się na interwencji związanej m.in. z efektywną nauką, rozwojem talentów, przygotowaniem do samodzielności, nauką empatii, nauką radzenia sobie ze stresem czy nauką współpracy. Istotne jest również wprowadzenie możliwości korzystania z mediacji rówieśniczej oraz asystentury ucznia, w tym asystenta ucznia z niepełnosprawnościami. W tym obszarze niezbędne jest także przygotowanie strategii i nauczania dla nauczycieli oraz adaptacja warunków panujących w klasie i w placówce edukacyjnej do potrzeb uczniów/dzieci a także indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne dla uczniów.

Niezwykle ważny jest rozwój kompetencji nauczycieli oraz kadry pedagogicznej na wszystkich szczeblach edukacji, ze względu na zmieniające się przesłanki cywilizacyjne i oczekiwania rynku pracy związane z uzyskaniem dobrze wykształconych absolwentów formalnego systemu kształcenia jako przyszłych pracowników. Istotne jest nie tylko wykorzystanie urządzeń cyfrowych w nauczaniu, ale umiejętność korzystania z programów i materiałów edukacyjnych oraz cyfrowych w nauczaniu poszczególnych przedmiotów w realizacji procesu edukacyjnego. Ważnym działaniem jest również wyposażenie przedszkoli i szkół w kadrę posiadającą kompetencje związane ze wsparciem psychologicznym dziecka i pomocy rodzinie w zakresie niwelowania negatywnych czynników wpływających na rozwój dzieci (przemoc, zaburzenia psychiczne, fizyczne, np. otyłość).

W dalszym ciągu obserwuje się wśród młodzieży postrzeganie szkolnictwa zawodowego jako mniej atrakcyjnego i wybieranego przez absolwentów szkół podstawowych o niższych osiągnięciach edukacyjnych. Odwrócenie tego trendu świadomości, że szkolnictwo zawodowe jest przeznaczone dla młodzieży, która nie znalazła miejsca w średnich szkołach ogólnokształcących wymaga wprowadzenia działań uświadamiających, mających na celu uwypuklenie znaczenia kształcenia zawodowego jako równie atrakcyjnego i dającego możliwość rozwoju osobistego i zawodowego. Rozpowszechnianie idei kształcenia zawodowego jest niezwykle istotne z punktu widzenia rekrutacji młodzieży do szkół kształcenia zawodowego i przyszłego rozwoju lubuskiego rynku pracy. Zmieniające się otoczenie społeczno-gospodarcze wpływa na potrzebę zmiany podejścia do edukacji i skierowanie interwencji na działania, które rozwijałyby twórcze postawy uczniów i przygotowywałyby dzieci i młodzież do zmian zachodzących w świecie, w tym m.in. do rozwiązywania nowych i trudnych zadań, krytycznego wyboru ofert życiowych, w tym głównie zawodowych czy dostosowywania się do zmieniających się warunków na rynku pracy. Procesy globalizacji i przemiany cywilizacyjne wymagają koncentrowania się na poszukiwaniu i odkrywaniu nowych rozwiązań w organizacji szkolnego procesu dydaktycznego. Dlatego niezwykle istotne jest umożliwienie realizowania działań wspierających nowoczesne metody w edukacji zarówno zawodowej, jak i ogólnej, i przedszkolnej. Wprowadzenie nowatorskich rozwiązań programowych, organizacyjnych lub metodycznych umożliwi poprawę jakości pracy placówek oświatowych, co przełoży się na lepsze przygotowanie uczniów do wymagań rynku pracy oraz kreowanie postaw proinnowacyjnych, co ma istotne znaczenie dla rozwoju regionalnych inteligentnych specjalizacji. Analizy w tym zakresie prowadzone były na etapie przygotowania Programu Rozwoju Innowacji, a potrzeba rozwoju nowoczesnych form nauczania wynika także z ewaluacji wdrażania tego programu.

W ramach celu przewiduje się również wsparcie dedykowane obszarom wiejskim. Jednocześnie w związku z przygranicznym położeniem regionu planuje się realizację projektów o charakterze transgranicznym.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Mądry przedszkolak – upowszechnienie wychowania przedszkolnego poprzez zwiększenie dostępności i poprawę jakości edukacji przedszkolnej – utworzenie nowych miejsc w ośrodkach edukacji przedszkolnej, w tym również nowych ośrodków edukacji przedszkolnej i alternatywnych form wychowania dzieci w wieku przedszkolnym; realizacja dodatkowych zajęć zwiększających szanse w edukacji przedszkolnej, oraz zajęć zwiększających kompetencje kluczowe dzieci; wprowadzanie nowych metod nauczania przedszkolnego; opieka psychologiczna; szkolenia, doradztwo oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli, w szczególności na rzecz zindywidualizowanego podejścia do ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.
- Kompetentny i odkrywczy uczeń – wzrost dostępności i jakości kształcenia ogólnego – na poziomie podstawowym i średnim – rozwój kompetencji kluczowych i kompetencji przyszłości; wsparcie psychologiczne i wyrównywanie deficytów powstałych w wyniku pandemii COVID – 19; stypendia dla uczniów; wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; wsparcie edukacji uczniów zdolnych; opieka psychologiczna; doradztwo i opieka psychologiczno-pedagogiczna (ze szczególnym uwzględnieniem problematyki ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych); rozszerzanie oferty szkół o zagadnienia związane z poradnictwem i doradztwem edukacyjno-zawodowym; cyfryzacja edukacji; realizacja działań społeczno-wychowawczych; wsparcie rozwijania kompetencji, uzdolnień, umiejętności, zainteresowań ucznia poza edukacją formalną, wprowadzanie nowych metod nauczania, w tym opartych na eksperymencie.
- Specjalista dla rynku pracy – efektywny system formalnego kształcenia zawodowego – urynkowienie kształcenia zawodowego poprzez dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku; podniesienie prestiżu wyboru kształcenia zawodowego, organizacja praktycznych form nauczania – staże, praktyki zawodowe; włączenie pracodawców w proces kształcenia;

doradztwo edukacyjno-zawodowe; staże i praktyki za granicą kraju; stypendia; realizacja działań społeczno-wychowawczych; wyrównywanie deficytów powstałych w wyniku pandemii COVID-19; kształcenie nauczycieli zawodu – szkolenia, doradztwo oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli zawodu oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu: we współpracy z uczelniami i rynkiem pracy (np. staże nauczycieli w przedsiębiorstwach); wsparcie pod kątem kształcenia umiejętności interpersonalnych i społecznych; w zakresie korzystania z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, wykorzystania metod eksperymentu naukowego w edukacji, a także zapewnienie metod zindywidualizowanego podejścia do ucznia/słuchacza, wsparcie edukacji uczniów zdolnych oraz zapewnienie uczniom wsparcia psychologicznego w szkole.

- Profesjonalny nauczyciel – wsparcie w procesie edukacji poprzez podniesienie i rozwój kompetencji nauczycieli m.in. z zakresu pracy z uczniem, podniesienia kompetencji przedmiotowych i wychowawczych, wykorzystywania programów i materiałów edukacyjnych, cyfrowych w nauczaniu poszczególnych przedmiotów w realizacji procesu edukacyjnego, wsparcie działań zwiększających kompetencje cyfrowe i informatyczne nauczycieli oraz wykorzystania metod i narzędzi cyfrowych w czasie lekcji, a także do prowadzenia kształcenia w systemie online, rozwój narzędzi informatycznych i materiałów cyfrowych wspierających cyfryzację procesów edukacyjnych.
- Skuteczna edukacja włączająca – wsparcie placówek oświatowych w prowadzeniu skutecznej edukacji włączającej, w tym zapewnienie odpowiedniego wyposażenia, podnoszenie kompetencji kadry pedagogicznej, bezpośrednie wsparcie uczniów (np. zapewnienie usług asystenckich).
- Szkoła i przedszkole jako ośrodek kultury i aktywizacji lokalnej społeczności (realizacja projektów w obszarze integracji społecznej w szczególności na obszarach wiejskich dla lokalnej społeczności na bazie ww. placówek kierowanych zarówno do dzieci, jak i dorosłych).

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

Beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa (MŚP) i ich związki i stowarzyszenia, w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów,
- podmioty ekonomii społecznej,
- szkoły, przedszkola i placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące,
- publiczne szkoły i placówki systemu oświaty prowadzące kształcenie zawodowe ich organy prowadzące (w rozumieniu ustawy Prawo oświatowe), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- instytucje rynku pracy,
- EUWT.

Grupy docelowe:

- dzieci w wieku przedszkolnym, określonym w ustawie Prawo oświatowe,
- otoczenie uczniów, w tym rodzina,
- nowo utworzone i istniejące OWP, w tym, specjalne i integracyjne,
- nauczyciele zatrudnieni w OWP, w tym w specjalnych i integracyjnych,
- szkoły i placówki systemu oświaty prowadzące kształcenie ogólne,
- uczniowie i słuchacze szkół lub placówek systemu oświaty,

- uczniowie i słuchacze szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe (w tym publiczne szkoły policealne),
- publiczne szkoły i placówki systemu oświaty (instytucje i kadra pedagogiczna) prowadzące kształcenie zawodowe (w tym publiczne szkoły policealne),
- nauczyciele szkół i placówek systemu oświaty,
- instruktorzy praktycznej nauki zawodu,
- instytucje z otoczenia społeczno-gospodarczego szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe.

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
140	Wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów na rynku pracy	0%
148	Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury)	0%
149	Wsparcie na rzecz szkolnictwa podstawowego i średniego (z wyłączeniem infrastruktury)	0%
152	Działania na rzecz promowania równości szans i aktywnego udziału w życiu społecznym	0%

Nazwa wskaźnika produktu	Jednostka miary	Nazwa wskaźnika rezultatu	Jednostka miary
Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	osoby	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu	osoby
Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego	sztuki	Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty, którzy uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby
Liczba uczniów objętych wsparciem	osoby	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących wyposażenie/wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	podmioty
Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem	osoby	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w postaci staży uczniowskich uczestniczących w kształceniu lub pracujących 6 miesięcy od ukończeniu nauki	osoby
Liczba uczniów uczestniczących w stażach uczniowskich	osoby	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują przez co najmniej 24 miesiące po zakończeniu dofinansowania ze środków EFS	sztuki
Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	osoby	Liczba szkół i placówek systemu oświaty, w których dzięki wsparciu EFS+ świadczone są usługi asystenckie 6 miesięcy po zakończeniu projektu	podmioty
Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	podmioty		
Liczba wyposażonych/ wyposażonych szkół i placówek systemu oświaty	podmioty		
Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych objętych wsparciem	osoby		

Nazwa wskaźnika produktu	Jednostka miary	Nazwa wskaźnika rezultatu	Jednostka miary
Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, którzy zostali objęci usługami asystenta	osoby		
Liczba obiektów edukacyjnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	sztuki		

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja będzie realizowana na obszarze całego województwa, aktualnie nie została podjęta decyzja dotycząca wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Trwają analizy w tym obszarze.

Planuje się kierunkowe wsparcie obszarów wiejskich.

Do uzupełnienia w dalszym etapie prac nad programem

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Szczegółowy (g) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Komisja Europejska w dokumencie *Sprawozdanie krajowe – Polska 2019* wskazała, iż dorośli rzadko angażują się w wykształcenie i szkolenie. Zgodnie z raportem *OECD Economic Surveys: Poland* wiele osób dorosłych ma słabe umiejętności czytania i pisanie, umiejętności rozumowania matematycznego i umiejętności cyfrowe. W Polsce w 2017 r. jedynie 4% spośród wszystkich osób w wieku 25-64 lat zadeklarowało uczestnictwo w kształceniu lub szkoleniu, w przypadku Lubuszan było to natomiast jedynie 2,2% (średnia UE 10,9%). Zgodnie z *Sprawozdaniem krajowym – Polska 2020* udział w kształceniu uległ poprawie w 2018 r., jednak nadal był on ograniczony. Jedynie 5,7% dorosłych w wieku 25-64 lat uczestniczyło w formalnym lub nieformalnym uczeniu się (średnia UE: 11,1%). W przypadku województwa lubuskiego wskaźnik ten osiągnął poziom 3,7%, by w 2019 r. spaść do 3% (średnia dla kraju to 4,8%).

Powyższe dane są zgodne z wnioskami zawartymi w diagnozie strategicznej do SRWL, która wskazuje na brak aktywności Lubuszan w kształceniu ustawicznym i realizacji idei uczenia się przez całe życie. Dlatego niezwykle istotna jest kwestia konieczności wspierania i rozwoju idei Lifelong Learning (LLL), którą promuje KE.

Zmniejszeniu dysproporcji w upowszechnieniu kształcenia zawodowego osób dorosłych, zwłaszcza pochodzących z terenów wiejskich i miejskich zagrożonych degradacją lub odczuwających potrzebę nabycia nowych lub podniesienia już posiadanych kompetencji zawodowych, przydatnych i pożądanych na rynku pracy, będą służyć programy skierowane do osób dorosłych m.in. w formie kwalifikacyjnych kursów zawodowych i kursów umiejętności zawodowych potwierdzających uzyskanie określonego zawodu, które umożliwią uzupełnianie, zmianę lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych, cyfrowych oraz językowych, jak też usługi doradcze i informacyjne w zakresie pozaszkolnego kształcenia osób dorosłych pozwalające na właściwy dobór kursów zawodowych do umiejętności i preferencji uczestnika projektu. Celem powyższego jest zwiększenie szans na rynku pracy osób, których umiejętności zawodowe zostały potwierdzone w powszechnie uznany sposób przez instytucje szkolenia formalnego lub posiadające uprawnienia do potwierdzania nabytych kwalifikacji.

Uczenie się dorosłych znacząco przyczynia się do zwiększenia szans na zatrudnienie lub utrzymanie miejsca pracy oraz na dostęp do miejsc pracy o lepszych warunkach, co również wiąże się z mobilnością zawodową. Wśród pracodawców najbardziej cenione są osoby o określonych, potwierdzonych kwalifikacjach zawodowych bądź takie, które gotowe są na podjęcie działań służących ich podnoszeniu lub uzupełnieniu. Realizacja doskonalenia umiejętności zawodowych osób dorosłych i idei LLL w ramach RPO-L2020 pokazuje duże zainteresowanie uczestników i zapotrzebowanie na wsparcie w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych osób dorosłych, poza formalnym systemem kształcenia realizowanym w formach szkolnych. Wsparcie w tym obszarze ma na celu popularyzację podnoszenia kwalifikacji zawodowych wśród dorosłych mieszkańców regionu.

W ramach celu przewiduje się również wsparcie dedykowane obszarom wiejskim.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Aktywnie na rynku pracy – kształcenie ustawiczne – odpowiedź na wyzwania cywilizacji (upowszechnienie idei uczenia się przez całe życie w celu zwiększenia uczestnictwa osób dorosłych w procesie kształcenia, dostosowanie oferty (zakresu i formy) kształcenia do potrzeb i wymogów rynku, w tym wsparcie kompetencji językowych i cyfrowych) – usługi rozwojowe. Ważnym elementem wsparcia będzie również kształcenie ustawiczne kadr niemedycznych np. psycholog, psychoterapeuta,) w obszarach istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia w regionie.
- Włączenie cyfrowe – podstawowe kompetencje cyfrowe dla grup wykluczonych cyfrowo (realizowane poza systemem BUR i PSF) oraz podnoszenie kompetencji i umiejętności cyfrowych społeczeństwa.
- Lokalne kształcenie – wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych m.in. poprzez tworzenie lokalnych punktów wsparcia kształcenia osób dorosłych, w tym służących aktywizacji osób starszych, o niskich kwalifikacjach czy osób z niepełnosprawnościami.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

Beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa (MŚP) i ich związki i stowarzyszenia, w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów,
- instytucje rynku pracy,
- podmioty ekonomii społecznej,
- szkoły i placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące.

Grupy docelowe:

- osoby dorosłe, które spełniły obowiązek szkolny nieuczestniczące w dalszym kształceniu w systemie oświaty zgłaszające z własnej inicjatywy chęć kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych,
- szkoły dla dorosłych, placówki kształcenia ustawicznego, praktycznego i doskonalenia zawodowego prowadzące formalne kształcenia ustawiczne,
- partnerzy społeczno –gospodarczy,
- pracodawcy.

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
145	Wspieranie rozwoju kompetencji cyfrowych	0%
151	Wsparcie na rzecz kształcenia dorosłych (z wyłączeniem infrastruktury)	0%

Nazwa wskaźnika produktu	Jednostka miary	Nazwa wskaźnika rezultatu	Jednostka miary
Liczba osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi	osoby	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby
Liczba osób dorosłych objętych wsparciem w zakresie umiejętności podstawowych, realizowanym poza Bazą Usług Rozwojowych	osoby	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje cyfrowe po opuszczeniu programu	osoby

Nazwa wskaźnika produktu	Jednostka miary	Nazwa wskaźnika rezultatu	Jednostka miary
Liczba podmiotów przygotowanych do pełnienia funkcji lokalnego ośrodka kształcenia osób dorosłych	podmioty	Liczba lokalnych ośrodków kształcenia osób dorosłych funkcjonujących 12 miesięcy po zakończeniu projektu	podmiot

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja będzie realizowana na obszarze całego województwa, aktualnie nie została podjęta decyzja dotycząca wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Trwają analizy w tym obszarze.

Planuje się kierunkowe wsparcie obszarów wiejskich.

Do uzupełnienia w dalszym etapie prac nad programem

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Priorytet 5. Wsparcie obywateli – włączenie społeczne

Cel Szczegółowy (h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Jak wskazuje KE w *Sprawozdaniu krajowym – Polska 2020*, wskaźnik osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym ulega ciągłemu zmniejszeniu na poziomie kraju (zgodnie z danymi GUS w

latach 2012-2019 zmniejszył się z 26,7% do 18,2%). Należy jednak mieć na uwadze, że zarówno pomiędzy samymi regionami, jak i obszarami miejskimi i wiejskimi, istnieją dysproporcje w zakresie jego wysokości. Elementami determinującymi działania w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu są przede wszystkim zmiany demograficzne oraz problemy wpływające na aktywność zawodową społeczeństwa. Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa lubuskiego w obszarach oddziaływania EFS wskazuje, iż w latach 2017-2019 następowała poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych w województwie lubuskim. Wzrost dochodu rozporządzalnego na osobę był większy niż wzrost wydatków, co dało gospodarstwom domowym większe możliwości oszczędzania. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w 2019 r. wyniósł 1794 zł i był wyższy o 7,8% od dochodu z 2018 r. Przeciętne miesięczne wydatki osiągnęły wartość 1224 zł na osobę i były wyższe o 7,0% od wydatków z 2018 r. oraz stanowiły 68,2% dochodów (w 2018 r. – 68,7%). Jednak mimo poprawy sytuacji ekonomicznej części mieszkańców regionu, odnotowuje się cały czas dość wysoki poziom wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym (tj. odsetek osób w gospodarstwach domowych żyjących poniżej granicy ubóstwa – 50% średnich wydatków) – w 2019 r. było to 10,5%.

Pomimo obserwowalnej polepszającej się sytuacji w dalszym ciągu istnieje potrzeba przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego i marginalizacji. Wsparcie w tym celu opierać się będzie na dostarczaniu narzędzi oraz instrumentów aktywnej integracji, powiązanych ze świadczeniem usług na poziomie lokalnym, które będą jednocześnie wykorzystywać lokalny kapitał ludzki oraz wzmacniać jego potencjał. Aktywizacja społeczna jest podstawą wsparcia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym lub wykluczonych społecznie. W celu wykorzystania potencjałów poszczególnych osób i grup wdrażanie będą bardziej zindywidualizowane usługi zarówno aktywizacji społecznej jak i zawodowej. Nacisk zostanie położony na nabycie, przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej, a także na podnoszenie kwalifikacji zawodowych oraz ich lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy.

Wykorzystywane będą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, zdrowotnej, zawodowej i społecznej realizowane przez ośrodki pomocy społecznej czy powiatowe centra pomocy rodzinie. Jednym z wdrażanych instrumentów aktywizacji społeczno-zawodowej będą usługi aktywnej integracji realizowane przez takie podmioty, jak centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej czy warsztaty terapii zajęciowej. Interwencja będzie obejmowała m.in. stosowanie narzędzi wykorzystywanych przez podmioty reintegracyjne do kompleksowego wspierania osób wykluczonych społecznie. W celu podniesienia jakości świadczonych usług przez centra integracji społecznej, działalność tych podmiotów oparta będzie o jednolite standardy określone w dokumencie pn. *Koncepcja Systemów Standaryzacji Centrów Integracji Społecznej w województwie lubuskim*.

Ponadto realizowane będą w dalszym ciągu działania z obszaru ekonomii społecznej w regionie. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości społecznej jest procesem długofalowym zwłaszcza na obszarach, gdzie gospodarka społeczna nie ma zakorzenienia. Podjęte w okresie 2014-2020 działania mające na celu stworzenie systemu wsparcia oraz tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych przyniosły zakładane rezultaty w postaci miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Podmioty ekonomii społecznej dzięki posiadanym narzędziom wsparcia realizowały dotychczas zadania w obszarze pomocy społecznej, uzyskując bardzo dobre efekty. Osoby, do których wsparcie kierują PES, często wymagają długiego procesu adaptacji i socjalizacji, co związane jest z trudnym i złożonym procesem reintegracji. Proces rozwoju ekonomii społecznej jest też procesem długim, który powinien opierać się na ciągłości wsparcia i być oparty na rozwoju społeczności lokalnych. W związku z tym interwencja ta wymaga kontynuacji w celu zwiększenia potencjału utworzonych podmiotów oraz stwarzania warunków dla ich rozwoju. W jej obszarze mieszczą się działania, które pozwolą zwiększać wykorzystanie narzędzi ES w realizacji zadań JST oraz przyczynią się do wzrostu liczby JST współpracujących z PES w kluczowych obszarach takich jak usługi społeczne. Przełoży się to na budowanie rynku dla tych podmiotów. Będzie również oddziaływać na ustabilizowanie pozycji PES na rynku również poprzez zapewnienie profesjonalnego wsparcia w

zakresie specjalistycznych usług dopasowanych do ich branży lub profilu działalności. Niezwykle istotne jest też kontynuowanie działań w obszarze animacji środowisk lokalnych realizowanych przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej. Animacja lokalna służy tworzeniu i rozwojowi PES. Działania związane z tworzeniem miejsc pracy wymagają również pracy animatora w środowisku, z którego pochodzą osoby zagrożone wykluczeniem, a także pracy z tymi osobami nad wzmocnieniem sfery zarówno społecznej (aktywizacja społeczna) jak i zawodowej. Jedynie tak może zostać zrealizowana kompleksowa ścieżka, która utrwała otrzymane wsparcie i pomaga utrzymać utworzone miejsca pracy. Kontynuowane będą także działania skierowane na ekonomizację PES realizowane przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej. Działania te wpływają na wprowadzanie nowych i skutecznych instrumentów aktywizacji osób doświadczających trudności związanych z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji (edukacyjnych, społecznych, zawodowych, zdrowotnych) ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową.
- Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami oraz osób biernych zawodowo realizowane przez podmioty reintegracyjne oraz tworzenie nowych podmiotów, w ramach których prowadzona będzie m.in. aktywizacja społeczna, zawodowa, edukacyjna, zdrowotna.
- Trwałe miejsca pracy w gospodarce społecznej (usługi wsparcia dla PES i PS, w tym wsparcie realizacji indywidualnego procesu reintegracji w przedsiębiorstwach społecznych, bezwrotne wsparcie finansowe na utworzenie i/lub utrzymanie miejsc pracy, usługi wspierające rozwój przedsiębiorstw społecznych realizowane również za pośrednictwem BUR, wsparcie PES celem zwiększenia ich potencjału i możliwości realizacji usług na rzecz społeczności lokalnych, animacja lokalna służąca tworzeniu i rozwojowi PES, wsparcie wzrostu udziału PES i PS w realizacji zadań publicznych JST, usługi wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych).

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

Beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów,
- instytucje rynku pracy,
- podmioty zajmujące się aktywizacją osób wykluczonych społecznie, zagrożonych ubóstwem itp.,
- podmioty ekonomii społecznej,
- ośrodki wsparcia ekonomii społecznej i/lub podmiot lub partnerstwo świadczący usługi wsparcia ekonomii społecznej.

Grupy docelowe:

- osoby określone w art. 1 ust 2 ustawy o zatrudnieniu socjalnym (z uwzględnieniem ust. 3) a także osoby w ich otoczeniu,
- osoby i/lub rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym a także osoby w ich otoczeniu,
- osoby bierne zawodowo,
- środowiska lub lokalne społeczności zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w szczególności lokalne społeczności na obszarach zdegradowanych, w tym objętych rewitalizacją,

- organizacje pozarządowe,
- podmioty ekonomii społecznej, w szczególności przedsiębiorstwa społeczne, ich pracownicy i kierownictwo,
- osoby prawne planujące utworzenie miejsc pracy w gospodarce społecznej lub wsparcie ich funkcjonowania,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- osoby fizyczne (w szczególności osoby wykluczone i zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, osoby planujące założenie PES lub podjęcie pracy w PES),
- partnerzy społeczni i gospodarczy, w tym przedsiębiorcy, osoby prawne planujące utworzenie miejsc pracy w sektorze ES lub wsparcie ich funkcjonowania.

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
138	Wsparcie na rzecz ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych	0%
153	Metody integracji z rynkiem pracy oraz powrotu na rynek pracy osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji	0%

Nazwa wskaźnika produktu	Jednostka miary	Nazwa wskaźnika rezultatu	Jednostka miary
Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	osoby	Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu	osoby
Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	osoby	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby
Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	osoby	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	osoby
Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	podmioty	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	osoby
Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	osoby	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	sztuki

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i

zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja będzie realizowana na obszarze całego województwa, aktualnie nie została podjęta decyzja dotycząca wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Trwają analizy w tym obszarze.

Do uzupełnienia w dalszym etapie prac nad programem

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Szczegółowy (i) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Polski rynek pracy staje się coraz bardziej atrakcyjny dla migrantów zarobkowych. Zgodnie z danymi wskazanymi w opracowaniu *Rynek pracy województwa lubuskiego w 2019 r.* na koniec 2019 r. w województwie lubuskim pracowało ponad 23,5 tys. cudzoziemców (zgłoszonych do ubezpieczeń społecznych). W porównaniu z rokiem 2018 r. było ich więcej o ponad 1,5 tys. osób. Stale rośnie liczba zezwoleń na pracę wydawanych cudzoziemcom. Ważnym elementem w przygotowaniu warunków pracy dla tej grupy jest stworzenie na poziomie regionalnym kompleksowego systemu wsparcia. Pandemia COVID-19 uwidoczniła potrzebę stworzenia skutecznej ścieżki integracji i włączenia społecznego tej grupy osób. Szeroko rozumiana integracja może przynieść korzyści zarówno dla osób zainteresowanych jak i dla społeczności lokalnych oraz regionalnej gospodarki. Wielu migrantów zarobkowych już przed pandemią napotykało na sporo trudności w znalezieniu zatrudnienia, edukacji czy dostępie do podstawowych usług. Natomiast okres pandemii pokazał, iż grupy te są nadreprezentowane w sektorach, które najbardziej ucierpiały w wyniku zamrażania gospodarki np. gastronomia, transport, handel detaliczny, hotelarstwo czy opieka domowa. Ponadto migranci zarobkowi są również częściej zatrudniani w ramach niestandardowych warunków pracy, np. czasowo.

W związku z utrzymującym się niedoborem siły roboczej, atrakcyjność polskiego rynku pracy dla migrantów zarobkowych będzie mieć bardzo duże znaczenie. Ważnym elementem w tworzeniu warunków pracy dla migrantów jest uznawanie ich umiejętności i umożliwianie im pracy w zawodach odpowiadających ich umiejętnościom i doświadczeniu. Ponadto istotna jest również możliwość nauki języka, wsparcie edukacji dzieci, wsparcie w rozwiązywaniu problemów bytowych czy prawnych. Dlatego niezwykle istotne jest stworzenie kompleksowego systemu wsparcia uwzględniającego różne obszary pomocy.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Wspieranie migrantów zarobkowych w procesie integracji na rynku pracy.
- Usługi dla cudzoziemców i osób z ich otoczenia, które pozwolą im na lepsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie (kursy językowe, szkolenia z zakresu wartości i kultury polskiej,

szkolenia zawodowe, dostarczenie praktycznych informacji dotyczących różnych aspektów życia w Polsce.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

Beneficjenci:

- wojewódzki urząd pracy (projekt może być realizowany w partnerstwie z fundacjami i stowarzyszeniami, natomiast liderem projektu może być wyłącznie WUP)

Grupy docelowe:

- obywatele państw trzecich, migranci zarobkowi, ich rodziny i osoby z najbliższego otoczenia.

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
156	Działania szczególne na rzecz zwiększenia udziału obywateli państw trzecich w rynku pracy	0%
157	Działania na rzecz integracji społecznej obywateli państw trzecich	0%

Nazwa wskaźnika produktu	Jednostka miary	Nazwa wskaźnika rezultatu	Jednostka miary
Liczba osób z krajów trzecich objętych wsparciem w programie	osoby	Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu	osoby
		Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby
		Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	osoby
		Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, 6 miesięcy po opuszczeniu programu	osoby

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja będzie realizowana na obszarze całego województwa, aktualnie nie została podjęta decyzja dotycząca wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Trwają analizy w tym obszarze.

Do uzupełnienia w dalszym etapie prac nad programem

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Szczegółowy (k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej;

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Dostęp do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług społecznych jest przedmiotem rekomendacji dla Polski zdefiniowanych przez KE w sprawozdaniu semestru zimowego 2019. Problem dostępności do szerokiego wachlarza usług społecznych i zdrowotnych jest również wyzwaniem zdefiniowanym w regionalnej diagnozie strategicznej dla SRWL oraz w *Analizie sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa lubuskiego (...)*.

Odpowiedzią na wyzwanie określone w celu szczegółowym będzie interwencja oparta na usługach społecznych ogólnego interesu i zdrowotnych. Podejmowane będą działania mające na celu zwiększenie dostępu do usług społecznych i poprawę ich jakości.

Na poziomie lokalnym wsparcie dla osób starszych i z niepełnosprawnościami nie jest rozwinięte w stopniu umożliwiającym ich prawidłowe funkcjonowanie w społecznościach czego konsekwencją jest konieczność umieszczania ich w dużych instytucjach opieki. Zgodnie z *Rekomendacją CM/Rec(2014) 2 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich* wsparcie dla seniorów powinno być dostępne w ramach danej społeczności, tak aby umożliwić osobom starszym pozostanie w swoich domach tak długo, jak to tylko możliwe. W związku z tym konieczne jest podejmowanie działań mających na celu stworzenie na poziomie społeczności lokalnych kompleksowego systemu wsparcia opartego o usługi społeczne i zdrowotne.

Liczba osób leczonych z powodu chorób i zaburzeń psychicznych stale wzrasta. Pojawiające się zaburzenia nie tylko degradują równowagę emocjonalną i psychiczną, lecz również zakłócają relacje z rodziną i społeczeństwem. Wsparcie w tym zakresie, koncentrujące się na usługach dużych szpitali psychiatrycznych, współwystępuje z niską dostępnością do pozainstytucjonalnego wsparcia na poziomie wspólnot lokalnych, umożliwiającego podjęcie efektywnych działań terapeutycznych, m.in. psychoterapii czy terapii psychologicznej. Kluczowe w tym przypadku jest zatem podjęcie działań ukierunkowanych zarówno na deinstytucjonalizację, jak i zwiększenie dostępności do pomocy psychiatrycznej.

Populacja województwa lubuskiego starzeje się w szybkim tempie. Ten proces wpływa na zwiększenie popytu na usługi społeczne związane z potrzebami osób w wieku poprodukcyjnym.

Należy zatem wspierać i rozwijać organizację miejsc opieki nad osobami zależnymi, szczególnie osobami starszymi, np. w postaci klubów seniora czy domów dziennego pobytu. Działania związane z promowaniem przedsięwzięć mających na celu organizację miejsc pobytu dziennego dla osób starszych oraz organizacja konkursów dla tego typu inicjatyw mają wpłynąć na zmniejszenie liczby osób umieszczanych w instytucjach pomocowych. Nowym rozwiązaniem w tym obszarze może być zastosowanie tzw. opieki zielonej, czyli gospodarstw opiekuńczych. Gospodarstwa opiekuńcze to forma gospodarowania polegająca na łączeniu działalności rolniczej z opieką nad osobami potrzebującymi wsparcia, np. osobami starszymi, osobami z niepełnosprawnościami, osobami opuszczającymi zakłady karne czy z osobami z uzależnieniami. Najważniejszą cechą tych gospodarstw jest wykorzystywanie potencjału gospodarstwa rolnego do prowadzenia działań o charakterze terapeutycznym, opiekuńczym i integracyjnym celem włączenia społecznego osób przebywających w danym gospodarstwie opiekuńczym.

Kontynuacji wymaga również wsparcie usług opiekuńczych i asystenckich przy uwzględnieniu procesu deinstytucjonalizacji polegającego na przejściu od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w społeczności lokalnej. Zwiększanie usług w społeczności lokalnej powinno wiązać się ze stopniowym zmniejszaniem świadczenia usług w ramach opieki instytucjonalnej. Równocześnie powinny być prowadzone działania profilaktyczne, które będą zapobiegały umieszczaniu osób w opiece instytucjonalnej. Ważnym zadaniem jest również wsparcie skierowane na zwiększenie liczby usług opiekuńczych i asystenckich świadczonych w miejscu zamieszkania oraz rozwijanie usług opiekuńczych w formie opieki wytchnieniowej w celu umożliwienia opiekunom faktycznym odpoczynku, załatwienia spraw codziennych czy pomocy w przypadku zdarzeń losowych. Realizacja działań informacyjnych i promocyjnych zwiększy ponadto świadomość odbiorców, iż jest możliwość skorzystania z tego typu usług oraz potencjalnych organizatorów.

Istotne jest również wspieranie rozwoju społecznych form samopomocy tak, aby środowiska sąsiedzkie aktywniej uczestniczyły w dostarczaniu usług opiekuńczych osobom wymagającym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Interwencja powinna skupić się także na wsparciu funkcjonujących podmiotów świadczących usługi społeczne oraz na likwidacji braku w dostępie do nich (białe plamy). Sektor usług społecznych musi być przygotowywany do ciągłego obserwowania rzeczywistości społecznej i dostosowania swojej infrastruktury i usług do zachodzących przemian. Z uwagi na niewielką podaż, a duży popyt, na terenie województwa lubuskiego większe wsparcie powinno zostać skierowane w stronę inicjatyw związanych z wprowadzaniem dodatkowych usług dla osób z niepełnosprawnościami i innych potrzebujących w formie mieszkań wspomaganych, w tym treningowych. W ramach tej formy pomocy osoby potrzebujące wsparcia uczą się samodzielnego życia pod okiem specjalistów. Takie działania mają ogromne znaczenie w procesie deinstytucjonalizacji i stanowią alternatywę dla placówek wsparcia całodobowego.

Niezbędne jest także wsparcie podmiotów oferujących usługi interwencyjne poprzez działania polegające na tworzeniu adekwatnie do potrzeb lokalnych, nowych miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej, domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz powstawania nowych ośrodków interwencji kryzysowej, ze szczególnym uwzględnieniem ośrodków interwencji kryzysowej z miejscami schronienia, także dla osób doświadczających przemocy. Usługi interwencji kryzysowej mogą być także świadczone jako jeden z elementów szerszego, kompleksowego wsparcia zdefiniowanego na podstawie indywidualnej diagnozy uczestników projektów.

Formuła funkcjonowania systemów wsparcia w gminach opiera się na ośrodkach pomocy społecznej i świadczonych przez nie usługach, co powoduje kierowanie usług do osób najbiedniejszych, a nie do ogółu mieszkańców. Obecnie ośrodki pomocy społecznej, w szczególności w gminach wiejskich, wymagają szczególnego wsparcia poprzez szeroko rozumiane doinwestowanie kadr i rozwój kompletacji. Od 1 stycznia 2020 istnieje możliwość wspierania mieszkańców w ramach centrów usług społecznych, które mają być nową instytucją lokalnej polityki społecznej służącą rozwojowi usług

społecznych. Rozwiązanie to nadal wymaga upowszechniania i promowania. Ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych definiuje usługi społeczne jako zbiór usług szerszy od usług pomocy społecznej, ale węższy od usług publicznych. Zgodnie z założeniami wsparcia w ramach tego instrumentu z usług CUS mają korzystać wszyscy mieszkańcy społeczności lokalnej a nie tylko osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Dla każdej osoby zgodnie ze zgłaszanymi potrzebami będą tworzone indywidualne plany usług społecznych.

W *Sprawozdaniu krajowym – Polska 2019* wskazano, iż w Polsce opieka długoterminowa jest słabo rozwinięta, brakuje standardowych usług i spójnego strategicznego podejścia. Podmioty opieki długoterminowej to instytucje zapewniające opiekę, jednak w rzeczywistości w większości przypadków jest ona świadczona przez opiekunów nieformalnych (członków rodziny), którzy nie mają prawie żadnego wsparcia instytucjonalnego. Jednocześnie w *Sprawozdaniu krajowym – Polska 2020* KE, powołując się na raport OECD, stwierdza, iż liczba pracowników opieki długoterminowej na 100 osób w wieku co najmniej 65 lat jest bardzo niska (jeden pracownik w Polsce, podczas gdy średnia w OECD28 to pięciu pracowników). W związku z tym konieczne jest podjęcie działań w obszarze deinstytucjonalizacji usług zdrowotnych.

W ramach celu przewiduje się również wsparcie dedykowane obszarom wiejskim. Ponadto w związku z przygranicznym położeniem regionu planuje się realizację projektów o charakterze transgranicznym.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową osób z niepełnosprawnościami.
- Rozwój usług mieszkalnictwa o charakterze chronionym i/lub wspomaganym (zapewnienie procesu integracji społecznej lub zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczonych) w połączeniu z usługami wspierającymi lub innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe.
- Rozwój usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz usług zdrowotnych świadczonych w społeczności lokalnej w formach dziennych i całodobowych, w tym świadczonych w miejscu zamieszkania (z zachowaniem zasady deinstytucjonalizacji).
- Rozwój usług w gospodarstwach opiekuńczych.
- Rozwój usług wspierających osoby starsze i osoby z niepełnosprawnością w miejscu zamieszkania (kompleksowe wsparcie obejmujące z jednej strony usługi opiekuńcze, pielęgnacyjne, rehabilitacyjne, asystenckie, wytchnieniowe, pomocy sąsiedzkiej, remontowe czy gastronomiczne w miejscu zamieszkania z drugiej zaś integrację seniorów ze społecznością lokalną gwarantującą wydłużenie samodzielności i zwiększenie jakości funkcjonowania).
- Wsparcie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych np. teleopieki, systemów przywoławczych, wyłącznie jako elementu wsparcia i pod warunkiem zagwarantowania kompleksowości usługi opiekuńczej.
- Upowszechnianie transportu indywidualnego typu door-to-door dla osób z potrzebą wsparcia w zakresie mobilności, w tym również jako część projektów wspierających.
- Usługi interwencji kryzysowej oraz usługi w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie.
- Szkolenie kadr na potrzeby świadczenia usług w społeczności lokalnej (typ realizowany tylko jako uzupełnienie innych).
- Wsparcie opiekunów faktycznych/nieformalnych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.
- Tworzenie centrów usług społecznych i rozwój dostarczanych przez nie usług.

- Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji opieki medycznej (m.in. na podstawie modeli wypracowanych na poziomie krajowym) w szczególności dla osób starszych, z niepełnosprawnościami oraz osób z zaburzeniami i chorobami psychicznymi (osoby dorosłe).
- Wdrażanie standardów dostępności w podmiotach leczniczych.
- Regionalne programy zdrowotne dotyczące profilaktyki chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu, kierowane do grup docelowych innych niż w RPZ w celu (d), np. do dzieci.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

Beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST,
- organizacje pozarządowe,
- podmioty ekonomii społecznej,
- ośrodki doradztwa rolniczego,
- przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów, instytucje rynku pracy,
- podmioty wykonujące działalność leczniczą,
- EUWT.

Grupy docelowe:

- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym a także osoby w ich otoczeniu,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- podmioty ekonomii społecznej.

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
158	Działania w celu zwiększenia równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości trwałych i przystępnych cenowo usług	0%
159	Działania na rzecz poprawy świadczenia usług w zakresie opieki rodzinnej i środowiskowej	0%
160	Działania na rzecz poprawy dostępności, efektywności i odporności systemów opieki zdrowotnej (z wyłączeniem infrastruktury)	0%
161	Działania na rzecz poprawy dostępu do opieki długoterminowej (z wyłączeniem infrastruktury)	0%

Nazwa wskaźnika produktu	Jednostka miary	Nazwa wskaźnika rezultatu	Jednostka miary
Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	osoby	Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	sztuki
Liczba opiekunów faktycznych/nieformalnych objętych wsparciem w programie	osoby	Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług	podmioty
Liczba podmiotów wykonujących działalność leczniczą objętych w projekcie wsparciem w zakresie poprawy dostępności zgodnie ze standardem dostępności	podmiot	Liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie	osoby

Nazwa wskaźnika produktu	Jednostka miary	Nazwa wskaźnika rezultatu	Jednostka miary
Liczba osób objętych programem polityki zdrowotnej	osoby	Liczba podmiotów wykonujących działalność leczniczą, które poprawiły dostępność zgodnie ze standardem dostępności	podmiot
Liczba wdrożonych programów polityki zdrowotnej	sztuki		

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja będzie realizowana na obszarze całego województwa, aktualnie nie została podjęta decyzja dotycząca wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Trwają analizy w tym obszarze.

Planuje się kierunkowe wsparcie obszarów wiejskich.

Do uzupełnienia w dalszym etapie prac nad programem

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Szczegółowy (I) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Osoby wykluczone społecznie bądź zagrożone wykluczeniem wymagają najczęściej kompleksowego wsparcia w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej, by zwiększyć ich szanse na rynku pracy. Jednakże doświadczenie obecnej perspektywy pokazało, iż niezwykle istotne jest projektowanie wsparcia ukierunkowanego przede wszystkim na rozwój umiejętności funkcjonowania w społeczeństwie i samodzielności. Przy realizacji projektów z obszaru aktywizacji społecznej

nakierowanych na wzmacnianie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej duży nacisk powinno położyć się także na pracę z psychologiem/psychoterapeutą. Istotne jest również wspieranie aktywności w środowiskach lokalnych, co przełoży się na podniesienie aktywności mieszkańców województwa w miejscach gdzie występuje największe zagęszczenie problemów społecznych, np. poprzez projekty zwiększające aktywność mieszkańców (Programy Aktywności Lokalnej czy wspieranie małych inicjatyw lokalnych). Działania takie służą rozwojowi lokalnemu, który definiowany jest jako proces rozwiązywania lokalnych problemów i zaspokajania indywidualnych oraz zbiorowych potrzeb, przy aktywnym zaangażowaniu mieszkańców. Dzięki takim działaniom w dalszej perspektywie powinna nastąpić zmiana społeczna, kulturalna i gospodarcza w środowisku lokalnym oraz ulegnie zmniejszeniu ryzyko dziedziczenia przez następne pokolenia negatywnych wzorców zachowań.

W obszarze organizacji pozarządowych w ostatnich latach nastąpiło wiele zmian w otoczeniu prawnym wynikających m.in. z: wprowadzanych zmian rozporządzenia dotyczącego wzorów ofert, umów i sprawozdań z realizacji zadań publicznych, objęcia organizacji pozarządowych ustawą o planach kapitałowych, obowiązkiem sporządzania i podpisywania elektronicznie sprawozdań finansowych, zgłaszania do ZUS wszystkich umów o dzieło czy też wprowadzenia lub planowania nowych ustaw, np. o kołach gospodyń wiejskich (od 11.2018 r.), o ekonomii społecznej i solidarnej (planowane przyjęcie w 2021 r.). Ponadto zmianie uległy zakładane rezultaty Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej i Solidarnej. I tak do 2023 r. należy przeznaczyć co najmniej 2% budżetu JST na zlecenie świadczenia usług społecznych użyteczności publicznej i realizacji zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego podmiotom ekonomii społecznej i solidarnej (wzrost z 0,9% budżetu JST) oraz zakładane jest zwiększenie liczby podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego o co najmniej 5 tys. w skali całego kraju. Jednocześnie pandemia COVID-19 uwidoczniła braki w systemie wsparcia dla sektora organizacji pozarządowych. Jak wynika z badania Stowarzyszenia Klon/Jawor w wyniku pandemii COVID-19 w 2020 r. 33% organizacji pozarządowych w Polsce zawiesiło wszystkie swoje działania, a 27% zawiesiło większość z dotychczas prowadzonych. Przy czym problem ten mocniej dotyczył organizacji na wsiach i w miastach do 50 tys. mieszkańców – odpowiednio: 43% i 27% oraz 37% i 26%. W przypadku województwa lubuskiego problem dotyczy również mniejszej niż średnia krajowa profesjonalizacji lubuskiego III sektora. Załedwie 11,6% organizacji zatrudnia pracowników na umowę o pracę – w skali kraju 13,9%. Średnia liczba osób zatrudnionych na umowę o pracę w lubuskim sektorze non profit wynosi 8 osób (13 osób średnia dla Polski). Średnia przychodów sektora non profit w woj. lubuskim to załedwie 195,4 tys. zł przy 326 tys. zł w skali kraju. 25,5% lubuskich NGO prowadzi działalność gospodarczą lub odpłatną działalność statutową (Polska 30,4%). W związku z tym w regionie potrzebne jest wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych oraz podmiotów z nimi zrównanych realizujących zadania publiczne w obszarach sfery pożytku publicznego, w szczególności dotyczących włączenia i integracji społecznej poprzez utworzenie centrów zajmujących się inkubacją sfery pożytku publicznego.

Z punktu widzenia wzmocnienia opiekuńczych funkcji rodziny ważną rolę odgrywać będą placówki wsparcia dziennego. W zakresie wsparcia rodziny (w tym dzieci i młodzieży) znajdują się usługi pomocy środowiskowej, usługi wspierające i interwencyjne ukierunkowane na wspieranie rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, dysfunkcją i niewydolnością wychowawczą we właściwym pełnieniu ich funkcji. Wsparcie oferowane rodzinom w obecnej perspektywie wskazuje na duże zapotrzebowanie na pomoc psychoterapeutyczną (indywidualną i rodziny), psychologiczną, terapię uzależnień oraz podniesienie zdolności opiekuńczo-wychowawczych rodziców. Dobre rezultaty przynoszą warsztaty realizowane zgodnie z programem „Szkoła dla rodziców i wychowawców”, mające na celu podniesienie zdolności i kwalifikacji w zakresie opiekuńczo wychowawczym. Realizowane będą również działania profilaktyczne dotyczące wsparcia rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi w opiece i wychowaniu dzieci w celu uniknięcia ich rozdzielania z rodziną biologiczną i umieszczenia w pieczy zastępczej.

Jednocześnie w województwie lubuskim nie ma rozbudowanego systemu wsparcia dla rodzin, w których umieszczone są dzieci z przeżytymi traumami. Brakuje specjalistów oraz szerokiego wachlarza działań dopasowanych bezpośrednio do potrzeb dzieci (głównie wsparcia terapeutycznego pedagogiczno-psychologicznego). Problemem, który dotyka wiele rodzin zastępczych jest wypalenie zawodowe. Dlatego niezwykle istotne jest wzmocnienie osób tworzących rodzinną pieczę zastępczą, będącą najbliższą dziecku i pozwalającą na jego bezpieczny rozwój.

Istotnym problemem jest również niewystarczające specjalistyczne wsparcie terapeutyczne dla rodzin dotkniętych niepełnosprawnością, rodzin dysfunkcyjnych (w tym dzieci) lub opiekunów faktycznych osób zależnych.

W ramach tego celu szczegółowego niezbędne jest wsparcie dla rodzin adopcyjnych w ramach pomocy postadopcyjnej poprzez podniesienie kwalifikacji opiekunów – wychowawczych rodziców adopcyjnych. Uzyskanie większej świadomości wychowawczej oraz specyfiki problematyki dzieci adopcyjnych poprawi funkcjonowanie we wszystkich dziedzinach życia społecznego dzieci adopcyjnych. Ważnym aspektem udzielania wsparcia w procesie adopcyjnym jest uwzględnienie specyfiki funkcjonowania dzieci pod kątem integracji sensorycznej, zaburzeń przywiązania oraz problematyki Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych (FASD). Wsparcie postadopcyjne pozwoli na opracowanie planu pomocy dziecku i rodzinie oraz umożliwi skuteczne udzielenie wsparcia i przeprowadzenie terapii dla rodziny adopcyjnej.

Bezdomność jest jedną z najskrajniejszych form wykluczenia społecznego. Zgodnie z danymi pochodzącymi z badania realizowanego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityk Społecznej, które odbyło się w 2019 r., w Polsce było 30 330 osób bezdomnych, z czego 83,6% stanowili mężczyźni (25 369 osób), a 16,4% kobiety (4 961 osób). W województwie lubuskim było 812 osób zaliczanych do powyższej grupy. Problem skutecznego wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności w Polsce związany jest m.in. z nieefektywną pomocą mieszkaniową, która wynika zarówno z niedostatecznego dostępu do mieszkań komunalnych, jak również z utrudnionego, szczególnie w mniejszych miejscowościach, dostępu do usług mieszkaniowych dedykowanych osobom bezdomnym. Ponadto działania utrudniają niskie dochody lub ich brak oraz problemy po stronie osób bezdomnych wynikające z braku ich gotowości do zmiany swojej sytuacji społecznej. W związku z tym wsparcie powinno zostać skierowane w stronę inicjatyw związanych z wprowadzaniem dodatkowych usług dla osób bezdomnych m.in. w formie mieszkań wspomaganych, w tym treningowych. W ramach tej formy pomocy osoby potrzebujące wsparcia uczą się samodzielnego życia pod okiem specjalistów. Takie działania mają ogromne znaczenie w procesie deinstytucjonalizacji i stanowią alternatywę dla placówek wsparcia całodobowego. Jednocześnie aby zapewnić kompleksowość wsparcia tej grupy powinny zostać również wprowadzone usługi środowiskowe i działania z obszaru aktywizacji społecznej. W ramach celu przewiduje się również wsparcie dedykowane obszarom wiejskim.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

- Wsparcie dla rodzin, w szczególności tych wychowujących dzieci i przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, w tym m.in. asystentura rodzinna, poradnictwo specjalistyczne, terapia, mediacja, zwiększenie partycypacji dzieci w procesie ich wspierania.
- Wsparcie dla rodzin adopcyjnych w regionie, poprzez podniesienie kwalifikacji opiekunów wychowawczych oraz poprawę jakości funkcjonowania rodzin adopcyjnych.
- Usługi środowiskowe i aktywizacja społeczna dla osób w kryzysie bezdomności i zagrożonych wykluczeniem mieszkaniowym oraz wdrażanie idei Najpierw mieszkanie.
- Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej poprzez tworzenie jej rodzinnych form, usługi wsparcia dla rodzin zastępczych oraz szkolenia kadr, a także kompleksowe wsparcie osób usamodzielnianych i opuszczających pieczę zastępczą.
- Usługi wsparcia dla dzieci i młodzieży przebywających w różnego rodzaju instytucjach całodobowych.

- Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, znajdujących się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu społecznym, rodzinnym i zawodowym (projekty ośrodków pomocy społecznej).
- Wsparcie aktywizacji społecznej i rozwój społeczności lokalnych (działania na rzecz aktywizacji społecznej osób wykluczonych, zagrożonych wykluczeniem i ich rodzin w środowisku lokalnym, budowanie potencjału społeczności lokalnych m.in. poprzez programy aktywności lokalnej, pikniki sąsiedzie, zajęcia podwórkowe dla dzieci, świetlice środowiskowe, wsparcie partnerów i organizacji pozarządowych, np. w formie szkoleń, działań służących tworzeniu sieci kontaktów i wzmacniania dialogu społecznego, centra wsparcia NGO).

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

Beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST,
- organizacje pozarządowe,
- podmioty ekonomii społecznej.

Grupa docelowa:

- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym a także osoby w ich otoczeniu,
- osoby planujące sprawować pieczę zastępczą oraz osoby sprawujące pieczę zastępczą
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- podmioty ekonomii społecznej,
- środowiska lub lokalne społeczności zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w szczególności lokalne społeczności na obszarach zdegradowanych, w tym objętych rewitalizacją.

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
159	Działania na rzecz poprawy świadczenia usług w zakresie opieki rodzinnej i środowiskowej	0%
163	Promowanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	0%

Nazwa wskaźnika produktu	Jednostka miary	Nazwa wskaźnika rezultatu	Jednostka miary
Całkowita liczba osób objętych wsparciem	osoby	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	osoby
Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	osoby	Liczba dzieci i młodzieży, które opuściły opiekę instytucjonalną dzięki wsparciu w programie	osoby
Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	osoby	Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu	sztuki
Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej	osoby		
Liczba osób bezdomnych lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań, objętych wsparciem w programie	osoby		

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja będzie realizowana na obszarze całego województwa, aktualnie nie została podjęta decyzja dotycząca wykorzystania narzędzi terytorialnych.

Trwają analizy w tym obszarze

Planuje się kierunkowe wsparcie obszarów wiejskich.

Do uzupełnienia w dalszym etapie prac nad programem

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia w dalszym etapie prac nad programem

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Polityki 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego)

Priorytet 6. Lokalne lubuskie

Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

KE wskazuje na wyzwania, z jakimi będą musiały się zmierzyć miasta, w tym spadek liczby dużych przedsiębiorstw, które mają siedzibę w mniejszych miastach, wyludnianie się miast, starzejące się społeczeństwo czy dostęp do usług publicznych. Problemy te powinny być rozwiązywane z udziałem mieszkańców.

UP wskazuje, iż istotą realizacji przedmiotowego Celu jest zwiększenie wpływu wspólnot lokalnych na kształt działań nakierowanych na rozwój terytoriów i rozwiązywanie ich problemów w oparciu o endogeniczne potencjały. Ponadto, mimo ciągłych i dużych nakładów finansowych istnieje potrzeba wsparcia słabszych ośrodków, co wynika również z utrzymującego się w Polsce znacznego zróżnicowania wewnątrzregionalnego. Wskazuje się na konieczność realizacji przygotowanych na poziomie ponadlokalnym i lokalnym strategii ukierunkowanych na zmiany strukturalne danego obszaru, w zgodzie z kierunkami zdefiniowanymi na poziomie krajowym (w KSRR i KPM) i regionalnym SRW oraz z priorytetami UE. Strategie stanowiące podstawę realizacji interwencji w ramach przedmiotowego celu powinny w zintegrowany i kompleksowy sposób odpowiadać na potrzeby społeczności lokalnych i wykorzystywać potencjały danych terytoriów. Potrzeba wsparcia słabszych ośrodków wynika również z utrzymującego się w Polsce znacznego zróżnicowania wewnątrzregionalnego. W UP zwraca się uwagę, iż efekty pandemii COVID-19 jeszcze mocniej unaocznily skalę problemów lokalnych społeczności.

Dla planowania rozwoju miast istotne jest również uwzględnienie powiązań funkcjonalnych, gdyż nie jest możliwy rozwój bez konsekwencji dla najbliższego otoczenia. Wsparcie zatem powinno zostać tak zaplanowane, aby wzmacniać pozytywne skutki rozwoju ośrodków miejskich. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego oraz Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego definiują trzy rodzaje obszarów funkcjonalnych:

- miejskie obszary funkcjonalne ośrodków wojewódzkich,
- miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych,
- miejskie obszary funkcjonalne ośrodków lokalnych,

i to właśnie na nich powinna skupiać się interwencja przedmiotowego celu szczegółowego.

Poza powyższym, wsparcie w przedmiotowym CS skierowane będzie do tzw. Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI), czyli obszarów wskazanych w strategii rozwoju, do których w szczególnym stopniu należy kierować interwencję publiczną obejmującą finansowane z różnych źródeł inwestycje (w tym gospodarcze, infrastrukturalne i zasoby ludzkie). Szeroko na temat OSI (wyznaczanych z poziomu krajowego i regionalnego), nie tylko w zakresie ich typologii, ale przede wszystkim określenia poszczególnych OSI, ich głównych potencjałów i barier, a także założeń interwencji w stosunku do poszczególnych obszarów traktuje SRWL 2030.

Obszary strategicznej interwencji, które m.in. zostaną objęte wsparciem w przedmiotowym CS:

miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, miejskie obszary funkcjonalne ośrodków wojewódzkich, miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych i lokalnych, obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Wsparcie na rzecz powyższych OSI będzie realizowane z wykorzystaniem instrumentów terytorialnych:

- Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, w zakresie określonym na poziomie SRWL,
- Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) obszarów funkcjonalnych miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, w zakresie określonym na poziomie SRWL,
- Inne Instrumenty Terytorialne (IIT) skierowane do pozostałych Obszarów Strategicznej Interwencji.

Realizacja przedsięwzięć na obszarach miejskich powinna przebiegać w sposób skoordynowany i mieć charakter zintegrowany, opierać się o przemyślane i uzgodnione przez interesariuszy dokumenty strategiczne/planistyczne (tzw. strategie terytorialne) uwzględniające deficyty i definiujące narzędzia będące odpowiedzią na ich niwelowanie. Projekty powinny mieć partnerski charakter oraz powinny być uzgodnione z IZ.

Zakłada się, że w ramach przedmiotowego CS, odpowiedzią na wyzwania stawiane przed miejskimi obszarami funkcjonalnymi, które pełnią rolę ośrodków rozwojowych, administracyjnych, oferujących usługi publiczne czy kulturowe, powinny być również szeroko rozumiane działania odpowiadające na potrzeby mieszkańców, głównie w zakresie rewitalizacji, wsparcia infrastruktury podstawowej, gospodarczej, kulturowej, rekreacyjnej. W przypadku potrzeby interwencji wynikającej ze strategii terytorialnej, wpisującej się w zakres wsparcia innych CP określonych w FEWL 20201-2027, wsparcie będzie realizowane we właściwym merytorycznym CP. Wdrażanie ZIT MOF miast wojewódzkich i średnich będzie wykorzystywało doświadczenia z wdrażania tego instrumentu w okresie programowania 2014-2020.

Region posiada pozytywne doświadczenia związane z realizacją instrumentów terytorialnych. Kontrakt Lubuski związany był z ideą planowania i realizowania procesów rozwojowych w oparciu o terytorialne podejście do prowadzenia polityki rozwoju. Realizacja ww. podejścia związana była z budową lokalnych partnerstw realizujących kompleksowe przedsięwzięcia rozwiązujące zdiagnozowane problemy występujące na obszarze funkcjonowania partnerstwa. Doświadczenie w tym obszarze zostanie wykorzystane w realizacji przedmiotowego celu.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

Wsparcie wynikające z tzw. strategii terytorialnych, m. in.:

- Konserwacja zabytków ruchomych i digitalizacja zasobów dziedzictwa.
- Restauracja i adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego i naturalnego (m. in. prace restauratorskie i konserwatorskie budynków zabytkowych i o znaczeniu historycznym oraz obiektów przynależnych do szlaków kulturowych).
- Wsparcie instytucji kultury, rozwój infrastruktury kultury.
- Wspieranie rozwoju turystyki i rekreacji.
- Rewitalizacja obszarów miejskich (projekty powinny być powiązane z interwencją EFS).
- Rozwój przestrzeni miejskich dla mieszkańców.
- Ochrona i zachowanie zabytkowych ogrodów i parków.
- Rozwój terenów inwestycyjnych.
- Inne określone w strategii terytorialnej.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- organizacje non profit,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa (MŚP) i ich związki i stowarzyszenia.

Grupa docelowa: mieszkańcy obszarów miejskich.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
165	Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych	0%
166	Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	0%
167	Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarami Natura 2000	0%
168	Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	0%
169	Inicjatywy na rzecz rozwoju terytorialnego, w tym przygotowanie strategii terytorialnych	0%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/ Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 74	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	P	osoby	
RCO 75	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	P	Szt.	
RCO 76	Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	P	Szt.	
RCO 112	Podmioty zaangażowane w przygotowanie i realizację strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	P	Szt.	Do dalszych prac. W zależności od tego, czy rewitalizacja będzie wspierana w ramach programu regionalnego 2021-2027.
RCO 114	Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	P	m2	

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów miejskich i miejsko-wiejskich.

W ramach realizacji CS zastosowane zostaną instrumenty terytorialne:

1. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich
2. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich
3. IIT – partnerstwa międzygminne
4. Programy rewitalizacji.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Cel Szczegółowy (ii) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Raport *Europejski semestr 2019* wskazuje, iż niezbędnym celem dla wzmocnienia obszarów innych niż miejskie jest wzmocnienie powiązań pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi oraz łagodzenie skutków zmian demograficznych i ubóstwa, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Raport wskazuje na wciąż pogłębiające się różnice na poziomie subregionalnym, w tym między obszarami miejskimi i wiejskimi.

W UP wskazuje się na konieczność realizacji przygotowanych na poziomie ponadlokalnym i lokalnym strategii ukierunkowanych na zmiany strukturalne danego obszaru, w zgodzie z kierunkami zdefiniowanymi na poziomie krajowym (w KSRR i KPM) i regionalnym SRW oraz z priorytetami UE. Strategie stanowiące podstawę realizacji interwencji w ramach przedmiotowego celu powinny w zintegrowany i kompleksowy sposób odpowiadać na potrzeby społeczności lokalnych i wykorzystywać potencjały danych terytoriów. Potrzeba wsparcia słabszych ośrodków wynika również z utrzymującego się w Polsce znacznego zróżnicowania wewnątrzregionalnego.

W UP zwraca się uwagę, iż efekty pandemii COVID-19 jeszcze mocniej unaocznily skalę problemów lokalnych społeczności.

O istocie obszarów wiejskich w kontekście rozwoju województwa lubuskiego, świadczy wyodrębnienie na poziomie SRWL 2030 OSI – Obszary wiejskie. Obszary wiejskie w województwie lubuskim podzielić można według różnic w uwarunkowaniach rozwoju na: obszary wiejskie położone w obszarach funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich i subregionalnych, obszary wiejskie znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz obszary wiejskie o utrudnionych warunkach rozwojowych.

Analizy regionalne wykazują dość duże zróżnicowanie sytuacji lubuskich gmin obejmujących obszary wiejskie (w zakresie demografii, sytuacji społecznej i gospodarczej), wobec czego interwencja powinna odpowiadać na specyficzne problemy w poszczególnych gminach.

Aby przeciwdziałać temu zjawisku należy wprowadzić działania wzmacniające potencjały obszarów wiejskich. Głównym źródłem finansowania działań na rzecz obszarów wiejskich będzie nadal program rozwoju obszarów wiejskich, a wsparcie w ramach programu regionalnego będzie miało charakter uzupełniający i realizowany z poszanowaniem demarkacji między funduszami.

Działania dedykowane obszarom wiejskim w tym celu szczegółowym będą realizowane poprzez wykorzystanie strategii terytorialnych, w tym programów rewitalizacji oraz lokalnych strategii rozwoju/planów działania. Projekty powinny mieć partnerski charakter oraz powinny być uzgodnione z IZ.

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

Wsparcie wynikające z tzw. strategii terytorialnych, m.in.:

- Odnowa wsi (wspieranie budowania tożsamości lokalnej i zachowanie wiejskiego dziedzictwa kulturowego i krajobrazu).
- Zagospodarowanie przestrzeni publicznych, w tym rozwój przestrzeni dla mieszkańców.
- Rozwijanie oferty z obszaru turystyki i rekreacji.
- Konserwacja zabytków ruchomych i digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego.
- Restauracja i adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego i naturalnego.
- Wsparcie instytucji kultury, rozwój infrastruktury kultury.
- Inne określone w strategii terytorialnej, lokalnej strategii rozwoju.

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, w tym LGD
- organizacje non profit,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa (MŚP) i ich związki i stowarzyszenia,
- Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT).

Grupa docelowa: mieszkańcy obszarów wiejskich.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
165	Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych	0%
166	Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	0%
167	Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarami Natura 2000	0%
168	Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	0%
169	Inicjatywy na rzecz rozwoju terytorialnego, w tym przygotowanie strategii terytorialnych	0%

Wartości wskaźników zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi
RCO 80	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	P	Szt.	Do dalszych prac. Przygotowanie wskaźnika specyficznego dla programu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+:

IZ FEWL 21-27 zapewni, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Przestrzeganie tych fundamentalnych zasad dotyczy wszystkich instytucji w systemie realizacji FEWL 21-27, jak i Beneficjentów Programu. Instytucje zapewnią niedyskryminacyjny system naboru i oceny w oparciu o odpowiednie kryteria wyboru, które będą uwzględniały zasady horyzontalne, a Beneficjenci będą zobligowani do przestrzegania wymogów dotyczących zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji, czy konieczności zapewnienia odpowiedniej dostępności usług lub infrastruktury.

Na etapie wdrażania realizacja zasad horyzontalnych będzie stanowiła element monitorowania realizacji programu.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)

Interwencja CS będzie realizowana na obszarze całego województwa na obszarach wiejskich.

W ramach realizacji CS planowane jest zastosowanie następujących instrumentów terytorialnych:

1. RLKS,
2. IIT – partnerstwa międzygminne.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii)

Nie dotyczy.

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Instytucje systemu zarządzania programem regionalnym FEWL 2021-2027 zaangażowane w proces wdrażania funduszy unijnych są zobowiązane podejmować działania wysoce efektywne, których rezultaty będą miały bezpośrednie przełożenie na skuteczność realizacji programu. Działania te, poprzez zwiększenie zdolności aplikacyjnej beneficjentów powinny prowadzić do optymalnego wydatkowania środków strukturalnych w ramach FEWL 2021-2027, a tym samym do osiągnięcia założonego celu.

Dotychczasowe doświadczenia w zakresie wdrażania Funduszy Europejskich w województwie lubuskim wskazują, iż w celu osiągnięcia skutecznej i sprawnej realizacji FEWL 2021-2027 niezbędne jest wsparcie finansowe Instytucji Zarządzającej oraz pozostałych instytucji działających w strukturze funkcjonalnej programu.

Ze środków pomocy technicznej finansowane będą działania instytucji zaangażowanych w realizację programu FEWL 2021-2027 wzmacniające proces przygotowania, skutecznego zarządzania, wykorzystania funduszy unijnych, monitorowania i kontroli programu, związane między innymi z zatrudnieniem wysoko wykwalifikowanych pracowników, stworzeniem odpowiedniego zaplecza technicznego, instytucjonalnego i organizacyjnego instytucji, wsparciem eksperckim przy merytorycznej ocenie projektów oraz budową, wdrożeniem i utrzymaniem systemów informatycznych do obsługi procesów wdrażania, monitorowania i kontroli programu. Wsparcie finansowe w ramach pomocy technicznej będzie kierowane także na działania obejmujące przeprowadzenie specjalistycznych badań, studiów, ewaluacji, analiz, ekspertyz i opinii prawnych, mających wpływ na skuteczną realizację FEWL 2021-2027.

Ponadto wspierane będą działania w zakresie wzmocnienia potencjału instytucji, beneficjentów i partnerów programu, związane z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych pracowników instytucji oraz funkcjonowaniem Komitetu Monitorującego oraz innych ciał doradczych.

W ramach pomocy technicznej FEWL 2021-2027 planuje się także wsparcie finansowe zadań związanych z zamknięciem okresu programowania na lata 2014-2020 oraz przygotowaniem do kolejnego okresu programowania.

Realizowane przez Instytucję Zarządzającą w ramach FEWL 2021-2027 działania, będą prowadzone z zachowaniem przestrzegania zapisów zawartych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej.

Założenia celu głównego Priorytetu 7. w zakresie efektywnej realizacji FEWL 2021-2027 będą wdrażane w ramach następujących celów szczegółowych:

- Zapewnienie skutecznego systemu informacji i komunikacji FEWL 2021-2027 poprzez poprawę widoczności funduszy unijnych oraz informację i promocję programu,
- Zapewnienie niezbędnego potencjału osobowego, instytucjonalnego i organizacyjnego FEWL 2021-2027 poprzez zatrudnienie wysoko wykwalifikowanych kadr oraz efektywne procesy wspierające przygotowanie, zarządzanie i wykorzystanie funduszy unijnych oraz skuteczne monitorowanie i kontrolę programu,
- Zapewnienie efektywnego i sprawnego systemu oceny, badań i gromadzenia danych FEWL 2021-2027 poprzez prowadzenie ewaluacji, badań, ekspertyz i analiz jako skuteczne narzędzie wzmacniające proces wdrażania programu,
- Wzmocnienie potencjału instytucji, beneficjentów i partnerów FEWL 2021-2027 poprzez podnoszenie kompetencji pracowników oraz wsparcie beneficjentów i Komitetu Monitorującego, a także innych ciał doradczych.

Ze środków pomocy technicznej finansowane będą zadania z zakresu komunikacji oraz informacji i promocji FEWL 2021-2027. Działania mające na celu poprawę widoczności Funduszy Europejskich, a tym samym wzmocnienie Polityki Spójności i wartości europejskich, będą realizowane poprzez informowanie opinii publicznej o celach i możliwościach finansowania działań z FEWL 2021-2027 oraz na temat wyników programu i projektów Polityki Spójności dopasowanych do potrzeb i oczekiwań konkretnych grup docelowych. Widoczność działań i efektów Polityki Spójności ma kluczowe znaczenie dla dostrzegania i zrozumienia przez obywateli znaczenia i roli Unii Europejskiej, upowszechniania idei integracji europejskiej.

Narzędzia i metody komunikacji zostaną tak odpowiednio dobrane do potrzeb i charakteru danej grupy docelowej, aby uzyskać maksymalne efekty przy minimalnym nakładzie finansowym. Działania promocyjne będą w głównej mierze odpowiedzią na zdefiniowane deficyty zainteresowania poszczególnymi obszarami wsparcia, których realizacja będzie przebiegać w sposób niezadowolający z punktu widzenia założonych celów programu. Celem działań informacyjno-promocyjnych będzie nie tylko promowanie efektów wdrażania programu, ale także wzbudzanie popytu na środki funduszowe w obszarach strategicznych. Działania z zakresu informacji, promocji i komunikacji, obok programowania i wdrażania będą istotnym elementem programu, wzbudzającym wśród potencjalnych beneficjentów zainteresowanie obszarami wsparcia istotnymi z punktu widzenia realizacji celów programu, służącym upowszechnianiu roli i efektów polityki spójności. Realizując zadania z zakresu informacji i komunikacji w okresie programowania 2021-2027, Instytucja Zarządzająca każdorazowo będzie kierowała się zasadami efektywności i skuteczności podejmowanych inicjatyw.

Działania promocyjne i informacyjne będą komplementarne z działaniami finansowanymi ze środków Programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich oraz będą zgodne z jednolitym systemem informowania o Funduszach Europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027.

Zapewnienie instytucjom zaangażowanym w realizację programu FEWL 2021-2027 niezbędnego potencjału osobowego oraz zdolności instytucjonalnej i organizacyjnej, stanowi kluczowy warunek skutecznego i sprawnego przygotowania, zarządzania oraz wykorzystania Funduszy Spójności, a także skutecznego monitorowania i kontroli programu.

Zapewnienie odpowiedniego potencjału kadrowego odbywać się będzie poprzez finansowanie ze środków pomocy technicznej wynagrodzeń wysoko wykwalifikowanych pracowników tych instytucji. Instytucje zaangażowane w proces realizacji FEWL 2021-2027 będą funkcjonowały w oparciu o zasoby kadrowe, które posiadają już specjalistyczną wiedzę i doświadczenie z poprzednich okresów programowania, zdobyte w trakcie realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020, Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013. Wysoce wykwalifikowana, kompetentna i doświadczona kadra, z pewnością zapewni efektywną realizację programu w latach 2021-2027. Istotne jest podjęcie przez instytucje w nowym okresie programowania 2021-2027 działań zapewniających stabilność kadr.

W celu ograniczenia rotacji wyspecjalizowanych pracowników, zachowania pamięci instytucjonalnej systemu i zapewnienia płynnego przejścia zasobów ludzkich pomiędzy dwoma okresami programowania, stosowane będą nowoczesne działania rozwojowe w zarządzaniu zasobami ludzkimi, m.in. zapewnienie stabilnego i odpornego na zmiany systemu finansowania konkurencyjnych wynagrodzeń, wzrost efektywności procesów zarządzania zasobami ludzkimi poprzez m.in. monitorowanie satysfakcji pracowników (np. badania ankietowe), wysoki poziom zarządzania oraz optymalne wyposażenie środowiska pracy. Dopuszcza się również promowanie upowszechniania elastycznych i atrakcyjnych form pracy, w tym upowszechnienie pracy zdalnej i rozwój świadczeń pozapłacowych.

Należy podkreślić, iż konsekwentna realizacja prowadzonej Polityki Zarządzania Zasobami Ludzkimi bezpośrednio przekłada się na ustabilizowanie obszaru zatrudnienia, co w konsekwencji pozwala na racjonalne planowanie wykorzystania zasobów ludzkich w perspektywie finansowej 2021-2027. Zapewnienie odpowiedniej zdolności instytucjonalnej w ramach FEWL 2021-2027 odbywać się będzie poprzez finansowanie kosztów organizacyjnych, technicznych i administracyjnych, m.in. najmu powierzchni biurowej i archiwizacyjnej, wyposażenia stanowisk pracy w nowoczesny sprzęt i niezbędne materiały, funkcjonowania systemów informatycznych oraz wsparcia procesów wiedzy ekspercką (oceny merytoryczne projektów, opinie, ekspertyzy, analizy). Finansowaniem objęte zostaną również działania związane z realizacją procesów monitorowania, kontroli i rozliczania finansowego programu.

Wyposażenie instytucji zaangażowanych w realizację FEWL 2021-2027 w skuteczny i efektywny system monitorowania jest niezbędne, z uwagi na wieloaspektowy i skomplikowany proces wdrażania programu. System monitorowania powinien opierać się o analizę gromadzonych danych, wyniki dostępnych badań oraz badań zleconych przez Instytucję Zarządzającą. Bieżące monitorowanie otoczenia społeczno-gospodarczego, w którym program jest realizowany, dodatkowo zmniejsza ryzyko późnego wykrycia sytuacji zagrażającej realizacji programu. Ważnym zadaniem w nowej perspektywie finansowej dla efektywnego wykorzystania funduszy unijnych, jest budowa systemu monitorowania FEWL 2021-2027 wykorzystującego dostępne narzędzia wspomagające proces efektywnej realizacji programu. Przydatność systemu powinna zapewnić wieloaspektowe spojrzenie na program od postępu realizacji głównych założeń, celów i wskaźników zdefiniowanych na poziomie programu, poprzez cele szczegółowe i wskaźniki na poziomie dokumentów wdrożeniowych, aż po realizację poszczególnych operacji. Prowadzona równolegle i systematycznie w oparciu o dostępne dane i prowadzone badania, analiza o charakterze dwubiegunowym (od programu do projektu i od projektu do programu), umożliwi szybkie diagnozowanie zagrożeń dla realizacji poszczególnych obszarów wsparcia oraz projektowania i wdrażania działań zaradczych. W ramach pomocy technicznej FEWL 2021-2027 będą wspierane także zadania w zakresie systemu monitorowania związane z zamknięciem okresu programowania na lata 2014-2020 oraz przygotowaniem do kolejnego okresu programowania.

Środki w ramach pomocy technicznej FEWL 2021-2027 zostaną skierowane również na działania związane z doradztwem prawnym, przeprowadzaniem specjalistycznych badań i studiów, ewaluacji oraz przygotowaniem stosownych analiz, ekspertyz i opinii prawnych. Celem tych działań będzie wzmocnienie i usprawnienie procesu wdrażania FEWL 2021-2027.

Przeprowadzenie oceny i badań jest niezbędne dla lepszego rozumienia procesów zachodzących w ramach realizacji programu. Analiza wyników badań ewaluacji, ekspertyz i analiz zarówno bezpośrednio związanych z realizacją programu, jak i badań regionalnych, zapewni wieloaspektowe spojrzenie na zachodzące zmiany, pojawiające się zagrożenia i szanse, a w rezultacie przyczyni się do efektywnego przygotowania, zarządzania i wdrażania programu oraz efektywnej informacji i komunikacji FEWL 2021-2027. Wykonane badania (dostępne oraz zlecone przez Instytucję Zarządzającą) również skutecznie wspierają system monitorowania FEWL 2021-2027. Obszerna i dogłębna wiedza dotycząca postępu w realizacji poszczególnych projektów, priorytetów i całego programu, stanowi przydatne narzędzie służące zapobieganiu zagrożeniom oraz wczesnemu ich diagnozowaniu i podejmowaniu środków zaradczych.

W ramach pomocy technicznej FEWL 2021-2027 będą wspierane także zadania w zakresie prowadzenia ewaluacji, badań, ekspertyz i analiz, związane z zamknięciem perspektywy finansowej 2014-2020 oraz przygotowaniem do kolejnego okresu programowania.

Wzmocnienie potencjału instytucji, beneficjentów i partnerów programu planuje się poprzez zapewnienie możliwości ciągłego podnoszenia kompetencji pracowników, wsparcie działań beneficjentów i Komitetu Monitorującego oraz innych ciał doradczych. Ze środków pomocy

technicznej zostaną sfinansowane koszty związane z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych pracowników instytucji. Rozwijanie potencjału ludzkiego będzie realizowane poprzez finansowanie różnych form działań szkoleniowych i dokształcania wynikających z planów rozwoju pracowników lub analizy potrzeb instytucji, m.in. szkoleń, warsztatów, kursów językowych, konferencji, seminariów, wizyt studyjnych, studiów uzupełniających wykształcenie.

Dzięki temu wsparciu, poziom przygotowania i kompetentność kadry, a co za tym idzie jakość realizacji programu, będą stale na bardzo wysokim poziomie.

Szkolenia dla pracowników zaangażowanych w realizację FEWL 2021-2027 będą odbywać się zgodnie z planem szkoleń Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego i będą obejmować również szkolenia zapobiegające korupcji (zgodnie z zasadami prowadzenia polityki antykorupcyjnej w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubuskiego).

Wsparciem finansowym objęte zostaną działania związane z utworzeniem i działalnością Komitetu Monitorującego i innych ciał doradczych, w tym m.in. koszty organizacji posiedzeń.

Dodatkowo mogą być wspierane działania skierowane na wzmocnienie potencjału beneficjentów i partnerów FEWL 2021-2027 w celu zapewnienia podaży wysokiej jakości projektów realizujących cele zapisane w dokumentach strategicznych (m.in. specjalistyczne działania szkoleniowe i edukacyjne, pomoc w przygotowaniu dokumentacji).

Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027

Efektywna realizacja programu regionalnego Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (FEWL 2021-2027)

Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe

- instytucje i podmioty zaangażowane w przygotowanie, wdrażanie, zarządzanie finansowe, kontrolę, monitorowanie, certyfikację i ewaluację programu FEWL 21-27,
- partnerzy, beneficjenci i potencjalni beneficjenci zaangażowani w realizację Programu.

Alokacja na kody interwencji zostanie uzupełniona na kolejnym etapie prac nad programem

Kod interwencji		Współczynnik do obliczania wsparcia na cele związane ze zmianami klimatycznymi
179	Informacja i komunikacja	0%
180	Przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie i kontrola	0%
181	Ewaluacja i badania, gromadzenie danych	0%
182	Wzmocnienie potencjału instytucji państwa członkowskiego, beneficjentów i odpowiednich partnerów	0%

Tabela do uzupełnienia w dalszym etapie prac nad programem

Kod wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Produkt/Rezultat	Jednostka miary	Uwagi

Plan finansowy

Tabela 11: Całkowita alokacja programu wg. funduszu i współfinansowania krajowego

Polityka / cel szczegółowy JTF nr lub pomoc techniczna	Priorytet	Podstawa obliczenia wsparcia UE (całkowity koszt kwalifikowalny lub wkład publiczny)	Fundusz	kategoria regionu	wkład UE	wkład krajowy	wkład całkowity	poziom współfinansowania (max 85%)
CP1	1. Nowoczesna gospodarka	całkowity koszt kwalifikowalny	EFRR	region słabiej rozwinięty	95 790 165,00	16 904 146,76	112 694 311,76	85,00%
CP2	2. Zielone lubuskie	całkowity koszt kwalifikowalny	EFRR	region słabiej rozwinięty	214 531 940,00	37 858 577,65	252 390 517,65	85,00%
CP3	3. Transport	całkowity koszt kwalifikowalny	EFRR	region słabiej rozwinięty	121 646 307,00	21 466 995,35	143 113 302,35	85,00%
CP4	4. Infrastruktura społeczna	całkowity koszt kwalifikowalny	EFRR	region słabiej rozwinięty	84 159 388,00	14 851 656,71	99 011 044,71	85,00%
CP4	5. Wsparcie obywateli	całkowity koszt kwalifikowalny	EFS	region słabiej rozwinięty	207 250 967,00	36 573 700,06	243 824 667,06	85,00%
CP5	6. Lokalne lubuskie	całkowity koszt kwalifikowalny	EFRR	region słabiej rozwinięty	103 524 595,00	18 269 046,18	121 793 641,18	85,00%
PT	7. Pomoc techniczna	całkowity koszt kwalifikowalny	EFRR/ EFS	region słabiej rozwinięty	25 854 487,00/ 8 710 448,00	4 562 556,53/ 1 537 137,88	30 417 043,53/ 10 247 585,88	85,00%/ 85,00%
			łącznie EFRR		645 506 882,00	113 912 979,18	759 419 861,18	85,00%
			łącznie EFS		215 961 415,00	38 110 837,94	254 072 252,94	85,00%
			łączna suma		861 468 297,00	152 023 817,12	1 013 492 114,12	85,00%

Warunki podstawowe

Do uzupełnienia w dalszym etapie prac nad programem

Instytucje programu

Do uzupełnienia w dalszym etapie prac nad programem

Komunikacja i widoczność

W perspektywie finansowej 2021-2027 kontynuowane będą działania komunikacyjne dotyczące celów i możliwości finansowania działań z FUE oraz na temat wyników programów i projektów PS, dopasowane do potrzeb i oczekiwań konkretnych grup docelowych. W latach 2021-2027 komunikacja koncentrować się będzie na dostarczaniu potencjalnym beneficjentom i beneficjentom kompleksowych i dostosowanych do ich potrzeb informacji, dotyczących możliwości i zasad realizacji projektów. Jednocześnie, dla utrzymania wysokiego poziomu świadomości na temat osiągnięć polityki spójności oraz roli i znaczenia wsparcia pochodzącego z UE do realizacji celów rozwojowych kraju i UE, prowadzone będą działania komunikacyjne skierowane do ogółu społeczeństwa. Cel strategiczny komunikacji Funduszy Europejskich, wynikający z Umowy Partnerstwa, polegający na pomocy w wykorzystaniu Funduszy Unijnych, podnoszeniu świadomości obywateli na temat ich znaczenia oraz roli Unii Europejskiej osiągnąć będzie poprzez działania aktywizujące do sięgania po FE, wsparcie w realizacji projektów oraz zapewnienie wysokiej świadomości działań rozwojowych realizowanych przy pomocy FE.

Komunikacja na temat Funduszy Europejskich jest tak samo ważna, jak ich wdrażanie, sprawozdawczość czy kształtowanie polityki spójności. Niezwykle istotne jest, aby realizując działania informacyjno-promocyjne uwzględniać widoczność działań i efektów PS. Ma to kluczowe znaczenie dla dostrzegania i zrozumienia przez obywateli znaczenia i roli UE, upowszechniania idei integracji europejskiej rozumianej jako przestrzeń budowy współpracy i dbania o słabszych uczestników wspólnoty.

IZ programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 odpowiada za zapewnienie właściwej informacji i promocji programu. Działania komunikacyjne prowadzone są przez IZ, IP oraz IK UP we współpracy z instytucjami europejskimi, krajowymi, regionalnymi, a także partnerami społeczno-gospodarczymi i beneficjentami województwa lubuskiego.

W celu zapewnienia skutecznej koordynacji działań komunikacyjnych – zgodnie z założeniami UP – prowadzonych przez poszczególne instytucje Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego opracowuje wytyczne w zakresie informacji i promocji oraz horyzontalny dokument *Strategię komunikacji Funduszy Europejskich*, jak również wyznacza *krajowego koordynatora ds. komunikacji* - osobę odpowiedzialną za koordynację działań związanych z komunikacją Funduszy Unii Europejskiej do wszystkich programów.

W oparciu o horyzontalną strategię komunikacji IZ przygotowuje *Strategię komunikacji dla Funduszy Europejskich Województwa Lubuskiego 2021-2027*, będącą podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych. Strategia stanowi rozwinięcie oraz uszczegółowienie założeń przedstawionych w niniejszym rozdziale. Ponadto IZ wyznacza *specjalistę ds. komunikacji* w ramach programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027, który odpowiada za działania w zakresie eksponowania, przejrzystości i komunikacji w związku ze wsparciem programu.

Grupy docelowe

- potencjalni beneficjenci
- beneficjenci

- ogół społeczeństwa/opinia publiczna
- NGOs, ośrodki naukowe i akademickie, władze publiczne.

Szczegółowe informacje o rodzajach potencjalnych beneficjentów znajdują się w opisie poszczególnych osi priorytetowych.

Odpowiednie eksponowanie wsparcia w działaniach związanych z funduszami oraz informowanie obywateli UE o roli osiągnięć dokonanych w ramach FUE odbywa się poprzez portal internetowy, wspólny dla wszystkich programów. W celu zapewnienia kompleksowej i dostępnej w jednym miejscu informacji o wszystkich funduszach IZ FEWL 2021-2027 zapewnia kontynuację działania Punktów Informacyjnych o Funduszach Europejskich (w ramach sieci PIFE) oraz wkład do Portalu Fundusze Europejskie. Narzędzia te zapewnią potencjalnym beneficjentom i beneficjentom wiedzę o wszystkich programach polityki spójności, sprofilowaną zgodnie z ich potrzebami oraz praktyczne wsparcie w ubieganiu się o dofinansowanie. IZ FEWL 2021-2027 zapewnia również stronę internetową programu, na której publikuje informacje o programie, w tym cele szczegółowe, dostępne możliwości finansowania (m. in. zaproszenia do składania wniosków) oraz osiągnięcia (w tym wykaz operacji wybranych do dofinansowania).

Kanały i narzędzia komunikacji będą dobierane do grup docelowych w wyniku analizy trendów wśród poszczególnych grup docelowych. Priorytetowe kanały to m.in. media o szerokim zasięgu (radio, prasa, internet, telewizja,), media społecznościowe, wydarzenia informacyjne i promocyjne, reklamy zewnętrzne, publikacje i materiały audio-video, portal Funduszy Europejskich, serwis internetowy programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027, jak również PIFE.

W celu wsparcia beneficjentów w prowadzeniu promocji projektów IZ FEWL 2021-2027 kontynuuje prace nad przygotowaniem dostępnych i prostych w odbiorze dokumentów, m.in. przewodnik, wzory grafik do pobrania, a także materiałów przeznaczonych do komunikacji w mediach, przy użyciu czytelnego i zrozumiałego powszechnie języka.

Indykacyjny plan finansowy – do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

Działania komunikacyjne podlegają stałej ewaluacji i monitoringowi pod kątem ich jakości, trafności w realizacji celów i skutecznego dotarcia do grup docelowych poprzez badania jakościowe, czy też analizy użyteczności. Monitoringowi i ocenie podlegają zarówno wskaźniki produktu, jak i rezultatu, czy też oddziaływania, w tym m.in.:

- odsetek respondentów dostrzegających wpływ Funduszy Europejskich na rozwój województwa lubuskiego,
- znajomość celów, obszarów lub działań Funduszy Europejskich Województwa Lubuskiego 2021-2027,
- odsetek mieszkańców województwa lubuskiego, którzy uważają, że osobiście korzystają z FE.

Ewaluacja strategiczna obejmuje systematyczne monitorowanie osiągnięć założonych celów i wskaźników strategii komunikacji.

Spis skrótów

AOS – Ambulatoryjna Opieka Specjalistyczna
AOTMiT - Agencja Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji
B+R – badania i rozwój
CP – Cel Polityki
cs/CS – cel szczegółowy
CSIOZ – Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia
CSR – (ang. Corporate Social Responsibility) – zalecenia inwestycyjne dla Polski
EFTA - (ang. European Free Trade Association) Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu
EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS – Europejski Fundusz Społeczny
EPC – Ekwiwalent Pełnego Czasu Pracy
EURES – (ang. European Employment Services) Europejskie Służby Zatrudnienia
GGK – Główny Geodeta Kraju
GUS – Główny Urząd Statystyczny
IIT – Inne Instrumenty Terytorialne
IOB – Instytucje Otoczenia Biznesu
IT – technologie informacyjne
IZ – Instytucja Zarządzająca
JST – Jednostki Samorządu Terytorialnego
KE – Komisja Europejska
KPOŚK – Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych
LGD – Lokalne Grupy Działania
MŚP – Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
MZ – Ministerstwo Zdrowia
OSP – ochotnicza straż pożarna
OWP – Ośrodki Wspierania Przedsiębiorczości
OZE – odnawialne źródła energii
PES – (ang. Public Employment Services) Publiczne Służby Zatrudnienia
PKB – Produkt Krajowy Brutto
POZ – Podstawowa Opieka Zdrowotna
PS – Polityka Spójności
PSZ – Publiczne Służby Zatrudnienia
PSZOK – Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych
PT – Pomoc Techniczna
RIS – Regionalne Inteligentne Specjalizacje
RLKS – Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
RLM – Równoważna Liczba Mieszkańców
RP – program regionalny
SOR – Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju
SRWL – Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego
TBS – Towarzystwo Budownictwa Społecznego
TEN-T – Transeuropejska Sieć Transportowa
TIK – Technologie informacyjno-komunikacyjne
UE – Unia Europejska
UMWL – Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze
UP – Umowa Partnerstwa
URE – Urząd Regulacji Energetyki
WLKW – Wspólna Lista Kluczowych Wskaźników
ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

A2C – współpraca administracji z klientem
B2C – współpraca biznesu z klientem